

KURKISTUS KULISSEIHIN: NÄKÖKULMIA POHJOIS-KARJALAN ELOKUVAMAAKUNNAN RAKENTUMISEEN

Petri Raivo (toim.)

Julkaisusarja C:54
Vastaava toimittaja YTT, dos. Anna Liisa Westman
Toimittaja Petri Raivo
Graafinen suunnittelu,
sivunlaitto Jussi Virratvuori / Viestintätoimisto Kirjokansi
Kansikuva Pasi Räsämäki / Suomen Filmiteollisuus

ISBN: 978-952-275-000-6 (painettu)
ISBN: 978-952-275-001-3 (verkkojulkaisu)
ISSN: 1797-3848 (painettu)
ISSN: 1797-3856 (verkkojulkaisu)

Julkaisun myynti Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
julkaisut@pkamk.fi
<http://www.tahtijulkaisut.net>
Painopaikka ja vuosi Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy 2011

Sisällysluettelo

PETRI RAIVO	Esipuhe	4
PETRI RAIVO	Elokuva- ja tv-matkailu: miksi ihmiset rakastavat matkoja paikkoihin, joita ei ole	6
LASSE NEUVONEN	Itä-Suomen luovien alojen kehittäminen – elokuvia, mediaa ja elämyksiä	12
MARIKA TURKIA	Kulttuuri- ja sisältötuotantotoiminnan kehitysaskeleet Pohjois-Karjalassa	23
NIINA MYLLER	Itä-Suomen Elokuvakomissio – tuotantojen ja alueen paras ystävä	33
SATU SADINKANGAS	Kuvauspaikasta matkakohteeksi – Onnenmaasta Miikkulaksi	38
JARNO SUNI & RAIJA KOMPPULA	SF-filmikylä elokuvamatkailukohteena – tutkimus vierailijoiden matkustusmotiiveista	49
PEKKA SILVENNOINEN	Kertomus Viscult -elokuvafestivaalista	62
PETRI VARIS	Rokumentti Rock Film Festival – Mikä hiton kansainvälisyys?	67
RAIJA PESONEN-LEINONEN	Suomalainen elokuvamusiikki	77
	KIRJOITTAJAT	88

PETRI RAIVO

ESIPUHE

Alueellisista elokuva- ja tv-tuotannoista ja niihin liittyvistä ilmiöistä, kuten festivaaleista tai tuotantojen innostamasta matkailusta on viime vuosina tullut merkittävä osa paikallista elämystaloutta eri puolilla maailmaa. Meillä Suomessa varsinkin Pohjois-Karjala on profiloitunut lukuisten mediatuotantojen alueena, jonne on syntynyt paitsi koko tuotantoketjun kattavaa elokuva- ja tv-alan ammattiosaamista myös tuotantoja tukevaa festivaali- ja matkailutoimintaa. Kyseessä ei ole ollut pelkkä onnellinen sattumusten sarja vaan taustalla on ollut systemaattinen ja määrätietoinen kehitystyö, jonka tavoitteena on ollut rakentaa Pohjois-Karjalaan tuotantoja tukeva laite- ja koulutusinfrastruktuuri, kehittää tuotantoyhtiöiden tarpeet huomioivaa palvelutoimintaa sekä tukea erilaisten kehityshankkeiden kautta elokuvamaakunnan rakentumista – hyvänä esimerkkinä juuri elokuvamatkailua tukeneet hankkeet.

Tässä julkaisussa esitellään näkökulmia Pohjois-Karjalan mediaympäristön syntyyn, kehittymiseen ja siihen liittyviin kulttuuri-ilmiöihin. Petri Raivon artikkeli toimii alueelliseen elokuvatoimintaan oleellisesti liittyvän TV- ja elokuvamatkailun kansainvälisiä ilmiöitä esittelevänä johdantona. Elokuva- ja tv-tuotannot ovat nykyisin merkittäviä paikallisten ja alueellisten matkailumielikuvien rakentajia, ylläpitäjiä ja uudistajia. Elokuviin tai tv-sarjojen todellinen tai kuviteltu aluesidos tarjoaa huikeita mahdollisuuksia markkinoinnissa ja matkailupalveluiden tuotteistamisessa.

Kaiken lähtökohtana on kuitenkin alueellisen tuotantoympäristön toimivuus. Pelkät kauniit maisemat ja kuvaukselliset miljööt eivät riitä vaan alueen mediapalveluketjun on oltava kunnossa. Lasse Neuvonen valottaa artikkelissaan Itä-Suomen luovien alojen, erityisesti media-alan kehittämistä osana alueen kehittämistoimia. Kyseessä on ollut pitkä ja systemaattinen kehitystyö, joka on vaatinut vahvaa näkemystä media-alan mahdollisuuksista myös silloin kun kaikki oli vasta alkutekijöissään. Tähän samaan kehitystyöhön liittyy myös Marika Turkian artikkeli, jossa näkökulmana on erityisesti Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun rooli digitalisten tuotantoympäristöjen ja niihin liittyvän koulutuksen veturina. Eräs oleellinen mediapalveluketjun osa ovat alueelliset filmikomissiot. Niina Myller kertoo omassa artikkelissaan Itä-Suomen filmikomission synnyttä ja toiminnasta.

Kun alueellinen elokuvatuotanto on systemaattista ja jatkuvaa, on mitä todennäköisintä, että alueelle syntyy myös elokuvaan tukeutuvaa matkailutoimintaa ja erilaisia alan tapahtumia. Satu Sadinkangas kertoo omassa artikkelissaan 'Karjalan kunnalla' -sarjasta tutuksi tulleen Miikkulan lavaste- ja matkailukylän tarinan. Elokuvien ja tv-sarjojen teko kiehtoo suurta yleisöä, mutta millaisia ovat tällaisten matkakohteiden asiakkaat? Raija Komppula ja Jarno Suni esittelevät omassa artikkelissaan Miikkulan kylän matkailijoiden profiileja ja matkustusmotivaatioita. Elokuvamaakunnan tunnukseksi ovat myös virkeät elokuvafestivaalit. Tässä julkaisussa niistä esitellään kaksi. Pekka Silvennoinen kertoo artikkelissaan antropologisen Viscult-tapahtuman kehitysvaiheet ja Petri Varis taas esittelee musiikki- ja populaarikulttuuria monista näkökulmista luotaavan Rokumentti Rock Film festivaalin. Musiikki on aiheena myös Raija Pesosen artikkelissa, jossa esitellään suomalaisen elokuvamusiikin mielenkiintoisia vaiheita.

Antoisia lukuhetkiä Pohjois-Karjalan elokuvamaakunnan asioiden ja ilmiöiden parissa.

Petri Raivo

PETRI RAIVO

ELOKUVA- JA TV-MATKAILU: MIKSI IHMISET RAKASTAVAT MATKOJA PAIKKOIHIN, JOITA EI OLE

ELOKUVISTA JA TV:STÄ TUTTU

Kun brittiläinen Monty Pythonin koomikkoryhmä tarvitsi 1970-luvulla 'Monty Python hullu maailma' ('Monty Python and the Holy Grail' 1975) -elokuvansa kuvauksia varten linnaa, niin ainoa paikka, jonne nämä brittiläisen elämänmenon pilkkaajat ja rienaajat saivat kuvausluvan, oli skotlantilainen Doune Castle. Tämä suostumus arveluttavan koomikkoryhmän pyynnöille osoittautui erittäin viisaaksi. Nykyisin samainen linna vastaanottaa joka vuosi satoja tuhansia vieraita, joille eräs merkittävä motiivi on nähdä juuri se linna, jossa ranskalaiset ritarit niin herkullisesti solvaavat ja nöyryyttävät kuningas Arthuria ja pyöreän pöydän ritareita. (Doune Castle Undiscovered Scotland).

Ajat ovat todella muuttuneet. Nykyisin on tärkeää, että kuvauspaikat, kaupungit ja alueet näkyvät tuotannoissa tunnistettavasti. Kun vielä 1980-luvun klassikkopoliisisarjaa Hill Street Blues kuvattiin, tapahtumat sijoitettiin kuvitteelliseen Hillin poliisipiiriin, joka sijaitisi kovasti Chicagoa muistuttavassa Itärannikon kaupungissa, mutta jota ei kuitenkaan koskaan sanottu suoraan. Rikollisuuden ja kaupungin budjettileikkauksien kurimuksessa kamppailevan ja etnisesti monenkirjavan poliisiase-
man ei katsottu tuovan minkäänlaista imagollista lisäarvoa yhdellekään todelliselle kaupungille. Nykyisin olisi aika mahdotonta kuvitella rikossarjoja tai mitään muitakaan tv- tai elokuvatuotantoja, joiden tapahtumia ei olisi lokalisoitu tunnistettaviin paikkoihin. Tämän päivän tv-tuotannoissa rikospaikkatutkijat etsivät johtolankoja Las Vegasissa, Miamissa ja New Yorkissa ja poliisisarjat tapahtuvat tunnistettavasti ja korostetusti Detroitissa, San Franciscossa ja Los Angelesissa.

Itse asiassa kaikki elokuva- ja tv-tuotantojen tuoma julkisuus on hyväksi. Tästä hyvänä esimerkkinä vaikkapa huumerikollisuuden liittyvien kirjojen ja tv-sarjojen

tuomat uudet sävyt Baltimoren matkailullisiin mielikuviin. Vaikka kirjojen kirjoittaja ja tv-tuotantojen tuottaja-käsikirjoittaja David Simon on itse epäillyt (Simon 2006, 636), että hänen tummasävyiset kirjansa ja tv-sarjansa, kuten kuten 'Pelon kadut' (Homicide: Life on the Street 1993- 1999), 'The Corner' (2000) ja 'Langalla' (The Wire 2002–2008) vaikuttavat Baltimoren mielikuviin ja kannattavuuteen turistikohdeena varsin negatiivisesti, niin todellisuudessa näyttää käyneen aivan toisin. Baltimore Maryland, Charm City – Bodymore Murderland, Mob Town herättää ristiriitaisuuksien vuoksi mielenkiintoa, jota käytetään hyödyksi myös matkailumarkkinoissa. Moni-ilmeiseen attraktiokokonaisuuteen mahtuvat niin kaupungin uudeksi iltaelämän keskukseksi muuttunut vanha sisäsatama hotelleineen ja yökerhoineen kuin vierailut 'Langalla' -sarjan kuvauspaikoille itäisen Baltimoren aidoille huumekulmille. (Celebrating all things Baltimore, from charming to the alarming; Wish You Weren't Here: A Guided Tour Of The Wire's East Baltimore).

Ja jos realismi on imagolle hyväksi, niin samoin on myös täydellinen fantasia. Amerikkalaiset pikkukaupungit taistelevat siitä mikä niistä saa animaatiisarja Simpsonien Springfieldin arvonimen tai missä oikeasti sijaitsee South Park. Kaikki tämä on hyödyksi erityisesti kohteiden matkailuimagolle ja se taas tuo rahaa aluetalouden rattaisiin. Yhdysvalloissa paikallisilla elokuvakomisioilla on tärkeä rooli myös alueellisen matkailun kehittämis- ja promootiotyössä.

MEDIAN MUOKKAAMA TURISTIN KATSE

Elokuva- ja tv-matkailu (film tourism, film-induced tourism) on uusi kasvava kulttuurimatkailun muoto. Se tarkoittaa niitä turistisia toimintoja, joissa erilaiset elokuva- ja tv-tuotantoihin liittyvät tutustumiskohteet, kiertoajelut, teemaruokailut tai muut ohjelmapalvelut ovat oleellinen osa lomamatkaa (Beeton 2004; Chan 2007, 208). Elokuva- ja tv-matkailussa on kyse ennen kaikkea kulttuurisesta tavasta nähdä ja jäsentää paikkoja ja maisemia. Kyse on erityisestä turistin katseesta (tourist gaze), jonka kautta matkailijat haluavat katsoa jotakin tai joka kautta heidän katsettaan ohjataan tiettyihin asioihin. Siten turistin katse on kulttuurisesti tuotettu, sosiaalisesti organisoitunut ja systemaattinen tapa nähdä paikkoja ja maisemia, jotka ovat erossa katsojan omasta arjesta (Urry 1996).

Elokuva- ja tv-matkailun osalta kyseessä ovat paikkoihin ja maisemiin liittyvät semanttiset merkitykset, joissa keskeisenä ovat joko elokuvaan ja tv-tuotantoihin liittyvät mielikuvat, jotka kiinnittyvät tiettyihin alueisiin, paikkoihin ja maisemiin. Yleensä tämä tarkoittaa, sitä että elokuva- ja tv-tuotannot luovat paikkoihin uuden merkityksen tai vahvistavat jotakin niiden yksittäistä imagoa. Esimerkiksi japanilaisen naisten elokuva- ja tv-matkailullisia motiiveja Koreassa tutkinut Brenda Chan puhuu mediasoituneesta turistin katseesta (Chan 2007, 208), joka muovautuu jo lähtöalueella elokuvien ja tv:n katselun kautta ja jossa median kautta luodaan ja ylläpidetään tietynlaisia odotuksia paikoista ja matkakohteista (Chan 2007, 219).

Matkailijoiden vierailut todellisilla kuvauspaikoilla (on location tourism) on kasvava elokuva- ja tv-matkailun muoto. Tuotannot mielletään paitsi tiettyyn aikaan myös tiettyyn paikkaan, alueeseen tai maisemaan kuuluviksi. Kuvauspaikkojen tunnetuksi tekemisen ohella elokuvatuotannot jättävät jälkeensä matkailullisesti hyödyn-

nettäviä rakenteita. Elokuvien kuvauspaikat, lavasteet, elokuvissa käytetty puvusto ja rekvisiitta kiinnostavat suurta yleisöä ja niitä hyödynnetään elokuva- ja tv-aiheisten matkailukohteiden kehittämisessä. Näkymien, aikakausien ja jopa vuodenaikojen ohella myös ihmiset ja heidän murteensa ja elämäntapansa ovat matkailijoiden mielenkiinnon kohteena.

Kyseessä ovat paitsi elokuva- ja tv-tuotannoista tutut kuvauspaikat ja -maisemat myös vierailut tuotantostudioissa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa Paramountin ja Universalin studiokierrokset ovat olleet jo vuosikymmeniä erittäin suosittuja matkailukohteita. Tuotantojen kulissien takainen toiminta on aina kiinnostanut suurta yleisöä. Tätä taustatiedon nälkää ja janoa varten on tuotteistettu myös lukuisia kuvauspaikasta riippumattomia (off-location tourism) matkailukohteita, kuten elokuvien ja tv-tuotantojen maailmaan sijoittuvia teemapuistoja, kuten esimerkiksi Babelsbergin filmipuisto Berliinissä (Filmpark Babelsberg).

Kuvauspaikoille sijoittuvaan matkailuun kuuluvat myös erilaiset tuotannoista muistuttavat teemamatkat, aktiviteetit, opastuskierrokset ja matkailijakeskukset. Kun turistivirrat kuvaus- ja tuotantopaikoille kasvavat ja vakiintuvat tarvitaan erityisiä elokuva- ja tv-matkailun vierailijakeskuksia. Hyvä esimerkki tästä kehityksestä on vaikkapa brittiläisen 'Sydämen asialla' tv-sarjan Hearth Beat Experience Pohjois-Englantilaisessa Goatlandin kylässä, jossa on vierailut vuosittain yli 500 000 matkailijaa.

Elokuva- ja tv-matkailun yhteydessä voidaan aivan hyvin puhua perinteisten nähtävyyksipaikkojen jälkeisestä matkailullisesta todellisuudesta, joka tarkoittaa paikallisuuden uudenlaista matkailullista määrittelyä, jossa tarinat ja aktiviteetit ovat korvanneet nähtävyyksien perinteisen attraktioroolin. Esimerkiksi New Yorkin buskierroksista eräs suosituimpia on ollut 'Sinkkuelämää' -sarjan tapahtumapaikoilla vierailevaa Sex and the City-kaupunkikierros (Sex and the City Hotspots). Vastaavasti Ruotsin Ystadissa kaupunkikierrosten sisällöt pantiin osittain uusiksi paikkakunnalle sijoittuvien Henning Mankkelin dekkareiden ja niistä filmattujen poliisikomisario Kurt Wallanderiin liittyvien elokuvien myötä (In the footsteps of Wallander). Myös opastetut julkiskierrokset Hollywoodin kuuluisien ohjaajien ja näyttelijöiden kohteihin ja suosikkiravintoloihin on osa tämän tyyppistä matkailua. Elokuva- ja tv-matkailuun liittyviä tapahtumamatkailullisia teemoja ovat taas erilaisiin elokuvafestivaaleihin tai ensi-iltoihin liittyvät matkustusmotiivit.

Tässä mielessä ehkä äärimmäistä turistin katseen ohjaamaa uudenlaista nähtävyyksipaikkojen orientaatiota edustaa ns. ghetto-matkailun (Conforti 1996) kasvava suosio USA:ssa. Kyseessä on kaupunkimatkailun muoto, jossa tietyt tapahtumapaikat, etniset naapurustot ja katunäkymät yhdistyvät valtavirran populaarikulttuurin, kuten videopeleihin, rap-musiikkiin ja nytemmin yhä enemmän myös elokuva- ja tv-tuotantoihin. Nämä viihteen ja median luomat virtuaalislummit tarjoavat niitä pelaaville, kuunteleville ja katseleville keskiluokkaisille kuluttajille turvallista vaaran-tunnetta (Stephens 2005). Turistisen katseen kautta ne muuttuvat myös uudenlaisiksi nähtävyyksipaikoiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi ohjatut matkat Detroitin 8 Mile Road -alueelle, joka tuli kuuluisaksi '8 Mile' -nimisestä elokuvasta, jossa pääosassa oli rap-tähti Eminem, tai jo edellä mainitun 'Langalla' sarjan kulmat Baltimoressa (Wish You Weren't Here: A Guided Tour Of The Wire's East Baltimore).

Elokuva- ja tv-matkailun matkailijatyypit ovat motiiveiltaan hyvin samanlaisia kuin muuallakin kulttuurimatkailussa. Huomattava osa heistä on kohteessa sattumalta, esimerkiksi muiden perheenjäsenten mukana. Tämän ryhmän lisäksi voidaan erottaa myös osittaiset tai yleiset elokuva- ja filmimatkailijat, jotka kyllä vierailevat kohteissa tietoisesti, mutta heidän alueelle saapumisensa päämotiivina ei ole elokuva- ja tv-matkailu vaan jokin muu. Heille kuitenkin vierailu elokuva- ja tv-tuotantojen kohteessa on merkittävä osa kohdealueella tapahtuvaa matkailullista toimintaa. Näiden kahden ryhmän lisäksi kolmantena pääryhmänä voidaan erottaa varsinaiset elokuva- ja tv-matkailijat, joille juuri tuotannot ovat keskeisin syy saapua alueelle (Macionis 2004).

PAREMPAA KUIN TODELLISUUS

Elokuva- ja tv-tuotantoihin liittyvä matkailu auttaa ylläpitämään kohdealueen identiteettiä korostamalla siihen liittyviä fyysisiä ja symbolisia piirteitä. Toisaalta usein käy niin, että vain valitut elementit jäävät jäljelle ja paikan muut merkitykset unohdetaan. Tässä mielessä elokuva- ja tv-matkailu voivat luoda vahvoja mielikuvia myös epätoellisista paikoista. Kyseessä voivat olla esimerkiksi paikat, jotka eivät ole koskaan olleet oikeasti osallisena siinä medialisessa merkityksessä, johon ne halutaan liittää.

Tässä mielessä elokuva- ja tv-tuotantoihin liittyvä kohdealueiden matkailullinen tuotteistaminen matkailun ja vapaa-ajan tarpeisiin on nostanut esille myös kysymyksen näiden paikkojen autenttisuudesta. Termi autenttinen merkitsee omaperäistä, varmaa, väärentämätöntä, aitoa ja luotettavaa. Mutta mikä on aitoa ja varmaa? Autenttisuudellakin on ollut erilainen merkitys eri ihmisille, eri aikoina ja eri paikoissa. Matkailullisen tuotteistamisen yhteydessä jyrkkä autenttisuuden vaatimus voi olla varsin häilyvällä pohjalla. Autenttisuus tuntuu ehdottomalta ja muuttumattomalta, mutta se ei ole sitä vaan myös autenttisuus on kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentunut käsite. Autenttisuutta onkin se, minkä nykyäskäytännön mukaan ajattelemme olevan autenttista (Lowenthal 1985). Ja matkailullisesti autenttista on se jonka matkailija kokee ainutlaatuisena, jopa silloin kun kyse on jostakin sellaisesta jota ei alun perin ole koskaan ollut olemassakaan.

Identtistä kopiota sellaisesta, jota ei koskaan ole ollut alkuperäisenä olemassakaan, kutsutaan simulakrumiksi (Baudrillard 1997, Raivo 2002). Simulakrumit ovat varsin tavallisia matkailuteollisuuden ilmiöitä ja ne ovat lähes välttämätön osa elokuva- ja tv-matkailua (Chan 2007, 219). Turistinen tila ja aika poikkeavat kronologisesta ajasta ja maantieteellisestä tilasta, sillä turismin aika on käännettävissä ja turismin tila on elastinen. Ne voivat ohittaa kronologisen ajan ja sijainnillisen tilan rajoitukset. Turistisessa merkitsemisprosessissa ajan ja paikan, siis historian ja maantieteen välinen suhde tulee siirtokelpoiseksi kaikkiin suuntiin (Diller & Scofidio 1994: 37).

Esimerkkinä kopioiduista ja siirretyistä elokuva- ja tv-matkailun maisemasta voidaan mainita vaikkapa Alamon lähetysasema ja linnake San Antoniassa, Teksasissa. Se rakennettiin alun perin vuonna 1959 filmattua samannimistä elokuvaa varten, pääosassa itse John Wayne ja siitä on muodostunut merkittävä matkailukohde. Oikea Alamon linnake, jossa Teksasin kapinalliset Davy Croketin johdolla taistelivat viimeiseen mieheen kenraali Santa Annan johtamia meksikolaisia vastaan vuonna 1836, oli

varsin vaatimattoman näköinen ja elokuvan tekoon sopimaton, joten siitä rakennettiin kopio.

Uudesta elokuvan lavasteeksi rakennetusta kopiosta tuli varsin suosittu matkailukohde elokuvan myötä ja nyt yli viisikymmentä vuotta myöhemmin siitä on tullut myös merkittävä historiallisen Alamon taistelun vierailukohde. Monille matkailijoille 1950-luvun lopulla elokuvalavasteeksi rakennettu kopio käsitetään usein aidompana kuin alkuperäinen, sillä sen ympärillä ei ole modernia kaupunkia tai muita elämystä häiritseviä maisemallisia elementtejä (Linenthal 1993: 69). Tässä mielessä elokuvavavasteeksi rakennettu Alamo voidaan nähdä elokuvamatkailun ja nykyisin jopa laajemmin historia- ja kulttuurimatkailun simulakrumina. On tyypillistä, että tällaisista kopioista, jotka sijaitsevat uudessa tai väärässä paikassa, muodostuu vähitellen aitoja ja todellisia ja hyvin voimakkaita visuaalisia ikoneita ja niistä voi muotoutua vierailijoiden mielissä 'oikeita' historiallisia paikkoja (Francaviglia 2000: 58).

Kyse ei myöskään ole pelkästään matkailusta todellisille kuvauspaikoille vaan myös paikoille, joista tuotannot kertovat – joskus tämä on paljon tärkeämpää. Esimerkiksi vuonna 1995 todelliseksi elokuvahitiksi noussut Mel Gibsonin tähdittämä, 1200-luvulla eläneestä Skotlannin kansallissankarista William Wallacesta kertova filmi 'Braveheart – taipumaton' ('Braveheart') kuvattiin kustannussyistä pääasiassa Irlannissa, mutta se sai aikaan valtavan matkailun kasvun juuri Edinburghin alueelle Skotlantiin.

LOPUKSI

Elokuva- ja tv-tuotannot ruokkivat vahvoja matkailullisia mielikuvia. Tuotannot mielletään paitsi tiettyyn aikaan myös tiettyyn paikkaan, alueeseen tai maisemaan kuuluviksi. Tämä tuotantojen kuvitteellinen maantieteellinen sitoutuneisuus lisää kohteeseen suuntautuvaa matkustusmotivaatiota. Filmituotantojen luomaa alueellista matkailuresurssia on hyödynnetty menestyksellisesti mm. Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Isossa-Britanniassa. Esimerkiksi Britannian draamalliset TV-tuotannot sisältävät vahvan aluesidoksen, jonka tuomaa attraktioarvoa on tuotteistettu matkailuteollisuudessa jo vuosia. Vastaavasti Yhdysvalloissa elokuvien tapahtumakaupungit käyttävät hyväkseen filmien luomaa imagoarvoa omassa matkailumarkkinoinnissaan. Onkin sanottu, että alueen, paikan tai maiseman sijoittaminen elokuva tai tv-tuotantoihin on matkailualueen tuotesijoittelun tehokkaimpia muotoja (Hudson & Ritchie 2006, 387).

Elokuva- ja tv-matkailu on harvoin tärkein matkailullinen motiivi saapua jollekin alueelle, mutta tuotanto- ja tapahtumapaikkoihin tutustumisesta tulee hyvin usein eräs matkan tapahtumista, jotka vahvistavat alueen imagoa. Mediaalinen turistin katse toimii myös toiseen suuntaan. Vierailu kohdealueella lisää kiinnostusta alueeseen viittaaviin elokuva- ja tv-tuotantoihin. Toisaalta filmit kasvattavat tietoisuutta kohdealueesta mahdollisena lomakohteena. Esimerkiksi elokuva- ja tv-tuotannoilla voi olla suuri merkitys sille, pidetäänkö esimerkiksi kohdealueen ihmisiä ystävällisinä ja vieraanvaraisina. Tässä mielessä elokuvamatkailusta on tulossa tärkeä osa kohdealueen tarinoiden, aktiviteettien ja nähtävyyksien kirjoa, jonka avulla voidaan vahvistaa alueen positiivisia mielikuvia ja ohjata toivottua turistin katsetta.

KIRJALLISUUS

- Baudrillard, J. 1997. *Simulacra and simulation*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Beeton, S. 2004. *Film-induced Tourism*. *Aspect of Tourism* 25. Great Britain: Cromwell Press.
- Celebrating all things Baltimore, From charming to the alarming, <http://welcometobaltimorehon.com/> 12.2.2011.
- Chan, B. 2007. Film-induced tourism in Asia: A case study of Korean television drama and female viewers, motivation to visit Korea. *Tourism, Culture & Communication*, Vol. 7 pp. 207–244.
- Conforti J. M. 1996. Ghettos as tourism attractions. *Annals of Tourism Research* Volume 23: 4, 830–842.
- Diller, E. & Scofidio, R. 1994. Suitcase studies: the production of a national past. Teoksessa Diller, E. & R. Scofidio (toim.): *Visite aux armées: tourisimes*. [Caen] : F.R.A.C. Basse-Normandie.
- Doone Castle Undiscovered Scotland: The Ultimate Online Guide, <http://www.undiscoveredscotland.co.uk/doone/dounecastle/>. 12.2.2011.
- Filmpark Babelsberg. <http://www.filmpark-babelsberg.de/index.php?id=137>. 13.2.2011.
- Francaviglia, R. 2000. Selling heritage landscapes. Teoksessa Alanen A. R. & R. Z. Melnick (toim.): *Preserving cultural landscapes in America*, 44–69. Baltimore & London: The John Hopkins University Press.
- In the footsteps of Wallander. <http://www.wallander.ystad.se/en>. 13.2.2011.
- Hudson, S. & Ritchie, B. J. R. 2006. Promoting Destinations via Film Tourism: An Empirical Identification of Supporting Marketing Initiatives. *Journal of Travel Research*, 387–396.
- Linenthal, E. T. 1993. *Sacred ground: Americans and their battlefields*. Champaign–Urbana & Chicago: University of Illinois Press.
- Lowenthal, D. 1985. *The Past is a Foreign Country*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Macionis, N. 2004. Understanding the Film-Induced Tourist. In Frost, Warwick, Croy, Glen and Beeton, Sue (editors). *International Tourism and Media Conference Proceedings*. 24th-26th November 2004. Melbourne: Tourism Research Unit, Monash University. 86-97.
- Raivo, P. J. 2002. Sotahistoriallisest matkakohteet Suomessa. *Terra* 114: 3, 125–136.
- Sex and the City Hotspots. <http://www.zerve.com/OnLocation/SATC>. 13.2.2011.
- Simon, D. 2006. *Homicide: a year on the killing streets*. New York: First Holt paperbacks Edition 2006.
- Stephens, M. 2005. *Safe Danger & Virtual Slumming: gangsta rap, Grand Theft Auto & Ghetto Tourism* <http://www.popmatters.com/columns/stephens/050617.shtml>. 12.2.2011.
- Urry, J. 1996. *The tourist gaze: leisure and travel in contemporary societies*. Bristol: Sage.
- Wish You Weren't Here: A Guided Tour Of The Wire's East Baltimore. <http://www2.citypaper.com/special/story.asp?id=11846>. 12.2.2011.

LASSE NEUVONEN

ITÄ-SUOMEN LUOVIEN ALOJEN KEHITTÄMINEN – ELOKUVIA, MEDIAA JA ELÄMYKSIÄ

LUOVIEN ALOJEN KEHITTÄMISNÄKYMIÄ, VISIOITA JA TULOKSIA

Maailmalla Richard Floridan teos ”The Rise of The Creative Class” (2004) on noussut avainteosten joukkoon määriteltäessä luovaan teollisuutta ja luovaa luokkaa. Floridan määrittelee luovan talouden keskeiseksi taloudelliseksi voimavaraksi ja moottoriksi. Luova talous ja luova luokka valjastetaan taloudellisen kasvun ajureiksi ja vetureiksi. Suomeen teorian luovan luokasta, luovasta taloudesta ja elämys- ja sisältöteollisuudesta ovat suodattuneet usean eri henkilön vaikutuksesta. Floridan (2003, xix, 292) mukaan taloudellista kasvua voidaan tarkastella 3T-mallilla (Technology, Talent and Tolerance). Teknologiaa vaaditaan innovaatioiden ja korkean teknologian keskittymissä. Talenttia (lahjakkuus, kyvykkyys) ei ole vain ”inhimillistä pääomaa”, vaan luova pääomaa kerääntyy sinne missä on luovan talouden ammattitehtävissä toimivia. Kolmas ”tolerance” eli suvaitsevaisuutta on paikoissa, jotka ovat avoimia ja suvaitsevaisia erilaisten ihmisten houkuttelemisessa ja uusien ideoiden luomisessa. Floridaa on syytetty kulttuurisidonnaisuudesta ja on esitetty vaikeuksia teorian soveltamisessa muihin maihin. Floridan teoksella on ollut kuitenkin suuri merkitys luovan luokan analysoinnissa ja jäsentämisessä eri maissa.

Wilenius (2004, 48–49) on pyrkinyt soveltamaan Floridan oppeja Suomeen. Hän paikallistaa Suur-Helsingin alueen Floridan kuvaamaksi ”luovan talouden alueeksi”. Kuitenkin niin, ettei Helsinkiä ole systemaattisesti kehitetty luovan luokan ja innovaatioiden kehdeksi. Wilenius (2004, 49) toteaa: ”Luovan luokan houkuttelemisen tietyille alueille edellyttää juuri sellaista kulttuuriosuutta, johon Suomessa tulisi enemmän jatkossa panostaa. Tarvitaan yritysten, luovien ammattien harjoitta-

ijen ja julkissektorin yhteistyötä synnyttämään uudenlaisia, taloudellista ja sosiaalista kehitystä eteenpäin vieviä innovaatioita. Hyvin tärkeää tällaisessa kehitystyössä on yrittäjyyden tukeminen ja edistäminen, joka on Suomessa osin jäänyt palkkatyöyhteiskunnan kehittämisen jalkoihin”. Edelleen Wilenius (2004, 231) jatkaa: ”Pyrkimys kohti luovaa taloutta lienee lopulta Suomen ainoa mahdollisuus menestyä pitkällä aikavälillä globaalin työn uusjaon ja kiristyvän kilpailun puristuksessa. Tämä pyrkimys täytyy hajauttaa valtakunnallisiksi ja alueellisiksi toimenpideohjelmiksi ja konkreettiseksi toimiksi. Sitä teknologisen osaamisen ja kansallisen kilpailukyvyn perustaa, joka meille on kehittynyt vahvojen metsä-, metalli-, tieto- ja kommunikaatioklusterien kautta, tulisi nyt laventaa kulttuuriosaamisella. Vanha viisaus; ”muutu, ennen kuin sinut pakotetaan muuttumaan”, korostaa proaktiivista asennetta, jota uuden luomiseen tarvitaan. Suomella on tässä tilaisuutensa”.

Itä-Suomessa on pitkään ja systemaattisesti kehitetty luovien alojen toimintoja yhtenä vaihtoehtona uudelle elinkeinotoiminnalle. Jatkuvia valituksia kuuluu kaikkialla, että kulttuurialojen aloituspaikkoja on liikaa. Varmaan näinkin, mutta tässä ei ole otettu huomioon aloituspaikkojen kohdistamista tarkemmin kasvualoille, ja entistä määrätietoisempaa sisällöllistä uudistamista ja kehittämistä koulutusohjelmien sisällöissä ja painotuksissa. Toisaalta luovat alat tai luova talous on yksi kaikkein voimakkaimmin kasvavista ja työllistävästä aloista. Musiikki, elokuvat, dokumentit, pelit, matkailu, uusimedia ja tekniikka muodostavat yhtyeenkietoutuneen kudelman tai verkon, josta muodostuu uutta liiketoimintaa, sisältötuotantoa ja elämysteollisuutta. Viime aikoina esim. pelialalla on HABBO-Hotelsin ja Max Paynen jälkeen ponnahtanut useita huimia menestyksiä mm. Angry Birds. Peliteollisuudesta on tullut nopeasti merkittävä työllistäjä ja kiehtova ala nuorille tekijöille. Peleistä tehdään elokuvia ja elokuvista pelejä. Voidaan kuitenkin todeta, että ”elämysteollisuus” ottaa vielä Suomessa haparoivia askeleita esim. Ruotsiin tai Tanskaan verrattuna. Toisaalta luovan alan teollisuuden ja luovan alan kulttuuriteollisuuden jännittyneisyyttä ja erilaisuutta kuvataan hyvin Neogamesin (2010, kaavio 3, 6) laatimassa ”Suomen pelitoimialan strategiassa 2010–2015, visio 2020”, jossa luovan alan selkeyttä kuvaavat musiikki, peliteollisuus ja av- ja media-ala. Luovissa aloissa kulttuuripuolella ovat mm. kuvataide, taide- ja antiikkikauppa ja tanssi- ja teatteri. Luova teollisuus pelaa selkeillä markkinoilla, monistettavuudella ja liike-elämän ehdoilla; sen sijaan kulttuuriset luovan alan toimijat pelaavat ainutkertaisuudella ja heikolla monistettavuudella. Luovassa teollisuudessa tehdään liiketaloudellisesti kannattavaa toimintaa ja harvassa kulttuurialan toiminnoissa tämä toteutuu.

Luovien alojen kehittäminen tuli voimakkaasti näkyviin eri ministeriöiden strategioissa ja linjauksissa (ks. esim. Kauppa- ja teollisuusministeriö 2010). Keskeisinä toimenpiteitä luoville aloille esitettiin strategiassa mm. kasvu ja kansainvälistyminen, tuotekehitys, toimintaympäristön kehittäminen ja osaamisen vahvistaminen (KTM 2007/10, kuva 3, 28). Yritysten kansainvälistämisessä ja kehittämisessä on luotettu paljon ns. jalostamoiden kautta tapahtuvaan konsultointiin ja kehittämiseen mm. Diges ry, Neogames, Music Export Finland (MUSEX) ja Finnish Film & Audiovisual Export ry (FAVEX ry).

Yksi merkittävästä aloitteesta luovien alojen kehittämisessä oli Aluekeskusohjelma 2007–2010. Aluekeskusohjelmassa kehitettiin mm. innovaatiojärjestelmiä, vahvistettiin yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä ja vuorovaikutusta, parannettiin kulttuurin

ja elinkeinoelämän vuorovaikutusta. Merkittävän lisän toi aluekeskusohjelman verkostot, joita perustettiin seuraaville aloille: 1) innovaatio ja osaaminen, 2) hyvinvointi ja 3) kulttuuri (Sisäasianministeriö 2010; Työ- ja elinkeinoministeriö. 2010a). Valtakunnallisten tapahtumien kirjo oli laajaa ja monipuolista. Luovien alojen tapaamisia on järjestetty erilaisilla nimillä ja teemoilla mm. ”Rysätapaamisia” ja ”Pieniä ihmeitä”- tapahtumia. Aluekeskusohjelman verkkojulkaisussa (Parkkola 2008, 73-75) on tuotu hyvin esille pohjoiskarjalaisia malliesimerkkejä ja hyviä käytäntöjä kuten Dárt Muotoilun palvelukeskuksen tuotteistetut palvelupaketit ja innostudio, Digitaalisen elokuvakeskuksen kehittämisprojekti ja Taitokortteli. Myös osaamiskeskusohjelmassa on omat luovaan alaan ja sisällöntuotantoon keskittyvät osaamisklusterit Digitaaliset sisällöt sekä matkailu ja elämystuotanto. (Osaamiskeskusohjelma 2011).

Itäsuomalaiset ovat päässeet mukaan tapahtumiin olemalla aktiivisia toimijoita ja tekemällä Itä-Suomessa vastaavia projekteja, joita on valtakunnallisesti menossa. Yksi merkittävimmästä rahoittajatahoista on ollut Opetusministeriön (OPM) ja myöhemmin (OKM) (Opetus- ja kulttuuriministeriö) käynnistämä ”Luovien alojen yritystoiminnan ja kasvun kehittämisohjelma 2007–2013”. Ohjelmasta on rahoitettu pääosa kaikista luovien alojen kehittämis- ja koordinoitihankkeista mm. Luova Suomi aloitetta. Päälinjaukset kehittämisen painopisteistä ovat ohjelmassa seuraavat: tuotekehitys- ja innovaatiotoiminta, liiketoiminta- ja yrittäjyysosaaminen parantaminen ja tuottaja- ja manageritaitojen edistäminen sekä alojen toimintaympäristön ennakoinnin ja tietoperustan syventäminen (Kaunisharju, 2008). Itä-Suomi on erillistä ohjelma-aluetta ja rahoitusinstrumentteja voidaan käyttää myös luovan talouden projekteihin ja hankkeisiin.

Itä-Suomen luovien alojen ohjelman alkusyntyä voidaan pitää Itä-Suomi -ohjelmaa, jolla Itä-Suomen maakunnan sopivat keskinäisestä työnjaosta ja painotuksista. Itä-Suomi -ohjelmassa kehittämistyötä rakennettiin ns. makrohankkeiden varaan, joiden piti olla ylimaakunnallisia ja luontaisiin työjakoon ja vahvuuksiin perustuvia. Itä-Suomi -ohjelmaa koordinoi ohjelmajohtaja 2006–2008 ja ohjelmakauden aikana käynnistyi useita merkittäviä projekteja mm. Eastwood (Itäsuomalainen puualan kasvuohjelma), Itä-Suomen Bioenergiaohjelma, East Side Story (Tapahtumamatkailun kehittäminen) ja Wenet-projekti. Hyvinvointiprojekteja toteutettiin osana Itä-Suomen innovatiiviset toimet -hanketta ja yhtenä vaiheena tehtiin Itä-Suomen luovien alojen kehittämisohjelmaa (Malinen 2008).

Itä-Suomi- ohjelmassa vastuu luovien alojen kehittämisestä annettiin Pohjois-Karjalan maakuntaliitolle ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoululle. Tehtävänä oli laatia Itä-Suomen luovien aloja koskeva kehittämisohjelma, joka toimisi rinnakkaisstrategiana valtakunnalliselle Luovien alojen yritystoiminnan ja kasvun kehittämisohjelmalle (2007–2013). Edustajat valittiin kaikkien Itä-Suomen maakuntien keskeisistä toimijoista ja maakuntaliiton edustajista (Etelä-Savo, Kainuu, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala). Allekirjoittanut toimi työryhmän puheenjohtajana ja sihteerinä toimi Marika Turkia. Pohjois-Karjalan maakuntaliitosta oli mukana aluekehittämisspäälikkö Raimo Turunen (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2009).

Itä-Suomen luovien alojen kehittämisohjelmassa todetaan, että ”maakuntien luovien alojen kehittämisessä on painotettu erityisesti elinkeinopoliittisia linjauksia ja alueiden kilpailukyvyn parantamista. Erityisesti yhtenäinen Itä-Suomen luovien alojen kehittämisohjelma nostaa esille itäsuomalaisten toimijoiden vahvuuksia niin

alueellisesti, Itä-Suomessa kuin valtakunnallisesti. Erityisen painoarvon ohjelma saa Itä-Suomen alueella, koska luovan alan osaamiskeskusohjelmat eivät toimi riittävästi alueella. Luovan alan yritystoiminta on perinteisesti keskittynyt suurkaupunkeihin ja pääkaupunkiseudulle. Viime aikoina luovan alan kehitystoimintaa on voimakkaasti panostettu ja resursoitu esim. Itä-Suomessa ja Lapissa. Nämä alueet tarjoavat ainutlaatuiset kulttuuriperintö- ja luonnonolosuhteet, jotka ovat myös kansainvälisesti kiinnostavia. Näille alueille on syntynyt uutta yritystoimintaa ja uusia yrityksiä on siirtynyt toimimaan ao. alueilla. Luovan alan toiminta ei enää ole aika- ja paikkasidonnaista, vaan se on osajista ja tekijöistä riippuvaista. Itä-Suomessa on huomattu, että panostukset luovan alan kehittämiseen voivat osaltaan synnyttää uusia innovaatioita ja yritystoimintaa. Sisältö- ja kulttuuriteollisuudesta on tulossa merkittävä elinkeino Itä-Suomen alueella.”

Itä-Suomen luovan alan kehittämisohjelma koostuu neljästä painopistealueesta; osaamisen vahvistaminen, kasvu ja kansainvälistyminen, tuotekehitys ja kulttuuri-tuotanto sekä toimintaympäristön kehittäminen. Huolimatta siitä, ettei ko. kehittämisohjelmaa ole painettu, on sitä käytetty rahoitusneuvotteluissa hyväksi ja sen avulla on käynnistetty useita merkittäviä projekteja ja hankkeita koko Itä-Suomen alueella.

Alueellinen kilpailukyky ja koheesio-ohjelma (KOKO) jatkaa luovien alojen kehittämistä osana KOKO-ohjelmaa 2010–2013. Keskeisinä valtakunnallisia teemoja ovat mm. innovaatiot, hyvinvointi, luovat alat, kansainvälistyminen Venäjälle ja matkailu. Joensuun seudun KOKO-ohjelma käsittää seuraavat alueet: toimialojen väliset rajapinnat, luovat alat, innovaatiotoiminta ja nuoret tulevaisuuden tekijöinä. Pielisen Karjalan KOKO-ohjelman painoaloja ovat uusiutuva maaseutu, elinikäinen oppiminen ja Karjala Pielisen ympärillä. Lisäksi vahvoja toimialoja nostetaan toimialakehityksen varmistamiseksi. Näistä mainitaan luonnonvara-alat, bioenergia, matkailu ja luovat alat matkailua tukevana toimialana. Keskeisinä toimijoina KOKO-ohjelmassa ovat yritykset ja alueen oppilaitokset ja korkeakoulut (ks. esim. Työ- ja elinkeinöministeriö 2010b 94-97). Alueen elinkeinoyhtiöt näkevät luovat alat yhtenä uutena ja vahvana tekijänä luotaessa tulevaisuuden menestystä ja uuteen yritystoimintaan. Keski-Karjalan kehittämissyhtiössä KETI on myös panostettu luovien alojen kehittämiseen osana KOKO-ohjelmaa. Ohjelmassa selvitetään luovien talouden yrityshautomoa. KOKO-ohjelma mahdollistaa pohjoiskarjalaisten osallistumisen valtakunnalliseen luovan talouden ohjelmaan ja samalla se mahdollistaa jalostamo- ja yrityskonsultoinnin tuomisen maakuntaan.

Yksi merkittävimmistä ratkaisuista aluevaikuttavuuden näkökulmasta oli Joensuun kaupungin, Joensuun yliopiston ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun yksimielinen päätös osallistua Joensuun Tiedepuiston kehittämiseen. Tämä sai aikaan voimakkaan kehitysaallon Joensuun Tiedepuistossa sekä myös muissa mukaan lähteneissä organisaatioissa. Kaikki keskeiset tahot näkivät Tiedepuiston tulevaisuuden mahdollisuutena. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun voimakas halu kehittää alueen yritystoimintaa ja edistää yrittäjyyttä suuntasi yhteistyöajatuksia Tiedepuiston suuntaan. Tiedepuiston yhteyteen sijoitettiin ammattikorkeakoulun elinkeino- ja yritysalamää lähellä olevia toimintoja ja koulutusohjelmia sekä kehitysympäristöjä. (Ks. esim. Neuvonen & Saarelainen 1995).

AV- JA MEDIA-ALAN PROJEKTEJA, ELOKUVAPROJEKTEJA, SISÄLLÖLLISTÄ KEHITTÄMISTÄ JA KANSAINVÄLISTYMISTÄ

Luovien alojen kehittäminen ei ole ollut sattumanvaraista kehittämistä, vaan se on perustunut useisiin kehittämishankkeisiin ja -projekteihin yli 15–20 vuoden ajan. Kehittämistyötä on tehty määrätietoisesti useiden projektien ja kehittämishankkeiden kautta eri ohjelmakausien aikana. Joensuun Tiedepuiston rakentamiseen liittyy moni luovan talouden projekti. Viestinnän koulutusohjelman aloitus vuonna 1997 on yksi merkittävä askel maakunnan luovien alojen kehittämisessä. Juuret luotiin Joensuun kaupungin mediakeskuksen infrastruktuurilla ja osaavalla henkilökunnalla. Joensuun Tiedepuiston rakentamiseen ja investointeihin liittyy monia käännteitä, onnistumisia ja myös haastavia vaiheita. Tiedepuiston investointi oli sen verran suuri, etteivät ammattikorkeakoulun varat olisivat yksin riittäneet varustamaan ja kalustamaan ammattikorkeakoulun tiloja. Onneksi maakunnan keskeiset päättäjät ja virkamiehet näkivät viestinnän koulutusohjelman kehittämisessä kauas tulevaisuuteen kantavia ideoita ja rahoitusta vaativia toimenpiteitä.

Keskeinen investointi oli Carelian Digital Media Factory (CADIMEF). Investointi oli niin suuri, että se tuli jakaa kahteen osaan, ensin hankittiin rautaa ja sitten älyä eli ohjelmistoja. Tekniikka oli järeää ja vastasi suuren luokan mediatalon laitteita ja studiotekniikkaa. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu oli edelläkävijänä DVD-tekniikassa, ja tämä houkutti useita tuotantoja CADIMEF:n suojiin. Studioissa tehtiin Pohjoismaiden ensimmäinen DVD-julkaisu, joka esitteli tulevaa CADIMEF-studiota. Investointien saatua myönteisen rahoituspäätöksen oli Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun maine jo levinnyt ympäri Suomea ja jopa kansainvälisesti. Paikalliset yrittäjät osasivat hyödyntää studion suomaa mahdollisuuksia mm. Provisual Oy, joka toi useita merkittäviä DVD-tuotantoja studioon esim. Hassisen Koneen livetaltioinnin Laulurinteeltä, Helmiä ja sikoja -elokuva ja Rajaton-yhtyeen musiikki-DVD. CMX-yhtyeen DVD tehtiin kiireisessä aikataulussa monona. Vähän aikaa tuotantoyhtiön kanssa palloteltiin ja etsittiin syyllisiä (milloin tuotantoyhtiöstä, milloin vastaavasta tuottajasta, milloin ammattikorkeakoulun henkilökunnasta). Nyt monoversio on harvinaisuus ja siitä maksetaan merkittäviä summia. Lopuksi CMX:n keulahahmo A.W. Yrjänäkin antoi anteeksi. Monolevyn sai vaihtaa stereolevyksi, jos halusi – moni ei vaihtanut.

Ensimmäinen yhteisesti toteutettu projekti oli ”Helmiä ja Sikoja” -elokuvan ympärille rakennettu elokuva-alaan keskittyvä kehittämisprojekti, jonka avulla luotiin suhteita merkittäviin suomalaisiin tuotantoyhtiöihin ja tekijöihin. Projekti loi vankan perustan osaamiselle, ja onnistunut elokuva toi mainetta Joensuulle ja koko maakunnalle. Asiantuntijapalkkioiden ostamisessa oli joitakin ongelmia ja markkinaoikeuden ovet avautuivat suulliselle kuulustelulle. Markkinaoikeus katsoi, että virheellistä menettelyä ei ollut ja juttu raukesi ammattikorkeakoulun ja haastetun tuotantoyhtiön eduksi. Jos ratkaisu olisi ollut toisenlainen, niin iltapäivälehtien lööpeissä olisi ollut ”sensaatiouutisia” väärinkäytöksistä, ja muista epäselvyyksistä. Tämä oikeusjuttu on yksi esimerkki siitä, miten herkkiä alan toimijat ovat ja miten ammattikorkeakoulu joutuu usein taiteilemaan jatkuvassa ristiaallokossa paikallisten yritysten kanssa.

Usein oppilaitoksia epäillään kilpailun vääristämisestä ja sellaisten töiden tekemisestä, joita paikalliset yritykset pystyisivät tekemään.

Häidin tuskin pöly oli päässyt laskeutumaan, kun jo uusia projekteja suunniteltiin ja ryhdyttiin toteuttamaan. Seuraavaksi tuli KUTKA-projekti (Kulttuurituotannon koulutus- ja kehittämisprojekti), jossa koulutettiin kuntatoimijoita, alueen yrityksiä ja osaajia toimimaan elokuvatuotannoissa. Projekti pyöri pääosin Markku Pölösen Koirankynnen leikkaaja -elokuvan ympärillä ja osaajia koulutettiin vaativiin projekteihin ja tuotantoihin. Samalla opiskelijoille, ammattikorkeakoulun henkilöstölle ja Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän toimijoille tarjoutui mahdollisuuksia monipuoliseen harjoitteluun ja opinnäytetöihin. Esimerkiksi eräs ammattikorkeakoulun metsäalan opiskelija teki opinnäytetyönsä savottatekniikasta ja hevostenkäytöstä metsätöissä.

Vähitellen ajatus kypsyi siihen suuntaan, että pitäisi saada aikaan pysyvämpiä rakenteita ja palvelujärjestelmiä luovien alojen systemaattisemmalle kehittämiselle. Ainoa maailmassa toimiva elokuva- ja av- ja media-alan kattojärjestö löytyi Yhdysvalloista; The Association of Film Commissioners International (AFCI). Vuonna 1975 perustettu järjestö kokoaa alan toimijat yhteen koko maailmasta, verkottaa alan ammattilaisia toimimaan yhdessä ja järjestää koulutusta. Mikäli haluaa päästä täysivaltaiseksi jäseneksi on käytävä tietyt koulutukset sekä suoritettava jäsenmaksut. Koulutuksia pidetään AFCI:n järjestämien vuosittaisten tapaamisten yhteydessä. Tällä hetkellä täysjäseniä on 300 kuudelta eri mantereelta. AFCI tarjoaa jäsenilleen koulutustilaisuuksia, kuvauspaikkojen messuja ja markkinointia, verkostotapaamisia ja jäsenlehden "Locations Magazine". (ks. lisää www.afci.org). Kansainväliset tuotantoyhtiöt ja entistä enemmän myös suomalaiset tuotantoyhtiöt luottavat filmikomisoiden toimintaa ja se on ikään kuin muodostumassa yhdeksi reunaehdoksi kuvauspaikkojen valinnoille. Maine voidaan saavuttaa tarjoamalla laadukkaita palveluja, asiantuntijoita, harjoittelijoita, opiskelijoita, tekniikkaa, avustajia ja kuvauspaikkoja, mutta maine voidaan menettää myös yhdessä päivässä tekemällä asioita huonosti tai ei ollenkaan.

Itä-Suomen filmikomissio (Eastern Finland Film Commission (EFFC) aloitti projektina ja se laajennettiin toimimaan koko Itä-Suomen alueella (Pohjois-Savo ja Etelä-Savo, Etelä-Karjala). EFFC- projektin aikana luotiin kuntatoimijoiden verkosto ja perustettiin mittava asiantuntija- ja kuvapankki. EFFC on ainoa elokuvakomissio Itä-Suomen alueella. Muualla Suomessa aktiivisia toimijoita ovat Rovaniemellä Lapin Filmikomissio (Finnish Lapland Film Commission (FLCF), Oulussa ja Kuusamosa Oulun ja Kuusamon Filmikomissio (North Finland Film Commission (NFFC), Turussa Länsi-Suomen Filmikomissio (West Finland Film Commission (WFFC) ja Nakkilassa Villilä-studiot (Villilä Studios Nakkila). Oulussa POEM:in yhteydessä toimi parin vuoden ajan Film Location Finland (FLF), jonka tehtävän oli koordinoida filmikomissioiden toimintaa ja organisoida yhteiseiintymisiä kansainvälisillä elokuvafestivaaleilla ja muissa av- ja media-alan tapahtumissa. Film Location Finlandin (FLN) tehtävät siirtyivät Rovaniemelle matkailuosaamiskeskuksen yhteyteen vuoden 2011 keväällä. Kansainvälisille tuottajille suunnattuja sivustoja on mm. www.film-finland.fi, joka tehtiin FLN:n koordinoimana. Lisäksi ohjaaja Antti J. Jokisen Estar Studios Oy:n kanssa on tehty tiivistä yhteistyötä erityisesti Lapissa ja Pohjois-Karjalassa.

Merkittävä kehityshanke oli myös MECCA- projekti (Media Content Centria), joka keskittyi asiantuntijakoulutukseen, sisältöliiketoiminnan ja CADIMEF-tuotantoympäristön kehittämiseen. Pohjois-Karjala on vakiinnuttanut asemansa elokuvien tuotantoalueena, jossa tehdään parhaina vuosina 2-3 pitkää elokuvaa, tv-sarjoja, lyhytelokuvia ja dokumentteja. MECCA-projektin aikana tehtiin runsaasti erilaisia musiikkiäänityksiä, DVD-tuotantoja, testattiin tekniikoita ja luotiin yhteistyösuhteita alan osaajiin ja ammattilaisiin.

Heräsi kysymys missä ensi-ilta elokuvia näytetään ja missä järjestetään kaikki nykyiset ja tulevat ensi-iltagaalat? Erityisesti Joensuussa elokuvateatterit olivat vanhoja ja tekniikka kaipasi uudistamista. Suomen suurimmalle yksityiselle elokuva-alan perheyrittäjälle Savon Kinot Oy:lle investoinnit ovat suuri kustannuskysymys. Muutamia vuosia sitten Joensuussa oli vallalla omituinen keskusteluilmapiiri elokuvateatterista ja niiden sijoittamisesta Joensuun keskusta. Elokuva-alan yrittäjällä, kiinteistöjen omistajilla ja julkisvallan edustajilla oli täysin ristiriitaisia käsityksiä asiasta ja osapuolet lähes syyttelivät tai ainakin epäilivät toisiaan. Keskustelujen perusteella minulle hahmottui, että oli selkeä väärinkäsitysten vyyhti joka piti purkaa. Vähitellen tapaamisten perusteella muodostui positiivinen ja yhteinen kanta asian ratkaisemiseksi. Ratkaisuksi perustettiin projekti edistämään elokuvateatterin uudistamista (Digitaalisen elokuvateatterin kehittämisprojekti, DEK). Savon Kinot Oy teki uskottoman rohkean teon sekä investoinnin Joensuun kaupungin keskusta. Uusi, entistetty elokuvateatteri Tapio sijoitettiin kävelykadulle. Samalla uudistettiin vanha elokuvateatteri täysin ja luotiin uusi moniteatterikompleksi. DEK-projektin aikana kerättiin tietoa uusista suuntauksista ja 3D-tekniikasta. Mittavia 3D-investointeja esitystekniikkaan ei saatu vielä tehtyä projektin kuluessa, mutta runsas vuosi projektin päättymisen jälkeen vuonna 2008 valtakunnallisessa Cinema -elokuva-alan tapahtumassa ammattilaiset saivat nauttia ensimmäisestä 3D-näytöksestä. Täten esitystekniikka ja elokuvateatteri saatiin erinomaiseen kuntoon tulevia ensi-iltanäytöksiä ja muitakin elokuvia varten. DEK-projektin aikana myös kehitettiin uusia tapoja käyttää elokuvateatteria mm. koulutustilaisuuksien järjestämispaikkana ja laajentamalla elokuvakerhotoimintaan uusille kohderyhmille kuten eläkeläiset, vauvakino, ja kauhuelokuvien ystävät. Näiden uusien kohderyhmien tapahtumien organisaattorina ja aktiivisena toimijatahona oli paikallinen Pohjois-Karjalan alueellinen elokuvayhdistys ry. Pohjois-Karjalan elokuvayhdistys on järjestänyt kansainvälistä Viscult-elokuvatapahtumaa jo yli 10 vuoden ajan. Toimintaa on koko ajan johtanut Pekka Silvennoinen. Elokuvaesitykset on nähtävissä reaaliajassa netissä samanaikaisesti itse tapahtuman kanssa. Tämä on tehty alusta alkaen yhdessä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelman kanssa. Pohjois-Karjalan elokuvayhdistys on ollut aktiivinen toimija useiden yhdistysten kanssa ja toimijat ovat järjestäneet yhteistyössä eri maiden teemaviikkoja, mm. ranskalaisen elokuvaviikon. Eläkeläiset taas ovat perustaneet Hopeatähden nimeä kantavan elokuvanäyttäjien sarjan.

MITEN KAIKKI ONNISTUI VAI ONNISTUIKO?

Kaikki keskeiset toimijat av- ja media-alalta näkivät uudessa sisällöntuotannossa enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Päättäjät ja rahoittajat ovat luottaneet toi-

mijoihin sekä antaneet mahdollisuuden kehittää jotakin uutta uudenlaisesta näkökulmasta. Aktiiviset ja sitoutuneet ihmiset ovat tämän saaneet aikaan. Riskit ovat olleet suuret, mutta onnistuneet investoinnit ovat kantaneet hedelmää ja tuoneet uskottavuutta koko maakunnalle elokuva- ja av- ja media-alan toimijana. Lukuisten kehittämis- ja koulutusprojektien kautta on saatu koulutettua osaavia tekijöitä vaativiin av- ja media- sekä elokuvatuotantoihin ja innostus on tarttunut tekijöiltä tuleviin ammattilaisiin ja osaajiin.

Viime vuosina on Pohjois-Karjalaan muuttanut elokuva- ja media-alan ammattilaisia mm. ohjaaja Markku Pölönen ja tuottaja Satu Sadinkangas. He ovat uskoneet omaan visioonsa tv-sarjasta, elokuvista, elokuvakylästä ja niiden matkailullisesta hyödyntämisestä. Ohjaaja Ari Matikainen muutti tuotantoyhtiönsä Kinocompany oy:n kotipaikaksi Joensuun. Pohjois-Karjalassa oli jo ennen Pölösen ja Matikaisen tuloa olemassa merkittäviä pieniä tuotantoyhtiötä, jotka ovat luoneet pohjaa alan yrittäjyydelle ja osaamiselle. Erityisen vahvaa osaamista on dokumenttielokuvassa. Itä-Suomessa toimii useita merkittäviä tuotantoyhtiöitä mm. kuopiolainen Susamuru Oy.

Ennen kaikkea on vaadittu rohkeita ihmisiä joilla on ennakkoluulotonta asennetta. On tarvittu ja aktiivisia ihmisiä ja yrityksiä, jotka yhdessä ovat vieneet maakuntaa eteenpäin av- ja mediakentässä ja sisällöntuotannossa kohti yhteistä päämäärää kohota ”kansalliseksi ja kansainväliseksi elokuva-alan tuotantoalueeksi”. Elokuvakylä ja tv-sarja Karjalan kunnalla ovat nostaneet Pohjois-Karjalan maakunnan imagoa ja tunnettavuutta. Elokuvamatkailua on kehitetty ja tuoteistettu erillisen projektin avulla. Maakunnassa yhdeksi tulevaisuuden mahdollisuudeksi on nostettu luovat alat, elokuvaosaaminen ja elämysmatkailu. Erilaisten av- ja media-alan projektien kautta on saatu aikaan myös pysyviä tuloksia ja rakenteita ja mm. Rokumentti-festivaali on vakiinnuttaneet asemansa Suomen elokuvafestivaalitarjonnassa. Yhdistämällä rokkia, pop-musiikkia ja elokuvaa on saatu omaperäinen ja ainutlaatuinen marraskuinen elokuvafestivaali ja livekonserttien yhdistelmä. Vuosittaisesta festivaalista vastaa Joensuun Popmuusikot ry. Cinema-tapahtuma kerää elokuva-alan tuottajat, levittäjät ja elokuvateatterialan ihmiset vuosittain Joensuuhun. Cinema-tapahtumaa käynnistettiin projektien tukemana ja nyt Savon Kinot Oy vastaa tapahtuman vuosittaisesta tuottamisesta. Viscult-festivaali elää ja voi hyvin ja sen voidaan odottaa vieläkin vahvistuvan.

MITEN ETEENPÄIN? KOHTI ENTISTÄ PAREMPAA TULEVAISUUTTA

Tässä artikkelissa on keskitytty ainoastaan kuvaamaan projekteja ja merkittäviä tapahtumia sekä investointikohteita, jotka ovat vieneet elokuva-alaa ja siihen liittyviä toimintoja eteenpäin. Sen sijaan tarkastelusta on jätetty pois musiikki, pelit, yhdistystoiminta ja muut luovaan alaan kuuluvat toiminnot. Pohjois-Karjalan koulutus-kuntayhtymä on ollut ja on merkittävä toimija alueellisessa kehittämistyössä luovilla aloilla. Myös Joensuun yliopistolla, nykyisin Itä-Suomen yliopistolla on ollut merkittävä rooli luovan alan kehittämisessä. Pohjois-Karjalasta on juuri valmistunut mittava selvitys koko luovan alan toimijoista ja sen taloudellisesta merkityksestä ”Luovat alat

Pohjois-Karjalassa” -raportissa kuvataan ansiokkaasti koko luovan alan toimintaan maakunnassa (Liiri, Hattunen & Kahreman 2011). Raportti tehtiin Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun toimesta osana KOKO-ohjelmaa.

Mitä pitäisi vielä tehdä? Tulisi panostaa vieläkin enemmän luovien alojen kehittämiseen ja valaa uskoa alan toimijoihin ja bisneksen tekemiseen. Useat elinkeino-yhtiöt ovat ottaneet strategioihin mukaan luovien alojen kehittämisen ja niiden tukemisen. Ratkaisevassa asemassa on jälleen rahoituksellinen pitkäjänteisyys ja voimakkaampi resursointi, jota muilla aloilla on jo tehty vrt. muovi-metalli-, metsä ja puu-, nano- ja optiikka- ja energia-alat. Pohjois-Karjalassa on luotu ainutkertaista osaamista ja asiantuntijuutta, jolla ollaan maailman huipulla ja kärjessä. Av- ja media-alan kehitys vaatii jatkuvia uusia investointeja. Viestintään hankittiin pari vuotta sitten uutta 3D-tekniikkaa (RED-kamerat) ja samalla uusittiin Cadimedian äänitysjärjestelmä. Keskeisessä asemassa ovat olleet viestinnän koulutusohjelmasta Jyrki Kurki, Veli-Pekka Niiranen, Juha Wirekoski ja Juha Linna. Itä-Suomen filmikomission toiminnasta on viime vuosina ansiokkaasti vastannut Niina Myller ja puitteet toiminnalle loivat Jenni Lähteenmäki, Virva Hartikainen ja Pia Kokkonen. Lisäksi monien av- ja media-alan ja elokuvaprojektien kautta usea henkilö on saanut erinomaisen kokemuksen ja luonut verkoston alan osaajiin ja ammattilaisiin mm. Tero Koistinen (entinen DEK-projektin päällikkö) kutsuttiin Suomen Elokuvateliliitto SEOL ry:n toiminnanjohtajaksi. Jatkuvat tuotannot ja elokuvaprojektit ovat omalta osaltaan vaikuttaneet siihen, että yrityspuolelle on syntynyt jatkuvasti uusia yrityksiä tai osuuskuntia kuten Korpipaja.

Pohjois-Karjalassa on kuvattu runsaasti elokuvia mm. Markku Pölösen elokuvat (kahta lukuun ottamatta). Viimeaikaisia kuvattuja elokuvia ovat Perttu Lepän Pitkä kuuma kesä, Helmiä ja sikoja, Saara Cantellin Unna ja Nuuk, Anssi Mänttärin Joensuun Elli, Maria Ruotsalan Ilonen talo, Arto Halosen Prinsessa, Raimo O. Niemen Roskisprinssi ja Nanna Huolmanin Aavan meren tällä puolen. Viimeksi mainittu toteutettiin kansainvälinen yhteistuotantona ruotsalaiset kanssa. Viime aikoina on kuvattu lisäksi Hannu Salosen Tatort, Borowskin tango, joka oli saksalaisten kanssa tehty yhteistyötuotanto. Kansainvälisesti kovin ja vaativin tuotanto tähän asti kuvatuista on ollut David Leanin Tohtori Zivago.

Suuria kaloja on myös kalastettu tehokkaasti. Renny Harlinin Mannerheim-elokuvan valmisteluja tehtiin Pohjois-Karjalassa jo usean kuukauden ajan. Englantilainen lavastajaryhmä joka on tehnyt mm. Harry Potterin ja Batman – Yön ritari -elokuvien lavastuksia, teki lähes kuukauden ajan töitä Pohjois-Karjalassa ja valmisteli kuvauksia ja lavasteita. Kuvaukset olivat alkamassa ja lähes puolet kuvausryhmästä oli jo Pohjois-Karjalassa, kunnes tuotanto kaatui rahoitusvaikeuksiin. Ohjaaja Antti J. Jokinen on vierailut ahkerasti Pohjois-Karjalassa ja on etsinyt kuvauspaikkoja mm. Nicholas North- elokuvalle ja muille tuotannoille. Antti J. Jokinen on rakentanut Leville useamman rakennuksen käsittävän elokuvavälilavasteiden kylän. Lisäksi useita kansainvälisiä tuotantoja on käynyt Pohjois-Karjalassa tunnustelemassa kuvauspaikkoja ja alueen resurssia.

Elokuvat ja niihin liittyvät kuvauspaikat ovat kiinnostaneet aina suurta yleisöä. Onko tätä osattu riittävästi hyödyntää? Kuvauspaikat ja kohteet kiinnostavat matkailijoita ja kulttuurista kiinnostunutta yleisöä. Erilaiset teemapuistot ja studiokokonaisuuudet vetävät maailmalla turisteja puoleensa. Elokuva-aiheisista kokonaisuuksista

on kehittynyt koko perheiden huvi- ja teemapuistoja (esim. Universad Studios, Disneyland). Miten Suomessa?

Osataanko elokuvien kuvauspaikkoja hyödyntää matkailullisesti? Osittain näin tehdään, esimerkiksi SF-Filmikylän vierailut on hyvin tuotteistettu. Brownskin tangoa on hyödynnetty järjestämällä tapahtumia ja lavatansseja Ilomantsissa kuvauspaikoilla. Systemaattinen matkailullinen hyödyntäminen on kuitenkin vielä tekemättä ja maailmalta löytyy useita malleja, joissa maakunnan keskeiset toimijat ja tekijät ovatkin vierailleet hakemassa vinkkejä asioiden tuotteistamiseen.

Itse olen vierailut useissa kohteissa ja matkakohteiksi ovat valikoituneet eräät maat lähes yksinomaan siitä syystä, että siellä on ollut ja on aktiivista elokuvatoimintaa ja luovien alojen teollisuutta. Maltalla kuvattiin 1980-luvun alussa Robert Altmanin Popeye (Kippari Kalle)- elokuvaa, joka pääosissa oli Robin Williams. Kulissikylä oli lahoamassa ja kaatumassa mereen. Muutamia vuosia sitten löytyi aktiivisia toimijoita, jotka halusivat elvyttää elokuvakohteen uudelleen henkiin ja se myös onnistui. Elokuvakulissit ja niissä tapahtuva toiminta on erittäin hyvin organisoitu ja tuotteistettu. Uusien elokuvien myötä lavasteita ovat jättäneet kuvauspaikalle mm. jouluaiheinen elokuvasta ja vieraat pääsevät tutustumaan joulupukin työpajaan. Maltalla on myös kuvattu useita kansainvälisiä elokuvia mm. Troija ja Gladiaattori. Parhaillaan Maltalle ollaan rakentamassa entistä suurempaa elokuvastudioiden kokonaisuutta. Yksi malliesimerkki miten yliopistokampusta voidaan hyödyntää elokuvien teossa on University of British Columbia (UBC), jonka etuna ovat Kanadan valtion maksamat verohelpotukset tuotannoille. UBC:in kampuksella on kuvattu useita amerikkalaisia menestyselokuvia. Paikalliset yritykset, koulutusorganisaatiot ja osaajat ovat ratkaisevassa asemassa pysyvyyden ja vakiintuneen toiminnan saamisessa av- ja media-alan kehittämiseen ja elokuvamatkailuun. Uusia elokuvia tulee maakuntaan jatkuvasti, mutta niiden hyödyntäminen jää tekemättä ellei sitä organisoida ja sille osoiteta riittäviä resursseja. Paljon on puhuttu myös ”elokuvamuseosta” ja todellisen vetovoimaisen matkailukohteen rakentamisesta. Kehittämällä SF-Filmikylän toimintaa saadaan jo paljon aikaan. Lisäksi eri puolilla maakuntaa, mm. Outokummussa ja Pielisen Karjalassa (Kolin kehittäminen) on innostuttu tekemään erilaisia aktiviteetteja av- ja media-alan ja elokuva-alan kehittämiseksi. Nightwish-yhtye tiedotti jokin aika sitten tekevänsä oman fantasiaelokuvan. Menestys ruokkii menestystä.

Alueelliset av- ja media-alan rahoitusmallit odottavat edelleen toteutumista. Elokuva-alan liittyvistä verohelpotuksista on tehty aloite myös Suomessa, ja sitä on esitelty aktiivisesti päättäjille ja poliitikoille.

Pohjois-Karjalalla ja laajemmin koko Itä-Suomella on edellytyksiä nousta entistä merkittävämpään asemaan av-, media- ja elokuva-alan kehittämisessä koko Suomessa ja myös kansainvälisesti. Valintoja on tehtävä ja keskitettävä voimavarat tulevaisuutta ajatellen oikeisiin kohteisiin ja kehittämishankkeisiin. Riskejä pitää ottaa, muuten ei mitään uutta saada aikaan.

LÄHTEET

- AFCI. The Association of Film Commissioners International. www.afci.org.
- Florida, R. 2002. *The Rise of The Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Paperback 2004. New York: Basic Books.
- Florida, R. 2003. Preface to the Paperback Edition. Teoksessa *The Rise of The Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Paperback 2004. New York: Basic Books.
- Filmfinland. Verkkosivusto Suomen elokuvapaikoista. <http://www.filmfinland.fi>.
- Kaunistarju, K. 2008. Esitys Alueellisessa Rysä -tapahtumassa 6.10.2008 Joensuussa. Luovien alojen yritystoiminnan kasvu ja kansainvälistäminen 2007-2010.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö. 2007. *Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015*. Helsinki: Edita Publishing.
- Liiri, H., Hattunen, N. & Kahrema, M. (toim.) 2011. *Luovat alat Pohjois-Karjalassa*. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisu C:48.
- Malinen, P. 2008. Itä-Suomi- ohjelma toimeenpanon tilanne. Powerpoint-esitys 4.9.2008.
- Neogames. 2010. Suomen pelitoimialan strategia 2010-2015. Visio 2020. http://www.hermia.fi/neogames/tutkimukset_ja_julkaisut/?x11656=664637.
- Neuvonen, L. & Saarelainen, R. 2006. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun kehitysvaiheita ja tulevaisuusnäkyymiä- vain muutos on pysyvää. Teoksessa Mähönen, H. (toim.) *Merkintekijä: ammattikorkeakoulu Pohjois-Karjalassa*. [Joensuu]: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.
- Osaamiskeskusohjelma 2011. www.oske.net/osaamisklusterit.
- Parkkola, T. 2008. *Alueelliset työpajat luovien alojen kehittäjille: loppuraportti*. [Helsinki]: Aluekeskusohjelma.
- Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. 2009. *Itä-Suomen luovien alojen kehittämisohjelma LUOKE 2009 2.9.2009*. Julkaisematon lähde.
- Sisäasianministeriö. 2010. <http://www.intermin.fi/aluekeskusohjelma>.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2010a. *Aluekeskusohjelma*. <http://www.tem.fi/aluekeskusohjelma>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2010b. *52 eriKOKOista aluetta*. [Helsinki]: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Wilenius, M. 2004. *Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana*. Helsinki: Edita.

MARIKA TURKIA

KULTTUURI- JA SISÄLTÖ- TUOTANTOTOIMINNAN KEHITYSASKELEET POHJOIS-KARJALASSA

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto on ollut Suomen ensimmäisiä aluehallintoviranomaisia, jonka aloitteesta on valmisteltu alueellinen kulttuuristrategia. Eri rahoituslähteiden hyödyntäminen ja eri toimijoiden osaamisen ja resurssien valjastaminen alueen kulttuuri- ja sisältötuotantotoiminnan kehittämisen taakse on vaatinut aluehallinnon toimenpiteitä kulttuurialan legitimoimiseksi yhdeksi aluekehityksen osa-alueeksi. EU:n ensimmäinen ohjelmakausi lienee omalta osaltaan käynnistänyt Pohjois-Karjalassa prosessin, jossa kulttuurin toimialaluonnetta lähdettiin tietoisesti viemään eteenpäin: ”Ohjelmärahoituksen piiriin pääsemiseksi oli osoitettava, että kulttuurinsektorilla on tavoitteita, toimintoja ja toimijoita, jotka kuuluvat aluekehitysohjelmien ja -rahoituksen piiriin”. (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2007, 5–6.)

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun strategioissa on aluekehittämistehtävää painotettu koko sen toiminnan ajan. Vahva panostus maakunnalliseen, kansalliseen ja kansainväliseen aluekehittämistehtävään huomioitiin myös Korkeakoulujen arviointineuvoston (KKA) toimesta. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu valittiin KKA:n arvioinnissa

KUVA: PKAMK / Mecca-projekti /
Jussi Santaniemi

aluekehitysvaikutuksen huippuyksiköksi vuosina 2003–2004. Yksi arviointiaineistoissa esitetty kohde oli alueelle rakentunut mediakoulutuksen- ja innovatiivisen kulttuurin sisältötuotantotoiminnan kehittäminen (Impiö 2003, 36).

Tarkastelen tässä artikkelissa Pohjois-Karjalassa toteutettujen, erityisesti Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun johtamien hankkeiden kautta alueen kulttuuri- ja sisältötuotantotoiminnan (media-alan) kehittymistä 1990-luvulta nykypäivään. Miten olemme kulkeneet kohti maakunnallista visiota?

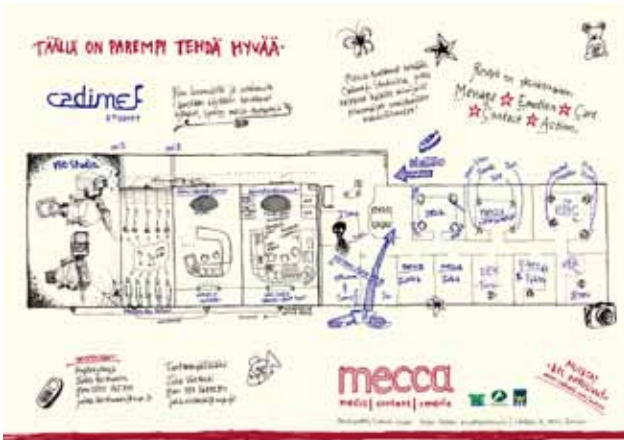
KOHTI MAAKUNNALLISTA VISIOTA - KANSAINVÄLISESTI TUNNETTU KULTTUURI- JA SISÄLTÖTUOTANNON KASVUKESKITTYMÄ

Videopajasta älytaloon

Vuonna 1988 käynnistettiin Joensuussa videopaja, joka laajeni vuonna 1995 Joensuun mediapajaksi. Maakunnan tietostrategiassa 1990-luvulla korostettiin mm. uuden teknologian ja tiedon hyväksikäyttöä oppimisessa ja yrittäjyydessä. Mediakeskuksen myötä Joensuuhun syntyi 1997 Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelma, joka nähtiin alueellisen koulutuksen kehittymisen kannalta välttämättömänä ja koulutusta tukevan sisältötuotantotehtaan rakentaminen ajankoh- taisena. Ajatus mediapajaa laajemman sisällöntuotantotehtaan rakentamisesta syntyi, kun ala alkoi muodostua kannattavaksi liiketoiminnaksi myös Pohjois-Karjalassa. Kokemuksia kerättiin Joensuussa toimineesta Mediakeskuksesta, josta alueella toimi- neet mediarytykset hakivat digitaalisen sisältötuotannon osaamista tuotantoihinsa. Tuolloin nähtiin, että toimintaympäristö tukisi viestinnän ammattilaisten jäämistä alueelle sekä kehittäisi merkittävästi alan alueellista toimintaa ja koulutusta. Tuotan- toympäristön rakentaminen Joensuun Tiedepuiston yhteyteen nähtiin merkittävänä kehitysaskelena, koska tiedepuistoon sijoittuvat yritykset olivat myös potentiaalisia asiakkaita tulevalle tuotantoympäristölle. (Karttunen 2004.)

Suoranaista iloa, ja intoa Tiedepuistoympäristön rakentumisesta välitti Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun rehtori Pentti Maljojoki: ”200–250 henkilöä; opetta- jia, opiskelijoita, projekti- ja tutkimushenkilöstöä, yritysten työntekijöitä, suunnitte- lijoita ja tukitehtävissä olevia muodostavat Joensuun Tiedepuiston kriittisen massan, jolla Tiedepuistosta tulee älytalo, kansallisen ja kansainvälisen tason osaaja ja me- nestyksentekijä Pohjois-Karjalassa. (Maljojoki 2001, 3) Tällaisista lähtökohdista, ja koko maakunnan keskeisten toimijoiden sitouduttua Joensuun Tiedepuiston kehit- tämiseen käynnistettiin mittavat investointi- ja kehittämishankkeet, joiden lopputu- lemana vuonna 2001 valmistui Carelian Digital Media Factory eli Cadimef (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu 2005b).

”Cadimef purkittaa ääntä ja kuvaa tiedepuistossa” – “ Cadimef on Pohjois-Kar- jalan ammattikorkeakoulun sydän Joensuun Tiedepuistossa” -otsikot nousivat sekä ammattikorkeakoulun omaan tiedotukseen että laajemmin myös kansallisiin tiedo- tusvälineisiin. Vahvasti uusmediaan suuntautuva yritys- ja koulutusympäristö nousi nopeasti Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun kärkihankkeeksi, ja samalla myös

KUVA / PKAMK / Outi Santaniemi

konkreettisen toiminnan keskiöksi. (Lehtiniemi, 2001, 7) Cadimef -projektin loppuraportti on hengästyttävää luettavaa, pelkästään erilaisia TV- ja lehtiartikkeleita löytyy loppuraportista yli neljäkymmentä, lukuisia DVD- koostamisia ja enkoodauksia (mm. Hassisen Kone, Kotiteollisuus, CMX), levytaltiointeja, kuunnelmia, virtuaaliopetusaineistoja, seminaareja, festivaalistremauksia, sisältötuotannon

laajoja koulutussarjoja, yhteistyötä muiden alueella toimineiden projektien kanssa jne. Tuotantoympäristön ylösnostaminen käytännössä tyhjästä on ollut projektissa mukana olleille raskasta, ja tämä tulee myös esiin projektin loppuraportissa. Kuitenkin voimavarat riittivät hankkeen loppuvaiheessa uusien avauksien tekemiseen, ja vahvan uusmediapainotteisen toiminnan ohessa valmisteltiin pitkän elokuvan koekuvauksia alueelle. Tästä syntyi ensimmäinen puhtaasti elokuva-alan kehittämistoimintaan liittynyt koulutusprojekti, joka käynnisti todellisen kehittämisputken toimialaan liittyen Pohjois-Karjalassa. Itä-Suomen lääninhallitus myönsi rahoituksen vuonna 2002 elokuvatuottamisen koulutusprojektille, jonka koulutukselliset osiot kiinnittyivät osaksi mm. Joensuussa kuvattua Helmiä ja sikoja elokuvaa (PKAMK tiedotuslehti 1/2002, 17).

LOGO : PKAMK / EFFCI / Jussi Santaniemi

Markku Pölönen kuvasi Juuassa 90-luvun lopulla kaksi elokuvaa, Kivenpyörittäjän kylä -elokuvan (1995) sekä Kuningasjätkän (1997). Markku Pölönen toi myös seuraavan elokuvansa kuvaukset kotiseudulleen Pohjois-Karjalaan. Tässä vaiheessa maakunnassa todettiin, että alueellista palvelutarjontaa tulee kehittää kansainvälisten mallien mukaan (Association of Film Commissioners International, AFCI, 2011). Rahoitusta haettiin ja sitä saatiin erilliselle KUTKA -projektille (Kulttuurituotannon koulutus- ja kehittämisprojekti), jonka tehtävänä oli kouluttaa osaajia elokuvan tuotantotoimintaan ja luoda alueellinen verkosto auttamaan tuotantoyhtiöitä elokuvan kuvauksiin liittyen. Tuotannollisia valmiuksia kehittävä yhteistyöverkosto rakentui Joensuun kaupungin, Kontiolahden kunnan, Enon kunnan, Outokummun kaupungin ja Lieksan kaupungin kanssa. Näin sai alkunsa edelleen maakunnassa toimiva Itä-Suomen filmikomissio (EFFC) ja siemenet oli kylvetty ”elokuvamaakunnalle”.

Älytalosta maakunnan vetovoimatekijäksi?

Vuosien 2003–2005 välillä toteutettiin Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun veto vastuulla kolme toisiaan täydentävää EU-rahoitteista projektia. Projektit sijoitettiin samoihin tiloihin Joensuun Tiedepuistolle Cadimef-tuotantoympäristön yhteyteen.

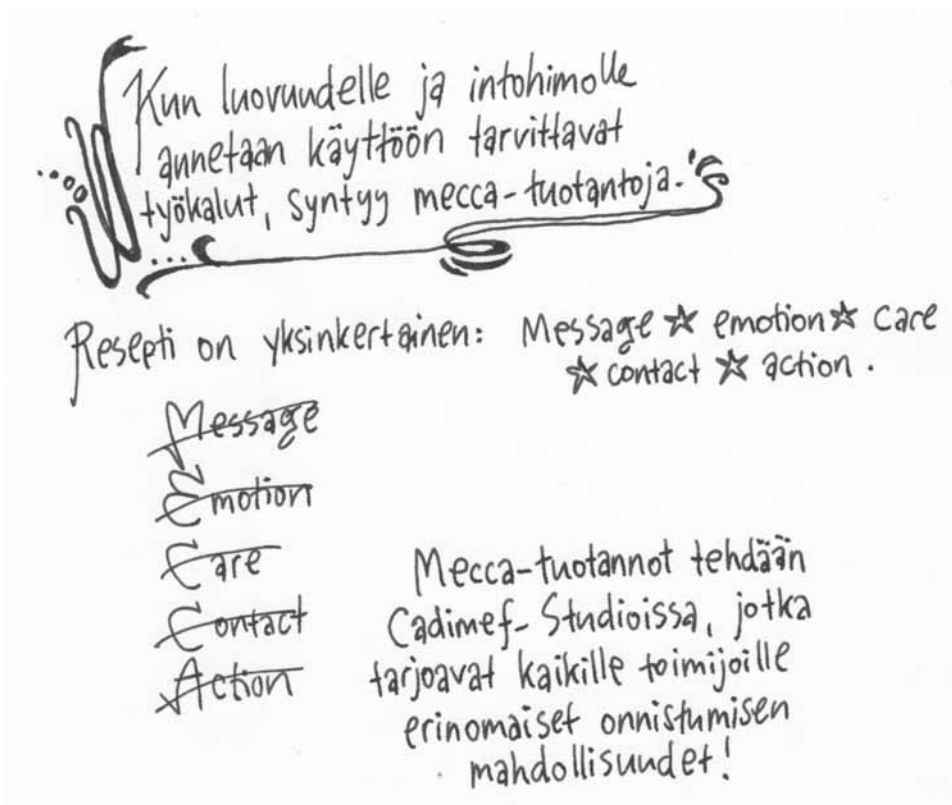
KUTKA-projektissa aloitettu kehittämistyö elokuvapalveluverkoston luomiseksi Pohjois-Karjalaan laajennettiin koskemaan koko Itä-Suomea (Pohjois-Karjala, Mikkelin, Kuopio). Itä-Suomen filmikomissio (EFFC) verkotti kuntatoimijat mukaan osaksi palveluverkostoa. Tämä toimintamalli on edelleen hyvin ainutlaatuinen kansallisessakin vertailussa. Projekti koulutti valitut kuntatoimijat komissiotyöhön liittyviin palvelukokonaisuuksiin. Tämä tarkoitti yksinkertaista sitä, että kuntatoimijat oppivat tunnistamaan tuotantoyhtiöiden erilaiset palvelutarpeet esim. esituotantovaiheen aikana (kuvauspaikat, majoituspalvelut, toimistotilat, avustajat, eri asioiden avaininformantit kunnissa jne), ja edelleen keräämään ja tiedottamaan kuntakohtaisista palveluista komissiolle. EFFC -projektin loppuraportissa kerrotaan kuntaverkoston henkilömääräksi 65 kunta- tai muita alue-edustajia (ESR -tietopalveluportaali 2006).

Edelleen tämä verkosto toimii ja voi hyvin – EFFC:n verkostolistoilla on tänä päivänä yli tuhat pohjoiskarjalaista vapaaehtoista tuotantoyhtiöiden tarvitsemien palveluiden ratkojina. EFFC loi projektin aikana myös alueellisen web-pohjaisen osaajarekisterin, yritysten palvelurekisterin sekä kuvauspaikkarekisterin palvelemaan tuotantoyhtiöiden tarpeita (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, 2004). EFFC:n toimesta toteutettiin myös selvityksiä vierailevien tuotantojen aluetaloudellisesta vaikeavuudesta, joita on sitten myöhemmin hyödynnetty alueellisen tuotantorahastomallin suunnittelussa ja opinnäytetöissä. EFFC loikin pohjan vakiintuneelle elokuvatuotantopalvelutoiminnalle, ja vuodesta 2003 lähtien on Pohjois-Karjalassa kuvattu keskimäärin kahdesta kolmeen pitkää elokuvaa / tv-tuotantoa vuodessa. Lähes kymmenen vuoden ajan myös Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelman opiskelijat ja opettajat ovat olleet tiiviisti mukana alueella toteutetuissa tuotannoissa, samoin kuin Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän kulttuurinlinjan (Outokumpu) opiskelijat ja henkilökunta. EFFC:n verkkosivuilta löytyy kuvaukset viime vuosina alueella toteutetuista tuotannoista.

MECCA (Media Content Centria)-projekti jatkoi puolestaan Cadimef –tuotantoympäristön kehittämistä uusmedian, virtuaaliopetuksen sekä sisältöliiketoiminnan osaamisen kehittämistä. Myös MECCA-projektissa toteutettiin lukuisia määriä yritystoimeksiantoja ja yhteistyötä esim. levy-yhtiöiden kanssa koskien yhteiden live-keikkataltiointoja ja DVD-tuotantoja. Yhteistyö yliopiston mediakulttuurin koulutusohjelman ja Joensuun Popmuusikoiden kanssa kantoi myös hienoa hedelmää. Yhteistyössä syntyi ”Rajatapaus” -seminaarit musiikoille ja musiikista kiinnostuneelle väelle. MECCA -projekti teki myös yhteistyötä alueen suur tapahtuman Ilosaarirockin kanssa. Projektissa pilotoitiin mm. suoraan levy-yhtiöille räätälöityjä live-tallennuksia. (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, 2005a.) Pikkuhiljaa niin valtakunnallisesti kuin maakunnassakin alkoi näkyä merkkejä siitä, että musiikki, tapahtumat ja elokuva voivat olla kasvavia toimialoja – ja jopa maakunnallinen vetovoimatekijä.

Kolmas samoissa tiloissa toiminut projekti, DEK (Digitaalisen elokuvateatterin kehittämisprojekti) käynnistettiin kehittämään digitaalisen elokuvateatterikeskuksen toimintamallia, tekniikkaa, palveluita sekä uusiin tiloihin soveltuvia tapahtumia. Lisäksi projektissa oli tavoitteena kehittää uudenlainen elokuvafestivaali- tai tapahtuma yhteistyössä alueen kulttuuritoimijoiden kanssa.

Teatterikeskuksen investointiosiota vastasi Savon Kinot Oy. Nykyään niin itsesääntäntuntuvat ’digitaaliset elokuvat ja digitaaliset elokuvateatterisalit’ olivat hankkeen käynnistyessä vielä Suomessa suunnitelmien tasolla, edes Hollywood ei ollut tehnyt päätöksiä standardoinnista koskien elokuvien projisoinnin digitaalista resoluutio-

KUVA: PKAMK / MECCA-projekti / Outi Santaniemi

ta. DEK oli toteutuessaan kansallisesti mielenkiinnon kohteena koko projektin toteuttamisen ajan, erityisesti teknologiaselvityksiin ja tiedotukseen liittyen. Edelleen projektin www-sivut ovat aarreaitta niille, jotka haluavat tietää mistä puhutaan kun puhutaan selkokielisesti digitaalisesta elokuvien esitystekniikasta ja 3D-projisoinnista (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, 2006). Maakunnallinen musiikin ja elokuvan yksi avioliitto solmittiin myös projektin aikana. Projekti toteutti kaksi kertaa yhteistyössä Joensuun Pop-muusikoiden/ Nuori Rytmi Oy:n sekä Savon Kinot Oy:n kanssa elokuvafestivaalin, joka yhdisti dokumentin ja rockin. Rokumentti Rock Film Festival, tuttavallisesti Rokumentti ilostuttaa joka marraskuu Joensuun katukuvaa. Festivaalia on luotsannut projektin päättymisen jälkeen Joensuun Popmuusikot ry. (Joensuun Popmuusikot, 2010).

Myös muiden alueellisten toimijoiden sitoutuminen yhteiseen elokuva-, media-, ja kulttuuritoiminnan kehittämishankkeisiin oli koko viime vuosikymmenen aikana merkittävää. Pohjois-Karjalan alueellisen elokuvayhdistys PKEY, perustettiin 2004 ja sen rooli PKAMK:n kehittämistoiminnan yhteistyökumppanina on ollut tiivistä ja monitahoista. Yhteistyötä on tehty esimerkiksi eläkeläisten elokuvakerho Hopeatähden käynnistämässä, Viscult -elokuvafestivaalin esitystekniikan sekä festivaalin elokuvien internetstreemaukseen liittyen, alueellisen dokumenttien elokuvateatteriesitysten ja niiden ensi-iltojen järjestämisessä, asiantuntijaseminaareissa, luennoissa, kauhuelokuvatapahtuma Cinemaren käynnistämässä jne. Pohjois-Karjalan alueellinen elokuvayhdistyksen ja Savon Kinojen loistava yhteistyö hellii vuosittain meitä Joensuussa ja sen liepeillä asuvia. Kaikki elokuvaesitykset on keskitetty elokuvateatterikeskus Tapioon, ja normaalin kaupallisen elokuvaesitystoiminnan lisäksi järjestetään lukuisia elokuvanäytöksiä, jotka elokuvayhdistys suunnittelee kaupunkilaisille. Tästä esimerkkinä vaikkapa vuosittain järjestettävä ranskalaisen elokuvan viikko.

Elokuvan vahva 'läsnäolo' maakunnan tasolla alkoi näkyä myös keskeisten maakunnallisten toimijoiden omassa viestinnässä. Ketään ei liene yllättänyt verkkolehti-artikkeli, jonka kuvassa hymyilevä Pohjois-Karjalan maakuntajohtaja pitää sylissään näyttelijä Laura Birniä ja vahvistaa maakunnan ja maakuntaliiton tahtotilaa nousta kansalliseksi elokuvamaakunnaksi ja työllistäjäksi. (Uranus-verkkolehti, 2007). Pohjois-Karjalan maakuntaliitto otti myös 70 -vuotisjuhlateemakseen elokuvan, ja veto vastuun elokuvanäytöksistä otti Pohjois-Karjalan alueellinen elokuvayhdistys. Näin PKEY:n verkkosivuilla vuonna 2006:

“8.11.2006

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto tarjoaa 70-juhlavuotensa kunniaksi maakunnan asukkaiden nähtäväksi Pohjois-Karjalassa tuotettuja ja siitä kertovia elokuvia Elokuvateatterikeskus Tapiossa 13.–19. marraskuuta. Pohjois-Karjalasta on kehittynyt elokuvamaakunta, jossa katsotaan ja tehdään elokuviasekä koulutetaan alan väkeä. Elokuvakulttuuri on ollut maakunnassa erityisen huomion kohteena jo lähes kolmekymmentä vuotta.

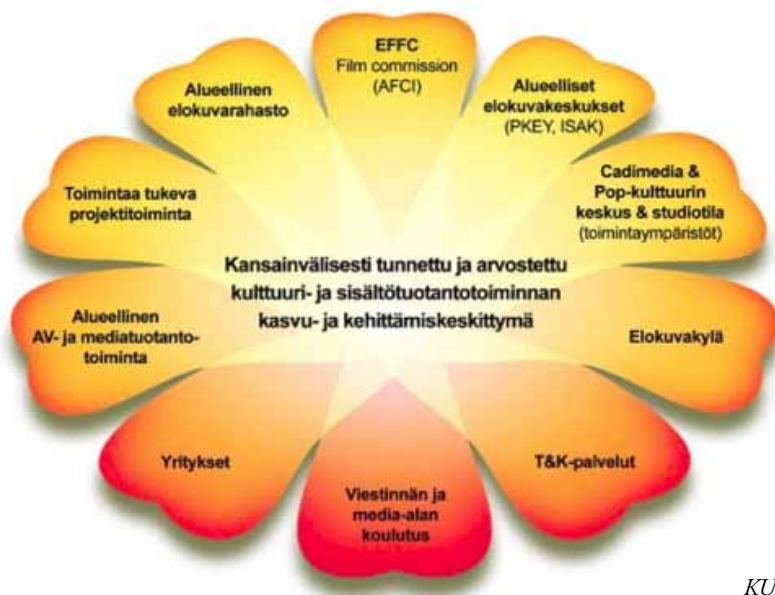
Ohjelmistoon kuuluu pitkiä elokuvia, joista osa on ollut lähivuosien suurimpia kotimaisia yleisömenestyksiä ja jotka ovat saaneet huomiota myös maan rajojen ulkopuolella. Omat kokonaisuutensa muodostavat maakunnasta kertovat dokumenttielokuvat sekä mediaopiskelijoiden oppilastyöt. Yksi elokuvaviikon vetonauloista on osin Pohjois-Karjalassa kuvattu Hollywood-klassikko Tohtori

Zhivago (1965), joka palkittiin viidellä Oscarilla.” (Pohjois-Karjalan alueellinen elokuvayhdistys, 2006).

Rock & elokuva pääsivät paraatipaikalle myös ns. Maakuntatapahtumien sarjaan Helsinkiin. Kaikkien aikojen näyttävin maakuntaesiintyminen kesällä 2008 sisäl- si niin mittavat konserttiesiintymiset kuin ilmaiset elokuvaesitykset elokuvateatteri Bristolissa teemalla Rockia ja Rainaa Helsinkiin (Joensuun Popmuusikot, 2011). Myös Joensuun kaupunki nosti omassa verkkomarkkinoinnissaan rockin ja elokuvan yhdeksi kulttuurin kansainväliseksi markkinointikärjeksi. Mikään yllätys ei liennyt enää se, että maakunnan imagokampanjan vetonaloiksi nousi muiden muassa luovan alan toimijat, elokuvantekijät, Ilosaarirock, tapahtumatuottajat sekä kitaroiden rakentajat (Joensuu Region, 2009). Alueellinen sitoutuminen luovan alan toimijoiden tukemiseen ja toiminnan näkyväksi tekemiseen oli 2000-luvun loppua lähestyessä vahvaa – ja tänä päivänä se ei suinkaan ole vähentynyt. Nyt vain luovan alan käsite on otettu käyttöön kuvaamaan sellaista kulttuuritoimintaa, johon liittyy sen liiketoi- minnallinen ulottuvuus.

Media- ja kulttuuritoiminta maakunnassa ammattimaistui huimaa vauhtia, alu- eelle muutti luovan alan ‘paluumuuttajina’ elokuvapuolelta Markku Pölönen ja Satu Sadinkangas, dokumenttiohjaaja Ari Matikainen, PKAMK:n medianomiopiskelijoi- ta ja muotoilijoita jäi maakuntaan töihin – osa heistä perusti osuuskunnan – useita yrityksiä syntyi mm. ääni- ja studio-, ja tapahtumatuottamisen saralle. Elokuvan tuo- tantopalvelutarjonnan näkökulmasta voitiin todeta, että maakuntaan kehittyi valmi- us osoittaa ammattimainen elokuvatuotantoryhmä muualta tulevien tuotantoyhtiöi- den tarpeisiin.

Vuonna 2008 Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämis- toiminnan luovan alan ‘kuva’ näytti alla olevalta kymmenlehtiseltä kukalta. Kym- menessä vuodessa oli kuljettu älytalosta kohti visiota; kansainvälisesti tunnettua ja arvostettu kulttuuri- ja sisältötuotantotoiminnan kasvu- ja kehittämiskeskittymää.

KUVA / PKAMK

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun Kansalliselle Korkeakoulujen arviointineuvostolle (KKA osoittamassa dokumentoinnissa ammattikorkeakoulun aluekehittämissuunnitelman perustelut alkavat seuraavasti:

”Pohjois-Karjalassa on noudatettu onnistuneesti Euroopan unionin tulevaisuuden strategioista tuttua ajatusrakennetta, jonka mukaan yritykset luovat tämän päivän työpaikat, teknologian kehitys ja innovaatiot luovat huomisen työpaikat, tutkimus ja koulutus luovat ylihuomisen työpaikat” (Impiö, 73).

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa toteutettiin vuosien 2000–2010 lähes parikymmentä pienempää ja isompaa kehittämis- tai investointihanketta liittyen kulttuurijärjestö- ja sisältötuotantotoiminnan kehittämiseen Pohjois-Karjalassa.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun luovien alojen tutkimus- ja kehittämistoiminnassa katseet kääntyivät vuotta 2010 lähestyessä kansainvälisen osaamisen kehittämiseen, elokuvamatkailuun, elokuvan ja musiikin teknologiamahdollisuuksiin, käyttäjälähtöiseen innovaatiotoimintaan, innovatiivisten tilojen- ja toimintaympäristöjen suunnitteluun, menetelmäkehittämiseen sekä paikkatiedon hyödyntämiseen matkailu- ja tapahtumatuotannossa.

LOPUKSI

Nähdä kauas

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu on kulttuuri- ja sisältötuotantotoiminnan aluekehittämissuunnitelmissaan varmasti näyttänyt omassa ajassaan aikamoiselta ”spektaakkelitalolta”. Kuitenkin näin kymmenen vuoden perspektiivillä tarkasteltuna 2000-luvun alkupuolella käynnistyneillä tutkimus- ja kehittämishankkeilla sekä niiden rinnalla toteutetulla koulutuksella olemme vahvasti olleet luomassa niitä ylihuomisen työpaikkoja, joiden satoa voidaan nyt maakunnassamme kerätä.

Maakunnan kehittäjäksi vuonna 2010 valittiin Joensuun Popmuusikot ry:n toiminnanjohtaja Markku Pyykkönen. Hän kuvaa maakunnan yhteishenkeä seuraavasti:

”Jotakin salaperäistä Pielisen vesissä on oltava. Siitä kertoo täältä ponnistavien Anna Puun, Eläkeläisten, Happonadion, Insomniumin, Tuomas Holopaisen ja Markku Pölösen kaltaisten tekijöiden määrä. Vuosikymmenien ajan maakunnassa ja Joensuun seudulla on kasvanut useita menestyneitä artisteja, yhtyeitä, taiteilijoita, viihdyttäjiä, kansanmiehiä ja -naisia, käsityöläisiä, kulttuuriaktiiveja, tutkijoita ja elokuvan tekijöitä. Alueen luovien alojen kentällä on omalaatuista yhteishenkeä, jota muut voivat vain kadehtia. Ehkä siksi Pohjois-Karjalan kulttuurikenttä erottuu äkkiväärällä rämäpäisyydellään ja voimakkaalla hengen palollaan. Joskus jopa omaksi edukseen.” (Pyykkönen, 2009, 2)

Pohjois-Karjala ja Joensuun seutu muuttui kymmenessä vuodessa varsin runsaaksi keskittymäksi katsottaessa toimintaa populaarikulttuurin, luovan alan ja musiikin nä-

kökulmasta. Suomen mittakaavassa Pohjois-Karjalasta oli kuin varkain muodostunut ainutlaatuinen kulttuurin kenttä, josta puhuttiin aidosti maakunnan vetovoimattelijänä niin lehdistössä kuin lukuisissa kehittämis- ja strategiapapereissa. Tärkeintä tietysti oli toimialan selkeä olemassaolo ja sen kirjaaminen osaksi Pohjois-Karjalan kehittämistä ja tulevaisuutta; luova talous, kulttuuri, sisältötuotanto- ja koulutus olivat kirjattuna 2000-luvun lopulla kiinteästi niin maakuntaohjelmaan kuin seudullisiin elinkeinojen kehittämisohjelmiin.

LÄHTEET

- Association of Film Commissioners International (AFCI). 2011. www.afci.org. 6.6.2011.
- Impiö, I. (toim.) 2003. Ammattikorkeakoulut aluekehittäjinä, Ammattikorkeakoulujen aluekehitysvaihtuksen huippuyksiköt 2003–2004, Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 12:2003.
- ESR tietopalveluportaali. 2006. Tiivistelmä EFFC, East Finland Film Commission loppuraportista, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. http://esrlomake.mol.fi/esrtiepa/loppuraportti_S84209.html. 6.6.2011.
- Joensuun Popmuusikot. 2010. Rokumentti –festivaalin verkkosivut. <http://www.rokumentti.com/2010/>. 6.6.2011.
- Joensuun Popmuusikot. 2011. Yhdistyksen verkkosivut. <http://www.popmuusikot.fi/hankkeet.php>. 6.6.2011
- Joensuu Region 2 / 2009. Laulumaat menestyvät taas. Joensuun kaupunki, Joensuun Seudun Kehittämisyhtiö JOSEK Oy, Joensuun Tiedepuisto Oy, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Pohjois-Karjalan Maakuntaliitto, Pohjois-Karjalan Yrittäjät: Joensuun painotuote Oy.
- Karttunen, J. 2004. Cadimef sisältötuotantotehdas. Euroopan komissio, Euroopan sosiaalirahaston tietokanta, ESF project search engine. http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/esf_projects/project.cfm?id=8855&project_lang=fi&rp=2. 6.6.2011
- Lehtiniemi, L. 2001. PKAMK tiedotuslehti, 1/2001, 7.
- Maljojoki, P. 2001. PKAMK tiedotuslehti, pääkirjoitus 1/2001, 3.
- Pohjois-Karjalan alueellinen elokuvayhdistys. 2006. Verkkosivut Pohjois-Karjalan maakuntaliiton 70-juhlavuoden elokuvaviikko. <http://www.pkey.fi/pivot/entry.php?id=55>. 6.6.2011.
- Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. 2002. Tiedotuslehti 1/2002, 17
- Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. 2004. EFFC-projektin kotisivu. <http://vanhaeffc.pkamk.fi/index.php>, 6.6.2011.
- Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. 2005a. Mecca-projektin väliraportti. Sähköinen ESR-raportointiaineisto.
- Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. 2005b. Cadimef-projektin kotisivut (päivitetty 24.1.2005). www.cadimef.net, 6.6.2011.
- Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. 2006. Digitaalisen elokuvateatterin kehittämisprojekti DEK-kotisivut. <http://www.cadimef.net/dek/index.php>. 6.6.2011
- Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. 2007. Kulttuuri Pohjois-Karjalan aluekehityksessä, strategiset valinnat 2007-2013. Joensuu: Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.
- Pyykkönen, M. 2009. Joensuu Region 2 / 2009. Joensuun kaupunki, Joensuun Seudun Kehittämisyhtiö JOSEK Oy, Joensuun Tiedepuisto Oy, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Pohjois-Karjalan Maakuntaliitto, Pohjois-Karjalan Yrittäjät. Joensuun painotuote Oy.
- Uranus.fi -verkkolehti. 2007. Uranus.fi-verkkolehti. Elokuvakylä työllistää Pohjois-Karjalassa muualta tulleitakin. http://www.uranus.fi/hyotya_ja_huvia/uratarinat/open.php?id=46166. 6.6.2011

NIINA MYLLER

ITÄ-SUOMEN ELOKUVAKOMISSIO – TUOTANTOJEN JA ALUEEN PARAS YSTÄVÄ

Eräänä syksyisenä yönä meidän oli tarkoitus kuvata auringonnousun aikaan. Tuona aamuna olin vielä kotona nukkumassa, kun puhelimeni soi 04.00 aamuyöstä. Vastasin ja eräs avustaja kyseli: “olenko minä oikeassa paikassa, kun täällä ei ole ketään”. Minua vaan hymyilytti, sillä ei ollut ensimmäinen kerta kun joku innokas avustaja oli saapunut paikalle tuntia ennen annettua saapumisaikaa. Hetken kuluttua hän näki jo auton valoja, kun puvustus ja catering saapuivat myös kuvauspaikalle.

Itä-Suomen elokuvakomissio (EFFC) on voittoa tavoittelematon palvelutoimi, jonka tehtävänä on tarjota asiantuntemusta elokuva- ja televisiotuotantojen toteutukseen Itä-Suomessa. EFFC-toiminta käynnistyi Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun hallinnoimana EU-projektina vuonna 2003 ja käynnistymisen jälkeen kului vuosia toiminnan rakentumiseen alueella. Koska Itä-Suomen elokuvakomissiota pidettiin ehdottoman tärkeänä tuotantojen jatkuvuuden kannalta, päätti Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu säilyttää sen osana organisaationsa palvelutoimintaa myös hankkeen loputtua vuonna 2007. Nyt EFFC on sijoittunut osaksi Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun Luovien alojen keskusta. EFFC kuuluu myös kansainväliseen elokuva-alan järjestöön, johon kuuluu kaikki viralliset elokuvakomissiot.

Tällä hetkellä Pohjois-Karjalan kehittämistoimijat suunnittelevat elokuva- ja televisiotuotannoille suunnatun tuotantopalveluympäristön vakiinnuttamista, tähän kuuluu myös EFFC-palvelut ja alueellisen tuotantotukijärjestelmän käynnistäminen. Tulevien vuosien aikana Itä-Suomessa tulee tapahtumaan paljon Elokuvamaakunnan kehittämisen ympärillä.

EFFC:n asiakkaita ovat elokuva- ja televisioalan kansalliset ja kansainväliset tuotantoyhtiöt, jotka tarvitsevat apua esituotannon, tuotannon ja jälkituotannon toteutuksessa Itä-Suomessa. Uudet tuotantoyhtiöt ottavat yhteyttä usein verkkosivujen kautta ja vanhemmat tuotantoyhtiöt jo vuosia vahvistuneen alueellisten yhteistyön johdosta. EFFC ei ole tehnyt aktiivista markkinointia kansallisesti ja kansainvälisesti, sillä sen toiminta on perustunut pitkäaikaisiin suhteisiin tuotantoyhtiöiden kanssa.

EFFC haluaa keskittyä laadukkaaseen ja tasavertaiseen palveluun, jolloin kaikki tuotantoyhtiöt ovat tervetulleita suunnittelemaan elokuva- ja televisiotuotantoja alueelle. EFFC on kokenut, että vahvalle pohjalle rakennetut suhteet tuotantoyhtiöihin on paras keino markkinoida aluetta kuvauspaikkana, sillä hyvän tuotantoympäristön toimivuus kuuluu kauas ja näillä toimintaperiaatteilla myös Elokuvamaakunta on voinut kehittyä laajaksi osaamiskeskittymäksi. EFFC palvelut hyödyttävät aluetta, koska tuotannot jättävät alueelle huomattavaa aluetaloudellista ja imagollista hyötyä.

ITÄ-SUOMEN ELOKUVAKOMISSION PALVELUTOIMINTA

Kerran meillä oli isot kuvaukset kahtena päivänä peräkkäin. Olin menossa hakemaan Joensuun keskustasta avustajaa kyytiin, sillä jotkut avustajat tarvitsevat kyydin kuvauspaikalle. Tämä avustaja odotti pysäkillä mukanaan pussi vaatteita. Näin jo kaukaa, että hän oli hyvin laittautunut kuvauspäivää varten. Hänellä oli mustat vaatteet, korkokengät, pitkä villakangastakki ja kaiken kruunasi musta hattu, jossa oli musta huntu silmien edessä. Avustaja nousi kyytiini ja sanoin hänelle, että hän on pukeutunut erittäin tyylikkäästi, paitsi että hautajaiskuvaukset olivat huomenna ja tänään kuvattaisiin kesätanssiaisia...

Itä-Suomen elokuvakomissio työllistää yhden kokopäiväisen työntekijän ja se riittää, sillä palvelutoiminta pohjautuu alueelliseen yhteistyöverkoston jossa EFFC toimii tietynlaisena palveluntarjoajien välittäjänä. EFFC tuntee alueen palveluntarjoajat, joita edustavat hyvin erilaiset alueen toimijat: yritykset, yksityiset toimijat, yhdistykset, oppilaitokset ja juridiset toimijat. Tuotantoyhtiölle on tärkeää, että alueen yhteistyökumppani on oman alueensa asiantuntija, joka tuntee elokuva- ja televisiotuotantojen tuotantoprosessin ja omaa hyviä suhteita alueensa toimijoihin. EFFC auttaa tuotantoyhtiöitä muun muassa tarjoamalla seuraavia palveluita:

- alueellinen tuotantoneuvonta
- kuvauspaikkojen etsintä
- avustajien ja sivuroolien koekuvaukset
- alueen elokuva- ja televisioalan työntekijöiden välitys
- palveluntarjoajien välitys
- oppilaitosyhteistyön mahdollisuudet
- avustaja- ja sivuroolipankin ylläpitäminen
- studio ja tuotantotilojen kartoitus
- aluerahoituksen mahdollisuudet

EFFC saattaa alueen palveluntarjoajan ja tuotantoyhtiön samaan neuvottelupöytään, jonka tuloksena voi syntyä pitkäkestoisia yhteistyösopimuksia. Jotkut tuotantoyhtiöt ovat käyttäneet alueella rakentunutta yhteistyötä jopa alueen ulkopuolisissa tuotannoissa.

POHJOIS-KARJALASSA KUVATTUJA ELOKUVA- JA TELEVISIOTUOTANTOJA

Kerran sattui niin, että olimme järjestämässä kahteen eri elokuvatuotantoon yhtä aikaa koekuvauksia. Ei se yleensä ole ongelma, päinvastoin. Mutta kuinka moni olisi uskonut nuo lehtijutut todelliseksi ja tullut paikalle: ”Tervetuloa Roskisprinssin ja Prinsessan koekuvauksiin Tiedepuistolle”. Aivan, nyt varmaan ymmärrät miksi nuo tiedotteet lähetettiin eri aikoihin. Mutta silti sain soittoja: ”haen roolia siihen... mikä se nyt oli? No se Prinssi ja Prinsessa elokuvatuotanto”.

Vuosien aikana Pohjois-Karjalassa on toteutettu 31 pitkää elokuvatuotantoa, joista 16 kuvattiin välillä 2000–2010. Tästä laskelmasta puuttuu dokumentti- mainos- ja lyhytelokuvatuotannot, joita alueella on tuotettu myös paljon. Nyt pitkien elokuva- ja televisiotuotantojen määrä on kiihtynyt huomattavasti ja 2008 vuodesta eteenpäin on alueella kuvattu yli kolme pitkää tuotantoa vuodessa. Lisäksi alueelle on neuvottelun alla yhtäaikaaisesti enemmän tuotantoja kuin koskaan aiemmin. Seuraavassa esitettynä Pohjois-Karjalassa kuvattuja elokuva- ja televisiotuotantoja vuosina 1939–2010:

1939–1998	2000–2010
Tulitikkua lainaamassa	Umur
Tukkijoella	Helmiä ja sikoja
Tohtori Zivago	Koirankynnen leikkaaja
Simpauttaja	Joensuun Elli
Kätkäläinen	Ilonen talo
Larin Paraske	Unna ja Nuuk
Rauta-aika	Jako kahteen (sarja)
Susirajan Antti (sarja)	Aavan meren tällä puolen
Onnen maa	Liekksä!
Kiinnisidottu	Karjalan kunnailla (sarja)
Kivenpyörittäjän kylä	Ralliraita
Lunastus	Tatort, Borowskin tango
Suinpäin Pohjois-Karjalaan	Prinsessa
Kuningasjätkä	Roskisprinssi
Pitkä kuuma kesä	Syvälle salattu
	Tauno tukevan sota

Tuotantoyhtiölle on tärkeää, että aluetta elokuvatuotannon näkökulmasta katsova tuntee elokuva- ja televisiotuotantojen tuotantoprosessin, on oman alueensa asian-tuntija ja omaa hyviä suhteita myös elokuva-alalle, toisin sanoen Itä-Suomen elokuvakomissio on tuotantojen paras ystävä. Tässä tehtävässä Itä-Suomen elokuvakomissio on ollut tärkeässä roolissa Pohjois-Karjalassa.

TUOTANTOJEN VAIKUTUKSET POHJOIS-KARJALASSA?

Eräänä syksyisenä iltana minulle soitti vanhempi naishenkilö, joka kertoi olleensa kesän kuvauksissa avustajana melkein viikonpäivät. Hän kertoi minulle kuinka ikävä hänellä oli noita kuvauksia ja kuinka nuo päivät olivat tuoneet suurta iloa hänen elämäänsä. Hän oli ollut yksinäinen, koska oli vasta muuttanut Joensuuhun, mutta tämän tuotannon kautta hän oli saanut sydäntänsä, joiden kanssa hän nyt pystyi jakamaan hillopurkit ja yhteiset hetket. Kuvaukset olivat tuoneet hänen elämänsäänsä henkistä rikkautta.

Elokuva- ja televisiotuotantojen määrän kasvu Itä-Suomessa yllätti alueensakin, sillä tuotantojen kautta alueellinen tuotantoympäristö on kehittynyt ja laajentunut, aivan kuin sivutuotteena. EFFC toiminta perustuu kontakteihin ja yhteistyöverkostoon, josta on hyötyä tuotannoille juuri kustannustehokkuuden näkökulmasta, näin EFFC pääsee näkemään läheltä sen, kuinka palveluiden tarve ja laatu kehittyi alueella.

Pohjois-Karjalassa oleva tuotantopalvelujärjestelmä tarjoaa tuotantopalveluita tuotantoyhtiöille, sekä elämys-, matkailu-, ja tapahtumapalveluita alan ammattilaisille ja muille kävijöille. Emme puhu siis pelkästään tuotannoista ja tuotantopalveluista, vaan Elokuvamaakunta pitää sisällään myös elokuvakulttuuriin liittyviä palveluita. Tuotantoympäristön kasvu on tapahtunut alueen kehittämistoimijoiden aktiivisesta ja sinnikkästä elokuva- ja televisioalan kehittamisestä, jota on toteutettu yhteistyössä yritysten, yhdistysten, yksityisten, juridisten toimijoiden ja oppilaitosten kanssa.

ITÄ-SUOMEN ELOKUVAKOMISSION PALVELUTOIMINNAN AIKAJANA

Jotkut tekevät mitä vain päästäkseen tuotantoihin mukaan. Nämä henkilöt tulevat kuvauspaikalle, vaikka sinne on jo valittu avustajat edellisenä päivänä ja ei vie aikaa kun havahdun siihen, että he jo seisovat kohtauksessa. On myös muita keinoja päästä kuvauspaikalle, esimerkiksi moni naishenkilö tarjoutui tekemään Renny Harlinille oikeaa karjalaista kotiruokaa. Näiden viestien jälkeen mieleeni tuli aina lause “tie miehen sydämeen käy vatsan kautta”.

Ensimmäisenä tuotantoyhtiö ottaa yhteyttä alueeseen ja kyselee yleisesti alueen kuvauspaikoista, alueellisesta rahoituksesta, alan työntekijöistä ja alueen palveluista. EFFC vastaa kysymyksiin ja pyytää tuotannon käsikirjoituksen. Käsikirjoitus tode-taan sopivaksi alueelle ja EFFC lähettää tietopaketin alueen mahdollisuuksista. Pian tuotantoyhtiö tulee vierailemaan ensimmäisen kerran alueella. Kun kuvauspaikat ovat

löytyneet tekee EFFC yhteistyösopimuksen tuotantoyhtiön kanssa. Tässä sopimuksessa tuotantoyhtiötä veloitetaan suorittamaan tietyt asiat alueella ja EFFC sitoutuu suorittamaan omat palvelunsa tuotantoyhtiölle.

Tuotannon aikana EFFC on mukana olemalla valmiudessa auttamaan tuotantoyhtiötä tarvittaessa. Isommissa tuotannoissa EFFC voi olla myös mukana erikseen sovitulla tavalla, esimerkiksi avustajapäivinä. Kun tuotanto on ohi alkaa jälkityö ja EFFC järjestää ensi-illan yhteistyössä tuotantoyhtiön kanssa. Ensi-iltaan kutsutaan avustajat ja alueen yhteistyökumppanit.

LOPPUSANAT

Itä-Suomen elokuvakomissiossa ei ole kahta samanlaista päivää. Koskaan ei tiedä kuka soittaa, tai missä olen seuraavana päivänä. Tämä tekee jokaisesta viikosta hyvin jännittävän. Tuotantoyhtiöt ovat aina erilaisia toisiinsa nähden ja on ilo tehdä töitä erityisesti taiteellisesti vaativan työryhmän kanssa, joka käyttää paljon aikaa tuotannon esivalmisteluun. Hyvin valmistelluissa tuotannoissa myös tuotantovaihe eli kuvaukset tuntuvat kevyiltä alueella. Suuri ilonaihe kuvauspäivissä ovat olleet avustajat, joita yhdistää yksi asia, nimittäin rohkeus. Kokemattomuudestaan huolimatta nämä avustajat ovat luonnollisia kun kamera käy ja aina valmiita ylittämään itsensä. Eikä tunteja lasketa, kun kuvauspäivä saattaa vierähtää yli 12 tuntiseksi. Päivän loppuksi saan kuulla vielä kirkkain silmin, että he haluaisivat tulla huomennakin.

Avustajat ovat tuoneet paljon iloa työpäiviini, minusta he ovat ihmeellisiä ja Elo-kuvamaakunnan tärkeitä rakentajia.

SATU SADINKANGAS

KUVAUSPAIKASTA MATKAKOHTEEKSI – ONNENMAASTA MIIKKULAKSI

MIIKKULA

Miikkulan kylä sijaitsee Pohjois-Karjalassa, noin 15 kilometriä Joensuusta pohjoiseen. Kahden järven, Pielisen ja Höytiäisen väliin jäävällä kannaksella. Miikkula on Terijoen kaltainen kyläidylli, joka jäi Suomen puolelle toisen maailmansodan jälkeen. Miikkulassa on raja-karjalaisuutta yhä edustava vuonna 1896 rakennettu tsasouna, Terijokelaistyylinen entinen pensionaatti. Alun perin keuhkotautisairaalaksi rakennettu suuri Miikkulinna, toimii nykyisin hotellina. Miikkulassa asuu noin 200 asukasta ja toiminnassa ovat vielä sekä kyläkauppa, alakoulu, että tohtori Roseniuksen vastaanotto. Taksikuskikin kylästä löytyy.

Tuollainen on se fiktiivinen kylä, joka esiintyy Yle TV2:lla esitettävässä sarjassa Karjalan kunnalla. Miikkulan historia ja henkilöt ovat mielikuvituksen tuotetta, samoin kuin alueesta tehty ”oikea” maastokarttakin. Mutta siitä huolimatta tuo Miikkula on oikeasti olemassa. Sinne voi konkreettisesti mennä. Katsella kylänraittia, sitä samaa, jonka on nähnyt tv:ssä. Käväistä Kaisan Kaupassa, Maikin kahvilassa, Pappilan kasvihuoneessa. Miten se voi olla mahdollista, jos kyse on fiktiosta?

ONNENMAASSA JA KIVENPYÖRITTÄJÄN KYLÄSSÄ – ELOKUVAMATKAILUA VUODESTA 1994

Markku Pölösen elokuvaa Onnenmaa kuvattiin vuonna 1992 Pohjois-Karjalassa. Tarina sijoittui maakuntaan ja Rääkkylästä löytyivät kuvauspaikat, jotka eniten muistuttivat Markku Pölösen omia lapsuuden aikaisessa kuosissa olevia tiluksia. Elokuvan valmistuttua se palkittiin useaan otteeseen vuoden 1993 festivaaleilla.

Lieksa!-elokuvan kuvaukset Herajärven rannalla. Kuva: Pasi Räsämäki/SF

Onnenmaan jälkeen Markku Pölönen tarttui Heikki Turusen kirjaan Kivenpyörittäjän kylä. Kirjaan perustuvaa elokuvaa tultiin kuvaamaan vuonna 1994 Juukaan, Heikki Turusen omiin maisemiin. Kuvauksia varten oli entinen tyhjillään oleva vanhainkoti valjastettu kuvausryhmän majoituskäyttöön ja tuotantotoimistoksi. Lähes 70 henkinen kuvausryhmä näyttelijöineen oli Juuassa miltei kaksi kuukautta ja kuvauksia suoritettiin eri puolilla Juukaa.

Tämä jo sinällään kiinnosti sekä alueen asukkaita, että kesäksi kotikonnuilleen saapuneita vierailijoita. He kävivät katsomassa filmaamista ja tutkailemassa näyttelijöiden suorituksia ja hämmästelemässä ”sitä porukan määrää, siellä seisoskelemassa”. Hidasta, hyvin hidasta ja mitään tekemättömän näköistä oli se elokuvaamistouhu useimpien mielestä.

Kesä 1994 oli erittäin kuuma, aurinkoinen ja kuiva. Elokuvan teko Juuassa oli hyvin mutkatonta ja miellyttävää. Ihmiset olivat avuliaita. Kelit suotuisia ja tarina hyvä. Suuri, värikuvin varustettu, miellyttävään sävyyn kirjoitettu juttu Kivenpyörittäjän kylän kuvauksista ilmestyi Helsingin Sanomiin jo toisella kuvausviikolla.

Sen jälkeen kuvauksissa kävi muun lehdistön lisäksi yhä enemmän uteliaita. Kummasti tuntui sana kiirivän edellämme, niin että kuvauspaikat ja aikataulut tiedettiin kylillä lähes tunnilleen.

Kivenpyörittäjän kylästä tuli vuoden 1995 katsotuin suomalainen elokuva. Suuri maailman ensi-ilta järjestettiin Juuassa ja koko urheiluhalli oli täynnä elokuvan tekoon jollain tavalla osallistuneita paikallisia kutsuvieraina. Media oli paikalla ja tv:stä sekä lehdistä pystyi seuraavina päivinä lukemaan ja katsomaan josko itsekin vilahtaisi kuvissa.

Seuraavana syksynä, 1995 paikallinen yhteistyöorganisaattorimme Juuasta, Kaija Mattila, kertoi, että kesällä oli käynyt runsain määrin ihmisiä kiertelemässä ja katselemassa ”niitä Kivenpyörittäjän paikkoja”.

Kaija Mattila oli itsekin ollut oppaana muutamalle linja-autoryhmälle ihmisiä, jotka olivat halunneet nähdä, missä ne häät olivat ja missä se Kivenpyörittäjä asuu. Näin meni suloisesti sekaisin fakta ja fiktio. Moni elokuvassa esiintynyt avustaja tunnistettiin Joensuussa elokuvasta ”niistä häistä, vissiin sen morsiamen sukulaisia”.

Siihen aikaan ei Suomessa ollut mitään tietoa elokuvamatkailusta. Jokunen harva ihminen tiesi Hollywoodissa olevan Universal Studion ja siellä tehtävän kierroksen olemassaolon. Muutoin asiaan suhtauduttiin hyvinkin välinpitämättömästi. Turismia ei Suomessa osattu asiaan liittää. Ainoastaan juukalaiset yrittäjät olivat tyytyväisiä, sillä 70 hengen ryhmä kulutti mukavasti rahaa paikkakunnalla kahden kuukauden aikana ja hyvin monet elokuvan tekoon liittyvät palvelut ja tarvikkeet hankittiin luonnollisesti Juuasta.

KUNINGASJÄTKÄN TURISTIT

Vuonna 1997 Markku Pölösen elokuvaan Kuningasjätkä oli Koitajoki mietitty pääkuvauspaikaksi ja Pamilonkoski loppukohtauksiin, joten päädyimme Ilomantsiin. Ilomantsissa oli selkeästi kuultu Juuan hyvistä kokemuksista Markku Pölösen elokuvan tuotannosta ja saimme tukikohdaksemme maatalouskoulun tiloja ja yhteistyöorganisaattoriksemme jälleen matkailupuolen ammattilaisen, Tuija Rytkösen.

Tuotannon rakentaminen Ilomantsiin sujui hyvässä hengessä ja koimme olemamme tervetulleita. Ilomantsissa toki oli kuvattu suomalaisia elokuvia jo 1930-luvulta lähtien, joten ihan vieraaseen maailmaan emme siis astuneet.

Koskenlaskukohtauksen olisimme halunneet kuvata rauhassa ja salaa. Kuvasim-mehan epookkia, eli vuoteen 1957 sijoittuvaa elokuvaa, emmekä tahtoneet kuviin taustoille nykyaikaisia tuulipukuasuisia katselijoita vilahtelemaan. Mutta lain mukaan koskien poikkeusjuoksutuksista on ilmoitettava hyvissä ajoin alueen asukkailla, joten tieto Kuningasjätkän kuvauspäivästä Pamilonkoskella lävähti ihmisten tietoutteen suoraan sanomalehden sivuilta. Niinpä sen päivän koittaessa olivat jopa kosken laskemista harrastavat kajakkiharrastajat matkanneet kaukaa Etelä-Suomesta paikalle ja heitä tuli koskesta runsain mitoin ennen kuin aloimme kuvata. Samoin silta ja maantien varret ja pusikot olivat täynnä uteliaita. Ihmismäärä tuli meille yllätyksenä. Samoin se, että kosken pauhatessa lähes täydellä virtauksellaan oli kuuluvuus lähes olematon. Megafonien käyttämisessä komentoihin ei ollut järkeä ja ainoaksi keinoksi jäivät radiopuhelimet kuvausryhmän kesken, sekä konkreettinen mummojen ja setien hakeminen pois keskeltä kuvaa.

Paikalle tulleet ihmiset olivat jälleen kerran innoissaan ja ihmeissään ja loppujen lopuksi hämmentyneitä kun mitään ei oikein tapahdu. Onneksemme stunt-miehemme laski kosken tyylikkäästi. Yleisön huutaessa ja kannustaessa hurjasti. Kerrankin metelistä ei ollut haittaa, sillä kosken kuuhu peitti muut äänet alleen.

Lieksa!-elokuvan kuvaukset v. 2006. Kuva: Pasi Räsämäki/SF.

KOIRANKYNNEN LEIKKAAJASTA SUVIHAAN KAUTTA MIIKKULAAN JA KARJALAN KUNNAILLE

2002 aloitettiin Pohjois-Karjalassa taas Markku Pölösen elokuvan valmistelut. Nyt oli kyseessä Veikko Huovisen romaaniin Koirankynnen leikkaaja perustuva elokuva. Elokuvan kuvauspaikkoja etsittäessä oli myös työn alla vielä nimettömän tv-sarjan ideointi ja siihen kuvauspaikkojen haku.

Oli tarkoitus muuttaa pysyvästi Pohjois-Karjalaan, rakentaa sinne sellaiset olosuhteet, jossa yhdestä paikasta käsin voi tehdä elokuvia, johon rakentuu lavastettu kylä, johon tv-sarja sijoittuu ja jossa matkailijat voisivat käydä vierailemassa. Fiktiivisesti sen oli siis ajateltu olevan erään pohjoiskarjalaisen kunnan toiseksi suurin taajama. Asukkaita noin 200 ja sijainti järven rannalla Kolin juuressa. Kylän historia olisi samankaltainen kuin Terijoen. Ortodoksikylä, jonka tärkein elinkeino olisi ollut 1800-luvun lopulta asti tuberkuloosin hoitaminen ja kylpylätoiminta.

Kylällä asuisi tietyt sarjaan sijoitettavat henkilöt ja heidän ammattiensa valintaan vaikutti mm se mitä palveluita kylällä olisi jäljellä. Lähdimme kartoittamaan tarvittavia keskeisiä kuvauspaikkoja. Samoin alun alkaen mietimme mihin rakennuksiin tulisi sisätilat ja mihin niitä ei tarvita. Kylän sydämeksi alkoi muodostua kauppa ja sen toiminnot.

Logistiikan, majoitusten ja muun toiminnan kannalta halusimme myös paikan sijaitsevan matkailun kannalta sopivalla etäisyydellä Joensuusta. Tarkoitus oli tehdä sekä tuotantotoimintaan tarkoitettut tilat että matkailu samaan paikkaan.

Kävimme katsomassa useita paikkoja Tuupovaaran, Kiihtelysvaaran sekä Enon puolella. Yksi paikka olisi ollut valmis pieni kylä, mutta siellä asuttiin vakituisesti, eikä se meidän kokemuksiimme perustuen ollut paras mahdollinen lähtökohta pitkäkestoiselle toiminnalle. Ensimmäisenä kesänä asukkaiden mielestä olisi hauska seurata kuvauksia. Vaikka vähän vaivaa tulisikin ja hiljaisuuksia huudeltaisiin ja liikennettä pysäytettäisiin. Seuraavana kesänä se ei enää olisi hauskaa, eikä varsinkaan se, että myös matkailijat alkaisivat kävellä pihamailla ja kurkistella ikkunoista. Kolmantena vuotena olisimme jo pulassa. Kävimme katsomassa kymmeniä lupaavia paikkoja, joissa oli aina jotain vikoja. Liian kaukana, liian kallis, liian vähän tai paljon kaikkea.

Samanaikaisesti tv-sarja sai muotoaan. Ensimmäiset versiot oli hyväksytty ja nimikin oli valittu monen mutkan kautta Karjalan Kunnaiksi. Paikka, Miikkula nimen saanut kylä, vain puuttui.

Kylä löytyi sitten sattuman kautta. Koirankynnen Leikkaaja elokuvaan sotasairaalaaksi valitun Kontioniemen vanhan tuberkuloosisairaalan takaa löytyi tyhjä kylä. Keskellä sitä oli hylätty kauppa. Kaupan takaa aukeni risukkoinen, mutta kaunis näkymä Höytiäiselle. Tiesimme heti, että tämä on Miikkula.

Vuonna 2003 löytyi siis elokuvamatkailulle ja tuotantotoiminnalle sopiva alue Kontiolahdelta, Kontioniemestä. Kyseessä on Pohjois-Karjalan prikaatin kantahenkilökunnan entinen asuinalue.

ELOKUVAMATKAILUN TESTAAMISTA KOIRANKYNNEN LEIKKAAJAN KUVAUKSISSA

Aloitimme neuvottelut alueesta ja samaan aikaan valmistelimme Markku Pölösen Koirankynnen leikkaaja -elokuva. Elokuva kertoo vuodesta 1948 ja hakuutyömaalla oleva metsäkämpä lavastettiin kahteen eri paikkaan. Ulkopuolelta kolmiseinäinen kämpä rakennettiin Enoon, sopivalle metsäpalstalle. Kämpän sisätilat taas rakennettiin Joensuussa sijaitsevaan tyhjiin teollisuushalliin, jossa oli juuri aiemmin kuvattu Perttu Lepän ohjaamaa elokuvaa.

Kämpän sisätila lavastetta hyödynnettiin ensimmäisen kerran tietoisesti ja suunnitellusti myös matkailu kohteena. Siellä käytettiin yhteistyökumppaneiden asiakkaita tutustumassa elokuvan kuvauksiin sopivan kokoisina ryhminä. He pääsivät näkemään, miltä elokuvan tekeminen näyttää ja miten katsojaa narrataan, näyttämällä myös monitorista jo aiemmin kuvattua materiaalia samasta kämpästä ulkopuolelta.

Kuvausten lopuksi lavastekämpään ripustettiin Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän valokuvausopiskelijoiden näyttely Koirankynnen leikkaaja -elokuvan tekemisestä. Näin myös ulkopuolisilla oli mahdollisuus käydä katsomassa lavastusta. Yhä enemmän olimme vakuuttuneita siitä, että elokuvamatkailussa olisi mahdollisuus lisäarvoksi suunnittelemaamme elokuvakylään.

SF-FILMIKYLÄ SYNTYY

Vasta perustetun Selkie-Filmin nimissä vuokrasimme 5 hehtaarin alueen Kontioniemestä tulevaa filmikylätoimintaa varten. Yle TV2:n kanssa oli tehty sopimus tv-sar-

Kuvassa Karjalan kunnailla -tv-sarjan tohori Rosenius (Heikki Kinnunen). Kuva: Pasi Räsämäki/SF.

jasta. Selkie-Filmin konttori sijoittui alusta alkaen kaupan viereiseen omakotitaloon, joka myöhemmin lavastettiin ulkopinnoilta esittämään taksikuski Sahiojan kotia.

Alueen käytön suunnittelu aloitettiin loppuvuonna 2004. Koko alueen täytyi palvella sekä tulevia matkailijoita, että tuotantotoimintaa mahdollisimman hyvin. Vuokralla olevalla 5 hehtaarin alueella oli 16 erillistä rakennusta. Suurin osa niistä oli huonokuntoisia, keskimäärin noin 90 neliön kokoisia matalia mineriittipintaisia lautataloja.

Koko Kontiorannan varuskunnan alue oli rakennettu alun perin toisen maailmansodan aikaan ja kantahenkilökunnan asuinalueen talot oli rakennettu varsin nopeasti ja niissä käytetyt materiaalit olivat sota-ajasta johtuen olleet varsin kehoja.

Kylän keskiöön kaupan ympärille alkoi lavastaja Minna Santakari suunnitella Karjalan Kunnailla tv-sarjaan tarvittavaa Miikkulan kylän lavastusta. Ideana oli saada 360 astetta kuvaamista kestävä kylämiljö, jossa olisi tori ja sen ympärillä tärkeimpien roolihenkilöiden kodit, työ- tai kokoontumispaikat. Lähtökohta oli siis fiktiivinen Miikkula, hieman tavallista idyllisempi kylä, nykyajassa elävä, menneeseen aikaan unohtunut. Kylä, johon jokainen tahtoi muuttaa.

Myös elokuvatoimintaan liittyvää infraa suunniteltiin ja rakennettiin. Jokainen tuotannon osasto valloitti itselleen oman tai omat rakennuksensa. Pian kylän karttaan merkittiin puku- ja maskitalo, kamera- ja äänitalo, rekvisiittatalo, catering eli työmaaruokala, lavastukselle useampiakin taloja ja varastoja.

Vuonna 2005 alkoi ensimmäinen vaihe elokuvakylän rakentamisessa. Kontiolahden kunnan hallinnoima Elokuvakylä-hanke syntyi ja siinä mukana olivat Selkie-

Filmi Oy, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, TE-Keskus ja Josek Oy. Hankkeella rakennettiin resursseja elokuva- ja elämysmatkailun kehittämiseen ja käyttöön.

Tässä vaiheessa hanke herätti jo kiinnostusta maakunnallisesti sekä valtakunnan tasolla. Karjalan Kunnalla tv-sarjan valmistelut aloitettiin ja sitä kautta myös tulossa oleva Miikkulan kylä kiinnosti sekä mediaa, että matkailupuolen ammattilaisia ja myös Markku Pölösen elokuvien faneja.

Ensimmäiset uteliaat ihmiset saapuivat alueelle, ennen kuin ensimmäistäkään puuta oli alueelta kaadettu, saati rakennusten lavastamista aloitettu. Esittelimme männikköä kädet viuhtoen ja puhuimme ihmiset kuvittelemaan kanssamme, miten paikalle rakentuisi sininen pensionaatti, jonka torni nousee 12 metriin tai kuinka tsasounalta tulee polku pappilalle. Olimme innoissamme ja se into tarttui kävijöihinkin.

Ensimmäisinä kuvauskesinä 2006–2008 meillä ei ollut virallista matkailua elokuvakylässä. Karjalan kunnalla -tv-sarjan ja Lieksa!-elokuvatuotantojen valmistelu, sekä elokuvakylähankkeen pyörittäminen päivittäistason olivat työllistäneet meidät niin, että ainoastaan vastaanotimme sovituksi yhteistyökumppaneiden vieraita sekä satunnaisia paikalle pelmahtaneita ihmisiä, jotka olivat lukeneet paikasta.

Lieksa -elokuvan käytössä olleessa studiohallissa käytimme omiakin vieraitamme. Halli sijaitsi Hammaslahdessa, noin 30 km päässä Joensuusta. Halli oli Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun hallinnoiman hankkeen vuokraama ja siihen liittyi samalla kiinteimmän studiohallin tarpeen selvittäminen. Tila oli erinomainen kuvaukseen. Valitettavasti sen jatkokehittäely ei edennyt, mutta sinne saimme luotua erikoisen lavastusratkaisun, joka olisi ollut matkailullisesti varmasti toimiva. Lieksa -elokuvan henkilöiden koti, mustalaistyypinen vanhanaikainen karavaanikulkue oli ajettu sisälle halliin ympyrään. Ajoneuvot ja vaunut olivat pääosin lavasteita. Maisema-fondit kiersivät ajoneuvoja ja keskelle olevaan ympyrään oli ajettu multaa, kuljetettu kaasuputken mullassa ja istutettu ruohikko. Näin ollen keskellä kovaa pakkastalvea saattoi Hammaslahdessa astua keskelle kesäistä karavaania. Nuotiotulen loimuun paistamaan makkaraa. Tunnelma oli aukoton ja hämmentävä.

Selkie-Filmi oli ostanut legendaarisen Suomen Filmiteollisuus SF:n ja elokuvamutterin tullessa yhtiön rekisteröidyksi tavaramerkiksi, aloimme myös käyttää sitä pääasiallisena nimenämme ja keksimme SF-Filmikylä -nimen Miikkulalle käytettäväksi matkailun yhteydessä.

SF-FILMIKYLÄN ALKUVUOSIA JA KARJALAN KUNNALLA KUVAUKSIA

Kesinä 2006–2008 teimme kaiken itse kesken kuvausten. Me tuotantopuolen ihmiset otimme tarvittaessa linja-autolastin ihmisiä vastaan. Toivotimme tervetulleeksi, pyysimme hiljentämään matkapuhelimet ja kerroimme, mitä olimme kuvaamassa ja mitä me voisimme heille näyttää. Meistä oli lähinnä noloa kuljetella ihmisiä pusioiden lävitse ettemme kävele suoraan kuviin tai istuttaa vieraamme lähes sylkkäin taksikuski Sahiojan olohuoneeseen katsomaan pientä pätkää kuvastusta materiaalista. Tietenkin Sahiojan tvstä ja kohtausta, joka oli kuvattu siellä. Mutta ihmisistä se oli

Kaisan Kauppa, SF-Filmikylä. Kuva: Pasi Räsämäki/SF.

vain hauskaa. Heistä oli jännittävää seurata kuvauksia ja he tottelivat apulaisohjaajan komennot hiljaisuudesta mukisematta.

2006–2008 kesinä meillä vieraili kylällä seuraamassa kuvauksia pari tuhatta ihmistä. Tämä kaikki antoi meille runsaasti käytännön kokemusta matkailijoiden kanssa toimimisesta ja siitä mitä kaikkea he tahtovat ja mitä me voimme heille tarjota. Samalla se paljasti sen miten vaivalloista on tehdä samanaikaisesti tuotantoa ja päästää matkailijoita paikalle. Tajusimme, että asiat oli sittenkin eriytettävä. Tutkimme ja suunnittelimme eri mahdollisuuksia ja esiin alkoi nousta ajatus SF-Kahviosta. Tilasta, jossa olisi mahdollisuus kahvittelemaan, ostoksille, materiaalin katsomiseen, kenties luentoihin ja myös huonojen kielten sattuessa ohjelmallisiin tilaisuuksiin.

MELKEIN VIRALLINEN SF-FILMIKYLÄN ELOKUVAMATKAILUKESÄ 2009

Vuoden 2009 SF-Filmikylä matkailun sisältöä ja aikatauluja hiottiin huolella. Käveltiin muistista jokainen opastettu kierros, joka oli tehty, mietittiin hyvät ja huonot puolet, onnistumiset ja epäonnistumiset. Pohdittiin eri variaatioita opastetuille kierroksille. Tehtiin benchmark-matkoja. Suunniteltiin pääsylippujen määrät, koot, värit, numeroinnit, tilitykset, myyntipisteet, koodaukset, oppaat, opasteet, opaskoulutus, hygieniapassit, SF-kassit, kahvilan verhot, pullat ja kahvit, parkkipaikat

ja miljoona muuta asiaa. Elokvatuotantoyhtiömme oli muuttumassa kahvilaksi ja matkakohteeksi. Samaan aikaan valmistelimme Karjalan Kunnalla -sarjan kuvauksia ja pyrimme suunnittelemaan aikataulumme niin, ettei matkailu häiritse kuvauksia ja päinvastoin. Päätimme järjestää opastetut kierrokset aamuisin, klo 9–12 välisenä aikana ja kuvaukset vastaavasti klo 12–20 välisenä aikana. Näin välttäisimme yhteentörmäykset ja tv-sarjan kuvaukset etenisivät moitteetta.

Joulun 2008 mennessä olimme saaneet pääpiirteittäin asiat selviksi ja teimme kovaa vauhtia yhteismarkkinointisuunnitelmia Matkamessut 2009 -tapahtumaa varten, joka oli tammikuun lopulla. Olimme päättäneet satsata messuille ja lähteä mukaan markkinoimaan SF-Filmikylää. Kahden yhteistyökumppanin kanssa olimme rakentaneet matkapaketteja ja sisältöjä myyntiin.

Kevään alussa alkoi käydä selväksi, ettei Elokuva- ja elämysmatkailun investointihankkeen valmistuminen pysynyt aikataulussa. Meidän kannaltamme tilanne alkoi käydä hankalaksi. Entinen upseerikerho, jota peruskorjattiin matkailun käyttöön luentotilaksi ei ehtisi koko kesän 2009 aikana käyttöön. Myös päällystökerhona toiminut rakennus, josta oli valmistumassa SF-Kahvio ehtisi käyttöön vasta elokuussa. Tämä oli kova isku meille, sillä olimme jo ehtineet painattaa, aikataulut, hinnastot tiedotteet ja muut materiaalit. Samoin olimme jo tehneet varauksia ryhmille ja rakentaneet koko kuvausaikataulun matkailun mukaan.

Paniikkialaverimme hankkeen valmistumisesta toukokuussa, ennen avajaisia oli lohduton. Meillä ei olisi käytössä SF-Kahviota, ei sisävessoja matkailijoille, ei näyttely- ja kokoustilaa asiakkaille upseerikerholla. Eikä meillä ollut aikaa hankkia lupia ulkomyyntiin saati luvat täytettäviin rakennuksiin ja keittiöihin. Ajattelimme jopa perua koko kesän matkailun ja lyödä lapun luukulle. Mutta kysyntä oli kova. Karjalan Kunnalla -sarjan jaksot olivat tulleet talvella televisiosta ja lehdistö oli taas kiinnostunut tekemisistämme. Teimme pikaratkaisun hankkimalla nopeasti paikalle siirrettäviä parakkivessoja, hylätä kahvilan pulla ja jäätelöpolitiikan ja tarjota termarikahvia, sitä saisimme tehdä ja vuokrasimme lipunmyyntikojuksi vanhan grillivaunun.

Päätimme laskea pääsylippujen hintoja, koska fasilitteetit olivat kaikkea muuta kuin matkailukohteen mainonnassa kehitetyt. Aloitimme kuvaukset ja viimeisinä päivinä ennen opastettujen kierrosten alkua me jo kävimme ylikierroksilla ja lavastimme parkkipaikkojen reunat elokuvista jääneillä vanhoilla autoilla, hankimme sateen varalta matkailijoita varten vanhan työmaaparakin sadesuojaksi ja telttakatoksella ja tekoviherkasveilla, sekä koko tien ylittävällä suurella fondiilla suljimme näkyvyyden itse Miikkulaan porttien puuttuessa. Kaikki oli hieman hassua, lavaste- ja rekvisiit-tavarastoistamme hankittua ja ulos kannettua.

Ensimmäiselle opastetulle kierrokselle oli tulossa mukaan sekä MTV3:n uutiset, että YLE:n uutiset ja pari lehteä. Markku Pölönen oli valjastettu opastamaan tämä kierros. Meillä ei ollut hajuakaan tulisiko paikalle ketään. Yksikään vastaanottamamme ryhmävaraus ei ollut sille aamulle. Ensimmäisenä aamuna klo 9.00 kierrokselle lähti yli 50 yksittäismatkailijaa. Aurinko paistoi, ihmiset olivat iloisia ja koko Miikkula/ SF-Filmikylä oli kauneimmillaan. Kierros meni loistavasti, ihmiset joivat kahvia, rapsuttelivat vapaana kulkevia koiriamme ja ihastelivat kylää.

Tajusimme pikkuhiljaa mikä oli meidän vahvuutemme. Me otimme ihmiset vastaan kuin vanhat rakkaat ystävät, joita emme olleet nähneet aikoihin. Olimme oi-

Karjalan kunnaillla -tv-sarjan kuvaukset. Kuvassa Laura Birn, Maria Sid ja Heikki Kinnunen. Kuva: Pasi Räsämäki/SF.

keasti niin valtavan helpottuneita ja iloisia siitä, että paikalle tuli ihmisiä, ettei tarvinnut vain ja ainoastaan sateessa kävelyttää toimittajia ja paria matkailijaa.

Tämä muodostui saman tien tavaramerkiksemme. Nykyajassa poikkeuksellisesti olemme odottamassa vieraitamme. Tervehdimme vanhoina ystävinämme ja kerromme kierroksella asioista kuin tuttujen kesken asioista kerrotaan. Olemme hieman köyhän ja vanhanaikaisen näköinen, meillä on kaikki kierrätettyä ja vinteiltä löydettyä lavasteissa, emme sitä peittele vaan teimme siitä hyveen. ”Kierrätys kunniaan”, esittelemme sattumalta puvustoon menossa olevia kuvauksiin valmistautuvia vanhempia tv-sarjan näyttelijöitä.

Heinäkuussa 2009 saapuneet matkailijat pääsivät myös katsomaan kuvauksia, sillä lentoaikataulut muuttuivat ja jouduimme aloittamaan kuvaukset jo aiemmin aamulla. Tämä ei matkailijoitamme haitannut. Päin vastoin. Heidän mielestään oli erittäin mielenkiintoista seurata kuvausten harjoittelua, kuvauksia ja jopa pelkkää kuvausten valaisua. Matkailijoita saattoi niinä päivinä olla enimmillään parikin sataa yhtä aikaa Miikkulan torilla, Kaisan kaupan edessä, katsomassa kun näyttelijät harjoittelivat. Sitten huudettiin hiljaisuus, kuvaus, ääni, kamera ja olkaa hyvä! Kun ohjaaja huusi kiitoksen niin hiljaa olleet matkailijat puhkesivat aplodeihin. Tämä oli näyttelijöillekin uutta. He saivat tottua nimikirjoitusten pyytäjiin, samoin kuin koko kuvausryhmä. Katastrofiksi pelkäämämme kesä sujuikin yllättävän hyvin. Paljon ajateltua paremmin. Opimme sen kesän aikana valtavasti omista vahvuksistamme, heikkouksistamme ja saimme uusia ideoita ja hylkäsimme toimimattomia. Itse asiassa kiin-

nyimme vanhaan grillivaunuun niin, että kun sen tyhjentämisen aika tuli, tuntui kuin syksy todella olisi tullut Miikkulaan. Kesällä 2009 meillä kävi toukokuun ja elokuun lopun välisenä aikana n. 7000 ihmistä tutustumassa SF-Filmikylään, Miikkulaan ja kurkistamassa kulisseihin ja tv-sarjan tekemiseen.

SF-KAHVIO, MIIKKULAN ONNEN MAA -KESÄTEATTERI JA ELOKUVAMATKAILUN HELLEKESÄ 2010

Talven 2009 aikana meille kävi selväksi, että tulossa oli välivuosi kuvauksiin. Olimme tavallaan helpottuneita. Olimme tehneet vuosien 2006–2009 aikana 36 jaksoa Karjalan kunnalla tv-sarjaa, kuvanneet Lieksa! ja Ralliraita -elokuvat, kehittäneet ja toteuttaneet matkailua ja siihen liittyviä investointihankkeita. Tuntui helpottavalta ajatella kesää pelkästään elokuva- ja elämysmatkailukesänä. Mutta, jotta totuus ei unohtuisi, olemme sisällöntuottajia ja yhtäkkiä opastetut kierrokset, jotka kulkivat nimellä ”Kurkistus Kulisseihin” eivät enää tuntuneetkaan riittävältä sisällöltä SF-Filmikylään. Oli tehtävä seuraava siirto. Kesäteatteri.

Markku Pölönen oli jo pitkään halunnut ohjata omaan elokuvaansa Onnenmaa perustuvan, itse kirjoittamansa näytelmän. Hän oli nähnyt kymmeniä versioita näytelmästä ympäri Suomen vuosien varrella. Nyt tuntui oikealta hetkeltä toteuttaa itse oma versio Onnen maasta. Miikkulan kesäteatteri idea syntyi jo tv-sarjan Karjalan kunnalla jaksoihin 25–36, joissa Miikkulalaiset nimenomaan esittävät Onnenmaa -näytelmän, joten kuvauksia varten olemassa olevat näytelmän lavastukset muokattiin oikeaksi kesäteatterinäyttämöksi Kaisan Kaupan taakse. Rooleihin lähti tv-sarjasta tuttuja näyttelijöitä ja mukaan löytyi paikallisia avustajia.

Teatteriesitys valmistui pikkuhiljaa ja samaan aikaan varustimme vihdoin SF-kahviota ja teimme käsiohjelmaa ja teetimme lisää SF-tuotteita myyntiin. Markku Pölösen Onnenmaa -elokuvasta tehtiin dvd ja Karjalan Kunnalla soundtrack saatiin valmiiksi. Kesän alussa harjoiteltiin Onnenmaata ja matkailuun oli tullut yksi elementti lisää. Opastettuja kierroksia pyörittivät matkailun opiskelijat ja osa henkilökunnastamme. Tuntui hurjalta olla vain vastuussa, ei vessanpesu- tai opastus vuorossa. Kesästä tuli kuumiin lähes vuosisataan. Ihmisten liikkuminen paikasta toiseen oli jälleen kiinni ilmoista. Ei sateista vaan helteistä. Kukaan, jolla ei ollut ilmastointia autossaan ei juurikaan liikkunut turhaan kesällä 2010.

Huomasimme asian kuten muutkin tapahtuma- ja matkajärjestäjät. Jokainen kävijä kesällä 2010 osallistui jälleen tietämättään tai tarkoituksella tuotekehittelyymme. Ne, jotka täyttivät kyselylomakkeet tekivät asian tietoisesti ja loput taas olivat oppaidemme ja muun henkilökunnan tarkkailun ja johtopäätösten alaisina. Kesästä 2010 opimme, että tärkeintä on olla aito. Olla Pohjois-Karjalassa, hassulla alalla, näyttää se humanismin määrä ja sydämellisyys ja into, jolla sekä kylä on rakennettu että elokuvat ja tv-sarjat tehty. Antaa ihmiselle pieni kurkistus sinne kulissien taakse jossa fiktio muuttuu faktaksi ja sitten tuoda takaisin. Tarinaan, jossa leikitään Miikkulaa, jutellaan Isä Anttosta kuin vanhasta ystävästä ja juodaan kuppi kahvia entisessä päällystökerhossa, nykyisessä legendaarisen Elokuvamutteri SF:n kahviossa.

JARNO SUNI & RAIJA KOMPPULA

SF-FILMIKYLÄ ELOKUVAMATKAILUKOHTENA - TUTKIMUS VIERAILIJOIDEN MATKUSTUSMOTIIVEISTA

TAUSTAA

Matkailututkimuksen piirissä elokuvamatkailun tutkimus on tätä kirjoitettaessa vielä varsin uusi aihe, vaikka Isossa-Britanniassa vuonna 2004 tehdyn tutkimuksen mukaan joka kahdeksas kymmenestä matkailijasta saa idean lomamatkaansa elokuvista, ja joka viides aikoi matkustaa suosikkielokuvassaan esitettyyn kohteeseen (Hudson & Richie 2006). Taloudellisesti arvioituna elokuvamatkailun arvo pelkästään Isossa-Britanniassa on noin 1,6 miljardia puntaa (Connell & Meyer 2009). Elokuvat ovat tärkeä osa populaarikulttuuria ja elokuvisakäynti on merkittävää vapaa-ajan toimintaa koko maailmassa (Kim & Richardson 2003, 216). Elokuvissakäynnin kasvusta viime vuosikymmeninä kertonee se, että Tappajahai sai ensi-iltansa vuonna 1975 Yhdysvalloissa 465:llä valkokankaalla, kun taas Taru Sormusten Herrasta -elokuva nähtiin maailmanlaajuisesti kymmenellä tuhannella valkokankaalla noin kolmekymmentä vuotta myöhemmin (Hudson & Richie 2006, 257).

Juuri Taru Sormusten Herrasta -elokuvien suosio on osaltaan ollut vaikuttamassa elokuvamatkailuun kohdistuvan tutkimuksen lisääntymiseen (Beeton 2005). Näiden elokuvien vaikutus Uuden-Seelannin matkailijamäärien kasvuun on osoitettu lukuisissa elokuvamatkailuun liittyvissä julkaisuissa (Macionis 2004; Beeton 2005; Connell 2005; Hudson & Ritchie 2006; Bolan & Williams 2008; Connell & Meyer 2009; Buchmann, Moore & Fisher 2010). Pian Taru Sormusten Herrasta -elokuvien ilmestymisen jälkeen ”Tourism New Zealand” kehitti markkinointimateriaalia, jossa yhdistettiin vahvasti elokuvien tapahtumat ja tapahtumapaikat Uuteen-Seelantiin (Croy 2004). Taru Sormusten Herrasta -elokuvien ja Uuden-Seelannin elokuvamatkailun menestys on selkeä ja hyvin dokumentoitu, mutta elokuvamatkailua on

kuitenkin esiintynyt jo pitemmän aikaa ympäri maailman (Bolan & Williams 2008). Suurin osa elokuvamatkailuun liittyvästä tutkimuksesta tulee Yhdysvalloista, Iso-Britanniasta, Uudesta-Seelannista ja Australiasta (Connell & Meyer 2009).

Suomen ulkopuolella lähin elokuvamatkailuun liittyvä kohde sijaitsee Ruotsissa, Ystadissa, joka on Henning Mankellin luoman dekkarin Kurt Wallanderin kotikaupunki. Mankellin kansainvälisesti menestyneistä kirjoista on tehty sekä elokuvia että televisiosarjoja (Dahlström 2008). Ystadin alueelle on perustettu Wallanderin menestystä ja vetovoimaa hyödyntävä Cineteket – Film Experience Centre, jossa matkailijat voivat tutustua Wallander-kulisseihin sekä elokuvan tekoon (Cineteket 2011). Ystad Film Tours järjestää kävelykierroksia kaupunkin alueella Wallander-elokuvaan liittyviin kohteisiin.

Vaikka elokuvien ja tv-sarjojen päätarkoituksena ei ole edistää niissä esitettyihin kohteisiin liittyvää matkailua, osoittavat useat tutkimukset ympäri maailman, että ihmiset ovat kiinnostuneita elokuvissa tai tv-sarjoissa esitetyistä kohteista (Riley & Van Doren 1992; Tooke & Baker 1996; Riley, Baker & Van Doren 1998; Bussy & Klug 2001). Elokuvan maisemat ja tapahtumapaikat voivat herättää katsojassa mielenkiinnon kokea itse samat kohteet, tai mielenkiinto voi kohdistua myös elokuvien tekemiseen sinänsä. Elokuvan innoittamaksi matkailuksi voitaneen katsoa myös ihmisten mielenkiinto elokuvanäyttelijöiden elämää ja elinympäristöä kohtaan, mistä hyvänä esimerkkinä on Los Angeles ja erityisesti Hollywood. Matkailija voi viettää kokonaisen päivän istumalla Los Angelesin, Beverly Hillsin, Santa Monican ja Hollywoodin alueella kiertävillä ”hop-on hop-off” kiertoaajeluilla ja seurata nauhalta kuuluvaa selostusta siitä, mitä missäkin kadunkulmassa on kuvattu, tai keitä kuuluisia taiteilijoita voi kohdata milläkin kadulla tai kahvilassa.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Elokuvien ja niihin liittyvien mielenkiinnon kohteiden vaikutusta matkustuspäätöksen tekemiseen on tutkittu verrattain vähän. Tämä johtunee osittain siitä, että ei ole olemassa yksiselitteistä näkemystä siitä, mitä elokuvamatkailulla tarkoitetaan. Tässä tutkimuksessa käytetään yleisimmin siteerattua Busbyn ja Klugin (2001, 316) käyttämää määritelmää, jonka mukaan elokuvamatkailuksi (film-induced tourism, movie-induced tourism, film tourism) luetaan matkailu, jossa matkailija vierailee paikkakunnalla tai kohteessa sen seurauksena, että hän liittyy kohteen jollain tavalla elokuvaan, televisio-ohjelmaan tai videoon.

Suomessa elokuvamatkailu suunnitelmallisena ja organisoituna toimintana on uutta. Suomen ensimmäinen varsinainen elokuvamatkailukohde SF-Filmikylä avautui yleisölle Kontiolahdella kesällä 2009. SF-Filmikylässä on kuvattu tv-sarjaa Karjalan Kunnalla ja elokuvaa Lieksa!. Yle TV2:n esittämää Karjalan Kunnalla -sarjaa seurasi syyskuun 2009 – tammikuun 2010 välisenä aikana keskimäärin noin 750 000 katsojaa viikossa, ja Karjalan Kunnalla -sarjan 6.1.2010 esitetty jakso sijoittuu 861 000:lla katsojalla Yle TV2:n vuoden 2010 kahdenkymmenen katsotuimman ohjelman joukkoon (Finnpanel 2011). SF-Filmikylä on ainoa pohjoismainen elokuvamatkailukohde, jossa on ympärivuotista tuotantotoimintaa (SF-Filmikylä 2011).

Koska elokuvamatkailuun liittyvää tutkimusta ei Suomessa ole aikaisemmin tehty, päätettiin heti ensimmäisen kesän aikana kerätä tietoa SF-Filmikylän vierailijoista. Kohteen tunnettavuutta kartoitettiin myös Matka 2010 messuilla. Toisena toimintakesänä 2010 kerättiin aineisto, jonka tulokset raportoidaan tässä artikkelissa. Tämän käsillä olevan tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sitä, mitkä yleiset matkailuun liittyvät motivaatiotekijät ovat vaikuttaneet matkailijoiden päätökseen valita SF-Filmikylä matkakohteekseen. Lisäksi tavoitteena on segmentoida SF-Filmikylässä käyneitä matkailijoita motivaatiotekijöihin perustuviin segmentteihin.

ELOKUVAMATKAILUN MATKUSTUSMOTIVAATIOISTA

Vapaa-ajanmatkailuun liittyviä motivaatiotekijöitä voidaan yksinkertaistaen luonnehtia tekijöiksi, jotka työntävät ihmisen matkalle sen sijaan että hän jäisi kotiin. Motivaatiotekijöitä voidaan kutsua myös työntötekijöiksi. Vetovoimatekijöillä puolestaan tarkoitetaan sellaisia matkakohteen ominaisuuksia tai palveluja, jotka vetoavat matkailijan tarpeisiin, toiveisiin ja motivaatioihin ja jotka houkuttelevat matkailijan tiettyyn kohteeseen. Dannin (1977) esittämä ja sittemmin Cromptonin (1979) kehittämä matkailun työntö- ja vetoteoria (Push-Pull theory) on erittäin yleisesti käytetty viitekehys. Kyseisen teorian sovelluksia pidetään käyttökelpoisina erityisesti matkakohteen markkinointiin liittyvissä tutkimuksissa ja selvityksissä. Matkailijan oletetaan valitsevan matkakohteen samanlaisten joukosta sen perusteella, miten hyvin matkalle lähdön yleiset syyt (push) ja matkakohteen vetovoimatekijät (pull) kohtaavat toisensa (Baloglu & Uysal 1996).

Matkailun motivaatiotutkimukseen ovat työntö- ja vetovoimateorian lisäksi vaikuttaneet voimakkaasti myös Iso-Aholan (1982) näkemys motivaatioiden jakaantumisesta toisaalta uuden etsimiseen (seeking) ja toisaalta pakoon arjesta (escape), sekä erityisesti vapaa-ajan tutkimukseen alun perin perustuva vapaa-ajan motivaatioiden luokitus, Leisure Motivation Scale (LMS) (Ryan 2002), jonka periaatteisiin perustuu suuri osa myöhemmästä matkailun motivaatiotutkimuksesta.

LMC jakaantuu neljään päämotivaatiokomponenttiin, jotka kukin sisältävät useita erilaisia motivaatiotekijöitä. Intellektuelli komponentti (*intellectual*) viittaa haluun osallistua toimintaan, jossa voi oppia uutta ja kehittää itseään. Sosiaalinen komponentti (*social*) liittyy esimerkiksi haluun viettää aikaa perheen ja ystävien seurassa, tai toisaalta haluun kokea arvostusta sosiaalisessa kanssakäymisessä. Kolmas komponentti liittyy haluun haastaa omaa osaamistaan ja ylittää omia rajojaan (*competence-mastery*), mikä matkailun motivaatiotutkimuksissa viittaa usein fyysisiin aktiviteetteihin, seikkailuun ja itsensä voittamiseen monien erilaisten haasteiden muodossa. Neljäs motivaatiokomponentti viittaa kaikenlaisten stimulanttien välttämiseen (*stimulus-avoidance*), eli haluun paeta arjen rutiineja, haluun rentoutua ja levätä, nauttia elämästä, pitäen sisällään ehkä myös pakoa sosiaalisista kontakteista. (ks. esim. Ryan 2002.)

Macionisin (2004) mukaan työntö- ja vetovoimatekijöiden viitekehys soveltuu myös elokuvamatkailuun liittyvien motivaatiotekijöiden tarkasteluun. Hän on esittänyt jaottelun kolmeen elokuvamatkailijatyyppiin perustuen lähinnä siihen, miten tärkeässä roolissa elokuva on sekä veto- että työntövoimatekijänä. Varsinaiset eloku-

vamatkailijat (*specific film tourist*) etsivät aktiivisesti matkakohteekseen paikkoja, joita ovat nähneet elokuvissa. Yleisistä matkustusmotivaatiotekijöistä heidän kohdallaan korostuvat esimerkiksi itsensä toteuttamisen tarve, oman egon korostaminen, eräänlainen ”pyhiinvaellus” elokuvakohteisiin, statuksen ja arvostuksen tarve, nostalgia ja romanssi. Toisena tyyppinä Macionis (2004) esittelee yleisen elokuvamatkailijan tyyppin (*general film tourist*), joka ei erityisesti hae elokuvamatkailun kohteita, mutta vierailee sellaisessa, kun se on jollain alueella vieraillessa mahdollista. Tämän tyyppin motivaatioissa korostuvat yleisistä motivaatiotekijöistä erityisesti pako arjesta, uuden oppiminen ja nostalgia. Kolmas tyyppi on niin sanottu satunnainen elokuvamatkailija (*serendipitous film tourist*), joka vierailee elokuvakohteessa sattumalta, ehkä siksi, että joku muu seurueessa sitä halusi, tai kokeakseen jotain uutta.

TUTKIMUKSEN AINEISTO JA SEN TAUSTATIEDOT

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin kesän 2010 aikana SF-Filmikylässä paperilomakkeiden avulla. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 838 henkilöä. Aineiston kuvailussa vertailutietona käytettiin edellisen kesän, eli SF-elokuvakylän ensimmäisen vuoden kävijätutkimuksen tuloksia.

Kuten taulukosta 1 ilmenee, pääosa vastaajista on ollut vierailulla ensimmäistä kertaa, mikä on ymmärrettävää, kun toiminta kohteessa on juuri alkanut. Suurin osa on matkalla perheen kanssa. Merkittävä huomio on se, että noin 15 % SF-elokuvakylän kesän 2010 vierailijoista tiedostaa käyneensä aiemminkin jossain kohteessa, jonka hän on nähnyt elokuvassa tai televisiossa.

TAULUKKO 1. Aineiston taustatietoja

	Vuosi 2010		Vuosi 2009	
Vierailletteko SF-Filmikylässä ensimmäistä kertaa?				
Kyllä	762	90.9 %	577	94.3 %
En	74	8.8 %	31	5.1 %
<i>Puuttuvia</i>	2	0.2 %	4	0.7 %
Miten olette saapuneet SF-Filmikylään?				
Yksin	20	2.4 %	23	3.8 %
Perheen / sukulaisten kanssa	533	63.6 %	455	74.3 %
Ystävien kanssa	180	21.5 %	133	21.7 %
Turisti- / bussiryhmässä	77	9.2 %	13	2.1 %
<i>Puuttuvia</i>	28	3.3 %		
Millä saavuitte SF-Filmikylään?				
Autolla	716	85.4 %	578	94.4 %

Paikallisbussilla	2	0.2 %	0	0.0 %
Ryhmäbussilla	78	9.3 %	14	2.3 %
Jollakin muulla tavalla	38	4.5 %	16	2.6 %
<i>Puuttuvia</i>	4	0.5 %	4	0.7 %
Oletteko aikaisemmin valinneet matkakohteeksenne elokuvassa tai tv-sarjassa esitetyn paikan?				
Kyllä	125	14.9 %		
En	705	84.1 %		
<i>Puuttuvia</i>	8	1.0 %		
	N = 838		N = 612	

Tässä tutkimuksessa motivaatiota vierailta SF-Filmikylässä kysyttiin käyttämällä motivaatiotutkimuksen perusteella laadittuja väittämiä ("Kuinka tärkeitä seuraavat matkalle lähdön yleiset syyt olivat teille, kun harkitsitte vierailua SF-Filmikylässä"), sekä kysymällä toisella kysymyksellä erityisesti Pohjois-Karjalan ulkopuolelta tulevilta matkailijoilta tärkeimpiä alueelle matkustamisen vetovoimatekijöitä yhdessä muutaman matkailututkimuksessa yleisimmin esiintyvän työntekijän kanssa. Kysymyksellä "Kuinka tärkeitä seuraavat tekijät olivat, kun teitte päätöstä vierailta Pohjois-Karjalan alueella" haluttiin selvittää erityisesti Macionisin (2004) esittämien elokuvamatkailijatyyppien esiintymistä aineistossa. Kysymykseen pyydettiin vastaamaan viisiportaisen Likert-asteikolla, jossa 5 tarkoittaa erittäin tärkeä ja 1 ei lainkaan tärkeä.

Taulukossa 2 on esitetty näiden veto- ja työntekijöiden tärkeysarvioinnin keskiarvot. Taulukosta havaitaan, että näiden tekijöiden joukossa luonnonmaisemat ja yhdessäolo perheen kanssa ovat näistä tekijöistä keskiarvon mukaan tärkein Pohjois-Karjalaan tulon vaikuttanut tekijä, mutta että SF-elokuvakylä on kolmanneksi tärkein ja selvästi tärkeä tekijä. Erittäin tärkeäksi SF-Filmikylän ilmoitti 28 % ja tärkeäksi 27 % vastaajista. Vähän tai ei lainkaan tärkeänä SF-Filmikylää piti noin 20 % SF-Filmikylässä vierailleista vastaajista.

TAULUKKO 2. Tärkeimmät Pohjois-Karjalan matkaan vaikuttaneet työntö- ja vetovoimatekijät

	Keskiarvo
Luonnonmaisemat	3,87
Yhdessäolo perheen kanssa	3,87
SF-Filmikylä	3,62
Muut alueen matkailukohteet	3,41
Yhdessäolo ystävien kanssa	3,39
Pohjois-Karjalan alueen historia	2,87
Alueella järjestettävät kulttuuritapahtumat	2,85
Mahdollisuus aktiviteettien harrastamiseen	2,84

Tutkimuksessa käytetyt 30 motivaatioväittämää tiivistettiin pääkomponenttianalyysin avulla, minkä jälkeen näiden komponenttien avulla vastaajat jaettiin klusterianalyysiiä käyttäen segmentteihin. Klustereiden välisiä eroja tarkasteltiin sosiodemografisten tekijöiden osalta ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -testillä. Pääkomponenttianalyysin onnistunut käyttö edellyttää, että aineistosta poistetaan sellaiset vastaukset, joissa on puuttuvia havaintoja (Stanimirova ym. 2007). Tässä aineistossa osa lomakkeista oli erittäin puutteellisesti täytettyjä, mikä saattoi osittain johtua siitä, lomake oli verrattain pitkä, sekä siitä, että vastaamista motivoitiin osallistujien kesken suoritetulla arvonnalla. Karsinnan jälkeen vastauslomakkeiden määrä lopullisessa analyysissä oli 430.

MOTIVAATIOIHIN PERUSTUVAT SEGMENTIT

Pääkomponenttianalyysin avulla muodostettavat komponentit tiivistävät alkuperäiset muuttujat kokonaisuuksiksi, joiden tässä tapauksessa tulisi mitata samantyyppisiä elokuvamatkailun motivaatioita. Analyysin avulla löydettiin neljä pääkomponenttia (taulukko 3), joiden ominaisarvo (eigenvalues) oli yli yhden, mitä on yleisesti pidetty pääkomponenttien määrää rajoittavana sääntönä (ks. esim. Frochot & Morrison 2001). Löydetty pääkomponentit selittivät 61,3 prosenttia kokonaisvaihtelusta. Pääkomponenttien nimeämisessä huomioitiin väittämät, joiden lataus oli yli asetetun raja-arvon 0,5. Tätä raja-arvoa pidetään käytännön kannalta merkittävänä eksploraatiivisissa tutkimuksissa (Hair ym. 1998).

Ensimmäiseen komponenttiin latautuivat osallistumiseen ja tapahtumien hallintaan liittyvät motivaatiot, kuten mahdollisuus kontrolloida asioiden kulkua ja turvallisuuden tunne. Tälle motivaatiokomponentille annettiin nimi *Kontrolli*. Toiseen komponenttiin, *Uutuudenviehätys*, sisältyivät uutuudenviehätykseen ja uuden kokeamiseen liittyvät tekijät. Kolmas komponentti, *Mukavuudenhalu*, koostui rentoutumiseen, virkistytymiseen ja hauskanpitoon liittyvistä tekijöistä. Neljänteen komponenttiin latautuivat menneeseen aikaan ja muistoihin liittyvät tekijät, ja se nimettiin *Nostalgiaaksi*.

TAULUKKO 3. Motivaatioväittämien pääkomponenttianalyysi

Muuttuja	Keskiarvo	Keskiahajonta	Latauma pääkomponentille	Ominaisarvo	Varianssin selitysprosentti	Cronbachin
<i>KONTROLLI</i>	2,57	1,097		7,981	36,28	0,889
Voisin kokea, että yksityisyyteni on taattu	2,63	1,199	0,776			
Minulla olisi mahdollisuus kontrolloida, miten asiat sujuvat	2,30	1,083	0,770			

Voisin kokea oloni turvalliseksi	3,00	1,052	0,751			
Voisin osallistua itse palvelujeni tuottamiseen	2,29	1,014	0,735			
Voisin tuntea yhteensuuluvuutta isäntäväen kanssa	2,57	1,107	0,689			
Voisin kokea, että olen tärkeä	2,57	1,154	0,668			
Mahdollisuus olla fyysisesti aktiivinen	2,64	1,052	0,621			
Mahdollisuus fyysiseen lepoon	2,58	1,116	0,612			
UUTUUDENVIEHÄ-TYS	3,51	1,007		2,628	11,947	0,862
Voisin kokea ”kerran elämässä” kokemuksen	3,45	1,099	0,723			
Voisin kokea uutta ja erilaista	3,97	0,899	0,711			
Voisin kokea seikkailua	3,31	1,026	0,698			
Voisin tehdä jotain jännittävää	3,29	0,988	0,692			
Minulla olisi tekemistä ja näkemistä	3,38	1,009	0,683			
Voisin käydä paikoissa, joissa tuttavani eivät ole olleet	3,10	1,237	0,609			
Voisin jakaa kokemukseni myöhemmin toisten kanssa	3,69	0,964	0,603			
Voisin kokea unohtumattoman elämyksen	3,93	0,835	0,536			
MUKAVUUDEN-HALU	4,04	0,859		1,663	7,559	0,796
Voisin virkistäytyä	3,95	0,902	0,785			
Voisin rentoutua	4,06	0,876	0,772			
Voisin tuntea oloni mukavaksi	4,01	0,862	0,679			
Minulla olisi hauskaa	4,13	0,794	0,649			
NOSTALGIA	2,71	1,240		1,206	5,483	0,909
Voisin muistella menneitä hyviä aikoja	2,75	1,239	0,868			
Voisin kokea vanhoja muistoja uudelleen	2,67	1,240	0,863			

Pääkomponenttianalyyseistä saatuja faktoripisteitä käytettiin klusterianalyyseissä sisäisesti homogeenisten, mutta toisistaan eroavien ryhmien muodostamiseen (taulukko 4). Pääkomponenttien F-arvo kuvaa komponentin erotteluvoimaa. Mitä suurempi F-arvo on, sitä voimakkaammin pääkomponentti on pystynyt erottelamaan klusterit toisistaan. Suurin erotteluvoima oli mukavuudenhalulla, heikoin uutuudenviehätyksellä. Pääkomponentin *Kontrolli* kohdalla on kuitenkin huomion arvoista, että minkään klusterin jäsenet eivät kokeneet tätä pääkomponenttia kovinkaan tärkeäksi. Ensimmäisessä klusterissa, jossa kyseinen pääkomponentti toimii erottavana tekijänä, sen keskiarvo on lähempänä neutraalia mielipidettä kuin melko tärkeää. Saadut klusterit nimettiin arvostetuimman pääkomponentin mukaan.

TAULUKKO 4. Pääkomponenttien keskiarvot eri klustereissa (5 = erittäin tärkeä ... 1 = ei lainkaan tärkeä)

Pääkomponentti	Keskiarvo	Klusteri 1	Klusteri 2	Klusteri 3	Klusteri 4	Klusteri 5	F-arvo
Kontrolli	2,57	3,32	2,24	2,71	2,11	1,75	85,864
Uutuudenviehätyks	3,51	3,89	2,70	3,78	3,07	3,93	79,194
Mukavuudenhalu	4,04	4,20	3,03	4,34	4,40	3,82	109,588
Nostalgia	2,71	2,74	2,24	4,03	1,82	1,98	106,275

Ensimmäiseen klusteriin (N = 120; 27,9 %) sijoittuvat vastaajat, eli *Kontrollinhaluiset* kokivat kontrolliin liittyvät motivaatiotekijät tärkeämmäksi kuin muihin klustereihin sijoittuneet vastaajat. He myös arvostivat muut motivaatiotekijät koko joukon keskiarvoihin verrattuna korkeammalle. Toiseen klusteriin (N = 70; 16,3 %) kuuluvat henkilöt arvostivat kaikki motivaatiotekijät koko joukon keskiarvojen alapuolelle. Tämä klusteri nimettiin *Välinpitämättömiksi*. Kolmannen klusterin (N = 106; 24,7 %) henkilöt arvostivat kaikki motivaatiotekijät ensimmäisen klusterin tapaan koko joukon keskiarvojen yläpuolelle, mutta selvästi erottavana tekijänä tässä joukossa toimi nostalgia, jota vastaajat pitivät melko tärkeänä. Näin ollen kolmas klusteri nimettiin *Nostalgia*ksi. Neljänteen klusteriin (N = 83; 19,3 %) kuuluvat henkilöt arvostivat nostalgiaa kaikkein vähiten ja mukavuudenhalua kaikkein eniten muihin ryhmiin verrattuna, joten neljäs klusteri nimettiin *Mukavuudenhaluisiksi*. Viidenteen klusteriin (N = 51; 11,9 %) sijoittuneet henkilöt eivät pitäneet nostalgiaa ja tapahtumien kulun hallintaa kovinkaan tärkeinä. Sen sijaan uutuudenviehätystä arvostettiin eniten muihin ryhmiin nähden. Viides klusteri nimettiin *Uutuuden etsijöiksi*.

Taulukoissa 5 ja 6 on esitetty klustereiden sosiodemografiset ominaisuudet. Sukupuolijakauman perusteella ryhmät eivät eroa toisistaan tilastollisesti merkittävästi. Suurin osa kyselyyn vastanneista oli naisia (72,6 %). Kuitenkin verrattuna koko aineiston sukupuolijakaumaan ryhmissä Välinpitämättömät ja Nostalgia, miesten osuus on hieman suurempi. Tarkasteltaessa segmenttien ikäjakaumaa on huomattavissa tilastollisesti merkittävää eroa (p=0,001). Uutuuden etsijät ovat pääsääntöisesti 25-34 vuotiaita ja Välinpitämättömät yli 44- vuotiaita (70%). Lukuun ottamatta Uutuuden etsijöitä, yleisin perhetyyppi eri segmenteissä oli perheellinen. Eniten perheellisiä kuului Mukavuudenhaluisiin, ja eniten parisuhteessa olevia sijoittui Uutuuden etsijöihin.

TAULUKKO 5. Sosiodemografiset muuttujat eri segmenteissä - I

	Kontrollinhaluiset	Välinpitämättömät	Nostalgia	Mukavuudenhaluiset	Uutuudenetsijät	2	Merkitsevyystaso
Sukupuoli						5,237	p=0,264
Nainen	90 (75%)	45 (64,3%)	73 (68,9%)	64 (77,1%)	40 (78,4%)		
Mies	30 (25%)	25 (35,7%)	33 (31,1%)	19 (22,9%)	11 (21,6%)		
Ikä						45,144	p=0,001
Alle 25	9 (7,5%)	6 (8,6%)	7 (6,6%)	4 (4,8%)	9 (17,6%)		
25-34	17 (14,2%)	5 (7,1%)	11 (10,4%)	8 (9,6%)	16 (31,4%)		
35-44	26 (21,7%)	10 (14,3%)	18 (17,0%)	17 (20,5%)	12 (23,5%)		
45-54	36 (30,0%)	17 (24,3%)	36 (34,0%)	27 (32,5%)	9 (17,6%)		
55-65	24 (20,0%)	25 (35,7%)	24 (22,6%)	23 (27,7%)	3 (5,9%)		
Yli 65	8 (6,7%)	7 (10%)	10 (9,4%)	4 (4,8%)	2 (3,9%)		
Perhetyyppi						16,104	p=0,041
Sinkku	24 (20,0%)	17 (24,3%)	19 (17,9%)	7 (8,4%)	7 (13,7%)		
Parisuhde	39 (32,5%)	20 (28,6%)	37 (34,9%)	26 (31,3%)	26 (51,0%)		
Perheellinen	57 (47,5%)	33 (47,1%)	50 (47,2%)	50 (60,2%)	18 (35,3%)		

Koulutukseltaan ryhmät *Mukavuudenhaluiset* ja *Uutuuden etsijät* sisälsivät enemmän korkeasti koulutettuja (ammattikorkeakoulu tai akateeminen loppututkinto) suhteessa muihin segmentteihin (taulukko 4). Eniten ammattitason koulutuksen saaneita sijoittui *Kontrollinhaluisiin*. Ammattiaseman kohdalla ei havaittu tilastollisesti merkittävää eroa ryhmien kesken. Lukumääräisesti suurimmat ammattiasemaluokat olivat jokaisessa segmentissä toimihenkilö ja muu työntekijä. Pääsääntöisesti enemmistö vastaajista ilmoitti asuinlännikseen Itä-Suomen läänin. Ainoastaan *Uutuuden etsijöiden* kohdalla yli puolet vastaajista oli kotoisin Itä-Suomen läänin ulkopuolelta. Eniten Pohjois-Suomesta (Oulun ja Lapin Lääni) kotoisin olevia sijoittui *Kontrollinhaluisiin*.

TAULUKKO 6. Sosiodemografiset muuttujat eri segmenteissä - II

	Kontrollin- haluiset	Välinpitä- mättömät	Nostal- gia	Muka- vuuden- haluiset	Uu- tuuden etsijät	χ^2	Merkit- sevyys- taso
Koulutus						43,803	p=0,008
Peruskoulu tai muu vastaava	17 (14,2%)	15 (21,4%)	12 (11,3%)	13 (15,7%)	1 (2,0%)		
Ammattitaso	40 (33,3%)	14 (20,0%)	24 (22,6%)	11 (13,3%)	10 (19,6%)		
Ylioppilas /Lukio	11 (9,2%)	5 (7,1%)	10 (9,4%)	2 (2,4%)	9 (17,6%)		
Opistotaso	22 (18,3%)	16 (22,9%)	23 (21,7%)	21 (25,3%)	7 (13,7%)		
Ammattikorkea- koulu	11 (9,2%)	9 (12,9%)	18 (17,0%)	12 (14,5%)	10 (19,6%)		
Akateeminen loppu- tutkinto	19 (15,8%)	11 (15,7%)	18 (17,0%)	24 (28,9%)	14 (27,5%)		
Muu	–	–	1 (0,9%)	–	–		
Ammattiasema						26,542	p=0,543
Johtavassa asemassa	9 (7,5%)	4 (5,7%)	9 (8,5%)	6 (7,2%)	3 (5,9%)		
Toimihenkilö	32 (26,7%)	20 (28,6%)	37 (34,9%)	34 (41,0%)	18 (35,3%)		
Muu työntekijä	38 (31,7%)	22 (31,4%)	26 (24,5%)	20 (24,1%)	13 (25,5%)		
Yrittäjä	6 (5,0%)	2 (2,9%)	6 (5,7%)	5 (6,0%)	5 (9,8%)		
Eläkeläinen	19 (15,8%)	15 (21,4%)	17 (16,0%)	10 (12,0%)	3 (5,9%)		
Työtön	3 (2,5%)	–	1 (0,9%)	1 (1,2%)	1 (2,0%)		
Opiskelija	11 (9,2%)	6 (8,6%)	8 (7,5%)	3 (3,6%)	8 (15,7%)		
Muu	2 (1,7%)	1 (1,4%)	2 (1,9%)	4 (4,8%)	–		
Asuinlääni						31,222	p=0,012
Etelä-Suomen lääni	25 (20,8%)	22 (31,4%)	24 (22,6%)	20 (24,1%)	14 (27,5%)		
Länsi-Suomen lääni	18 (15,0%)	8 (11,4%)	12 (11,3%)	14 (16,9%)	13 (25,5%)		
Itä-Suomen lääni	64 (53,3%)	39 (55,7%)	68 (64,2%)	45 (54,2%)	20 (39,2%)		
Oulun lääni	7 (5,8%)	–	2 (1,9%)	4 (4,8%)	4 (7,8%)		
Lapin lääni	6 (5,0%)	1 (1,4%)	–	–	–		

Taulukossa 7 on tarkasteltu keskiarvojen avulla eri segmenttien mielipidettä siitä, kuinka tärkeä SF-Filmikylä oli heidän tehdessään päätöstä vierailla Pohjois-Karjalan alueella. Tarkastelu rajoittuu niihin henkilöihin, jotka ilmoittivat kyselylomakkeessa

asuvansa jossain muussa maakunnassa kuin Pohjois-Karjalassa. Keskiarvojen perusteella ryhmät *kontrollinhaluiset*, *nostalgia*, *mukavuudenhaluiset* ja *uutuuden etsijät* kokivat SF-Filmikylän tärkeämmäksi kuin *välinpitämättömät*, eikä näiden neljän ryhmän välillä havaittu keskiarvoissa tilastollisesti merkittävää eroa ($p=0,256$). Jokaisesta ryhmästä löytyi vastaajia, jotka pitivät SF-Filmikylää tärkeänä sekä myös niitä, joiden mielestä SF-Filmikylä ei ollut tärkeä matkustuspäätökseen vaikuttanut tekijä.

TAULUKKO 7. SF-Filmikylän tärkeys ulkopaikkakuntalaisille matkailijoille eri segmenteissä, keskiarvo ja frekvenssit

Segmentti	Keskiarvo*	Ei tärkeä (N, %)**	Tärkeä (N, %)**
Kontrollinhaluiset	3,66	13 (18,3 %)	44 (62 %)
Välinpitämättömät	2,72	16 (41 %)	12 (30,8 %)
Nostalgia	3,63	9 (16,1 %)	33 (58,9 %)
Mukavuudenhaluiset	3,48	13 (24,1 %)	29 (53,7 %)
Uutuuden etsijät	3,40	11 (31,4 %)	22 (62,9 %)

* = 5 erittäin 'tärkeä' ... 1 ei lainkaan tärkeä

** Kohtaan 'ei tärkeä' sisältyvät vastaukset 'ei lainkaan tärkeä' ja 'ei kovin tärkeä'.

*** Kohtaan tärkeä sisältyvät vastaukset 'melko tärkeä' ja 'erittäin tärkeä'.

YHTEENVETO

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä yleiset matkailuun liittyvät motivaatiotekijät ovat vaikuttaneet matkailijoiden päätökseen vieraillla SF-Filmikylässä, sekä segmenttoida vastaajat löydettyjen motivaatiotekijöiden avulla. Tutkimus on luonteeltaan eksploratiivinen tapaustutkimus, joten sen tulokset koskevat ainoastaan SF-Filmikylää, eikä niitä voida yleistää muihin elokuvamatkailukohteisiin. Yleisiä matkailumotivaatioita ei ole kuitenkaan laajemmin tutkittu muiden elokuvamatkailukohteiden osalta, joten siinä mielessä tällä tutkimuksella on laajempaakin merkitystä.

Käytettyjen 30 matkailumotivaatiövaihtämällä avulla löydettiin neljä pääkomponenttia: kontrolli, uutuudenviehätys, mukavuudenhalu ja nostalgia. Näistä neljästä motivaatiotekijästä mukavuudenhalu koettiin keskiarvon perusteella kaikkein tärkeimmäksi. Uutuudenviehätystä ja nostalgiaa elokuvamatkailuun liittyviksi motivaatiotekijöiksi on aiemmassa kirjallisuudessa esittänyt Macionis (2004). Uutuudenviehätys tunnistettiin myös elokuvamatkailun motivaatiotekijäksi Singhin & Bestin (2004) Taru Sormusten Herrasta -elokuvaan liittyvän empiirisen tutkimuksen tuloksena.

Neljän löydetyn motivaatiotekijän avulla tehdyn segmentoinnin seurauksena vastaajajoukko jakautui viiteen eri ryhmään: kontrollinhaluisiin, välinpitämättömiin, nostalgiaan, mukavuudenhaluisiin ja uutuuden etsijöihin.

Tyypillinen kontrollinhaluinen SF-Filmikylän vierailija on 45–54 vuotias Itä-Suomen alueella asuva perheellinen nainen, jolla on ammatillinen tai opistotason koulutus ja työntekijätason ammatti. Kontrollinhaluinen matkailija koki SF-Filmikylän

olleen melko tärkeä Pohjois-Karjalan alueelle suuntautuneen matkansa kannalta (ka = 3,66). Kontrollinhaluiset olivat löydetyistä segmenteistä suurin (N=120; 27,9 %).

Tyypillinen välinpitämätön on 55–65 vuotias perheellinen opistotason koulutuksen omaava itäsuomalainen, tai muita segmenttejä useammin eteläsuomalainen työntekijänainen, mutta voi muita segmenttejä useammin olla myös mies. Välinpitämättömät matkailijat eivät kokeneet keskimääräisesti SF-Filmikylän olleen kovinakaan tärkeä matkansa kannalta (ka = 2,72). Välinpitämättömät olivat toiseksi pienin ryhmä (N=70; 16,3 %).

Nostalgikko on tyypillisesti 45–54 vuotias ammatillisen tai opistotason koulutustason omaava perheellinen toimihenkilönainen, joka asuu Itä-Suomessa. Nostalgia ryhmään kuuluneet kokivat SF-Filmikylän olleen melko tärkeä matkansa kannalta (ka = 3,63). Nostalgikot muodostivat toiseksi suurimman ryhmän (N=106; 24,7 %).

Tyypillinen mukavuudenhaluinen SF-Filmikylävierailija on 45-54 vuotias akateemisen loppututkinnon suorittanut itäsuomalainen perheellinen toimihenkilönainen. Mukavuudenhaluiset pitivät SF-Filmikylää melko tärkeänä matkansa kannalta (ka = 3,48). Mukavuudenhaluisten ryhmä oli keskimäinen koolla mitattuna.

Uutuuden etsijä on 24–35 vuotias lapseton parisuhteessa elävä itäsuomalainen, mutta mahdollisesti myös eteläsuomalainen akateemisen loppututkinnon suorittanut nainen. Myös uutuudenetsijät kokivat SF-Filmikylän olleen melko tärkeä vaikuttava tekijä matkansa kannalta (ka = 3,40). Uutuudenetsijät olivat löydetyistä segmenteistä pienin (N=51; 11,9 %).

Tutkimuksessa tehtyä motivaatiopohjaista segmentointia tarkasteltiin Macionisin (2004) esittämän elokuvamatkailujuokittelun kannalta. Jokaisessa löydetyssä segmentistä oli henkilöitä, joille SF-Filmikylä oli tärkeä tekijä matkan kannalta. Kuitenkin välinpitämättömien kohdalla näiden henkilöiden lukumäärä oli pienempi kuin muissa ryhmissä. Jokaisessa segmentissä oli myös niitä henkilöitä, jotka eivät pitäneet SF-Filmikylää tärkeänä matkaan vaikuttavana tekijänä. Lukuun ottamatta tutkimuksessa löydettyä välinpitämättömien segmenttiä, joka ei kokenut mitään motivaatiotekijää tärkeäksi, voidaan todeta, että kontrolli, uutuudenviehätys, rentoutuminen ja nostalgia ovat voineet toimia motivoivina tekijöinä matkailijoiden harkitessa vierailua SF-Filmikylään riippumatta siitä, kuinka tärkeä SF-Filmikylä on ollut koko matkan kannalta. Näin ollen SF-Filmikylän tapauksessa ei voida selvästi erottaa löydettyjen motivaatioiden vaikutusta Macionisin (2004) esittämiin elokuvamatkailijatyyppeihin. Edellä mainitut motivaatiotekijät ovat siis voineet vaikuttaa niin satunnaisiin (*serendipitous*), yleisiin (*general*) kuin varsinaisiin (*specific*) elokuvamatkailijoihin.

Tutkimuksesta saatuja tuloksia tulisi pitää suuntaa-antavana, sillä valitut tutkimusmenetelmät, pääkomponenttianalyysi ja klusterianalyysi ovat riippuvaisia mahdollisista aineiston käsittelyyn liittyvistä tutkijan tekemistä valinnoista. Mikäli tutkimuksessa olisi pystytty hyödyntämään kaikkia saatuja vastauksia, tulokset saattaisivat olla erilaiset. Tämä SF-Filmikylään liittyvä tapaustutkimus kuitenkin antaa uutta tietoa liittyen elokuvamatkailijoiden motivaatioihin, joiden tutkimus on vielä tällä hetkellä varsin alkuvaiheessa.

LÄHTEET

- Baloglu, S. & Uysal, M. 1996. Market segments of push and pull motivations: a canonical correlation approach. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. Vol.8, No.3, 32-38.
- Beeton, S. 2005. *Film-induced tourism: Aspects of tourism*. Clevedon, England: Channel View Publications.
- Bolan, P. & Williams, L. 2008. The role of image in service promotion: focusing on the influence of film on consumer choice within tourism. *International Journal of Consumer Studies*, Vol.32, 382-390.
- Busby, G. & Klug, J. 2001. Movie-induced tourism: The challenge of measurement and other issues. *Journal of Vacation Marketing*, Vol.7, 316.
- Buchmann A., Moore K. & Fisher D. 2010. Experiencing film tourism – Authenticity & Fellowship. *Annals of Tourism Research*, Vol.37, No.1, 229-248.
- Cineteket 2011. Ystad kommun – Cineteket. <http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/AllDocuments/84E62E2E951EF9A1C12573E5004D7ED0>. 27.4.2011.
- Connell, J. 2005. What's the story in Balamory? The impacts of a children's TV programme on small tourism enterprises on the isle of Mull, Scotland. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol.13, No.3, 228-255.
- Connell, J. & Meyer, D. 2009. Balamory revisited: An evaluation of the screen tourism destination-tourist nexus. *Tourism Management*, Vol.30, 194-207.
- Crompton, J.L. 1979. Motivations for pleasure vacation. *Annals of Tourism Research*, Oct/Dec, 408-424
- Croy, G.W. 2004. *The Lord of the Rings, New Zealand, and Tourism: Image Building with film*. Working paper 10/04, Department of Management Working Paper Series, Monash University, Business and Economics.
- Dahlström, M. 2008. *Filmturism – möten mellan kultur och näring i globaliseringens tid*. Globalisering och kultur, 41-53. Institutet för tillväxtpolitiska studier.
- Dann, G.M.S. 1977. "Anomie, Ego-Enhancement and Tourism." *Annals of Tourism Research*, Vol.4, No.4, 184-94.
- Finnpanel 2011. Finnpanel – TV-mittaritutkimus. <http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vuosi/top/2010/yle2.html>. 27.4.2011.
- Frochot, I. & Morrison, A. 2001. Benefit Segmentation: A Review of Its Applications to Travel and Tourism Research. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Vol.9, No. 4, 21-45.
- Hair, J., Anderson, R., Tatham R. & Black W. 1998. *Multivariate Data Analysis*. 5th edition. New Jersey: Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Hudson, S. & Ritchie, B. 2006. Film tourism and destination marketing: The case of Captain Corelli's Mandolin. *Journal of Vacation Marketing*. Vol.12, No.3, 256.
- Iso-Ahola, S. E. 1982. Toward a social psychological theory of tourism motivation: a rejoinder, *Annals of Tourism Research*, 9, 256–262.
- Kim, H. & Richardson, S.L. 2003. Motion picture impacts on destination images. *Annals of Tourism Research*, Vol.30, No.1, 216-237.
- Klenosky, D. B. 2002. The "Pull" of Tourism Destinations: A Means-End investigation. *Journal of Travel Research*, Vol.40, 396.
- Macionis, N. 2004. Understanding the Film-Induced Tourist. In Frost, Warwick, Croy, Glen and Beeton, Sue (editors). *International Tourism and Media Conference Proceedings*. 24th-26th November 2004. Melbourne: Tourism Research Unit, Monash University. 86-97.
- Riley, R. & Van Doren, C. 1992. Movies as Tourism Promotion: A Push Factor in a Pull Location. *Tourism Management* No.13, 267-274.
- Riley, R., Baker, D. & Van Doren, C.S. 1998. Movie induced tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol.25, No.4, 919-935.
- Ryan, C. (ed.) 2002. *The Tourist Experience*, 2nd ed., Continuum, UK.
- SF-Filmikylä. 2011. Tätä et näe TV:stä | Uteliaisuus riittää syyksi. SF-Filmikylä. <http://www.suomenfilmikyla.fi/filmikyla/>. 27.4.2011.
- Singh, K. & Best, G. 2004. Film-Induced Tourism: Motivations of Visitors to the Hobbiton Movie Set as Featured in The Lord of the Rings. *International Tourism and Media Conference Proceedings*. Melbourne: Tourism Research Unit, Monash University. 98-111.
- Stanimirova I., Daszykowski M. & Walczak B. 2007. Dealing with missing values and outliers in principal component analysis. *Talanta* Vol.72, Issue 1, 172-178.
- Tooke, N. & Baker, M. 1996. Seeing is believing: the effect of film on visitor numbers to screened locations. *Tourism Management*. Vol.17, No.2, 87-94.

PEKKA SILVENNOINEN

KERTOMUS VISCULT- ELOKUVAFESTIVAALISTA

VISCULT FESTIVAALIN SYNTY JA IDEOLOGIA

Idea kansainvälisestä antropologisen, etnografisen ja dokumenttielokuvan festivaalin perustamisesta syntyi hakiessani Pohjois-Karjalan taidetoimikunnan elokuvasihteerin toimea kesällä 2000. Olin toiminut aktiivisesti NAFA:ssa (Nordic Anthropological Film Association) koko 1990-luvun ja järjestimme menestyksellisesti yhdessä Mirja Metsolan ja Christiana Buckbee-Lappalaisen kanssa 1997 NAFA:n elokuvafestivaalin ja konferenssin Helsingissä, elokuvateatteri Orionissa. Yhteistyössä mukana oli silloin Helsingin yliopiston kulttuuriantropologian laitos. Eli tällöin rakentui Viscultin toimintamalli.

Kesällä 2000 kartoitin Suomen elokuvafestivaalikenttää ja huomasin sieltä puuttuvan kokonaan näiden elokuvalajien festivaalin. Tampereen elokuvajuhlat esitti edelleen myös dokumenttielokuvia, mutta sen painopiste oli muuttunut enemmän fiktiivisen, animaation ja kokeellisen elokuvan suuntaan.

Aloittaessani elokuvasihteerin työt syyskuussa 2000 otin yhteyden sen aikaiseen Joensuun yliopiston professori Seppo Knuuttilaan ja lehtori Jari Kupiaiseen. Molemmat tunsin jo ennestään ja he tunsivat tämän elokuvagenren. Näiden keskustelujen tuloksena syntyi Viscultin ja yliopiston välinen yhteistyö. Jari Kupiaisen rooli muodostui tärkeäksi, koska juuri silloin hän johti mediakulttuurin maisteriohjelmahanketta yliopistolla ja näki yhteistyön hedelmällisyyden myös pitemmällä aikajanelalla.

Toinen, yhtä tärkeä tapaaminen oli Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelman lehtorin, Jyrki Kurjen kanssa. Hänen ideoimana Viscultista tuli kansallisesti ja kansainvälisesti uuden teknologian airut. Muun muassa festivaalin esityskopioina voitiin käyttää kaikkia digitaalisia videoformaatteja. Tämä ei ollut 2001 mikään itsestään selvyyks elokuvafestivaaleilla, joista suurin osa vanhoi vielä filmikopioiden nimeen. Samoin Viscult oli ensimmäinen elokuvafestivaali maailmassa, jonka elokuvat ja keskustelut lähetettiin suorina lähetyksinä Internetin kautta koko maailmaan.

Näin luotiin Viscult-festivaalin perusta, joka on pysynyt hyvin pystyssä ja siitä on ollut hyvä ponnistaa eteenpäin.

Viscultin ideologia perustuu yhä enemmän globalisoituvan yhteiskuntamme tarpeisiin ymmärtää myös toisia kulttuureita. Tieto vähentää ennakkoluuloja! Uuden esitysteknologian avulla Viscult voi toteuttaa tätä tärkeää tehtävää niin paikallisesti kuin globaalistikin. Elokuva on paras keino levittää tietoa kulttuurien eroavuuksista ja samankaltaisuuksista. Tämän vuoksi Viscult on alusta lähtien ollut kansainvälinen elokuvafestivaali.

Toinen tärkeä ideologinen periaate on ollut elokuvien ohjaajien kutsuminen paikalle Joensuuhun. Yleisö saa elokuvista paljon enemmän, kun tekijät ovat esittelemässä ja keskustelemassa yleisön kanssa elokuvien tekoprosesseista. Samoin ohjaajat saavat ansaitsemansa huomion.

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi Viscult-festivaalin kieleksi on valittu englanti. Kaikki elokuvat on tekstitetty englanniksi ja englanti on myös esittelyissä ja keskusteluissa käytetty kieli. Joensuun paikallisella yleisöllä on keskusteluissa mahdollisuus käyttää tarvittaessa tulkkeja.

FESTIVAALIN VAKIINNUTTAMINEN

Viscultin rahoituspohja luotiin jo ennen ensimmäistä festivaalia 2001 niin vakaaksi kuin se on mahdollista kun puhutaan kulttuuritapahtumien rahoittamisesta. Festivaalia ei perustettu projektina, koska haluttiin Joensuuhun vuosittainen tapahtuma, joka ei lopahda kolmen vuoden kuluttua, kun projekti loppuu. Ryhdyttiin rakentamaan tapahtumaa aluksi vaatimattomalla budjetilla ja määrätietoisesti tähdättiin

kymmenen vuoden päähän, jolloin tapahtuma olisi vakiinnuttanut paikkansa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Kymmenen vuoden aikana Viscult-festivaali ei ole tuottanut tappiota, ei myöskään voittoa.

Festivaalin rahoitus tulee suurimmaksi osaksi kansallisilta, elokuva-alaan liittyviltä organisaatioilta, kuten AVEK, valtion elokuvataidoimikunta ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Tärkeä osa budjettia on myös Joensuun kaupungin vuosittainen avustus, samoin kuin Pohjois-Karjalan maakuntaliiton tuki. Erilaiset säätiöt ja eri maiden suurlähetystöt ovat vuosien mittaan tukeneet festivaalia. Paikallisilta yksityisiltä yrityksiltä on myös saatu tukea.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelman panos Viscultin kehittämisessä on ollut elintärkeä. Yhteistyö on tarjonnut riittävän teknisen kaluston ja opiskelijoita työharjoittelijoiksi. Toisaalta festivaali on tarjonnut ainutlaatuisen työharjoittelupaikan monipuolisine teknisine sovellutuksineen, esitysteknologian kokeiluineen ja minuuttiaikataulussa toteutettavina suorina Internet-lähetyksinä opiskelijoille ja heidän opettajilleen. Viscult-festivaalilla on ollut ja tulee olemaan mahdollisuus erilaisten uusien teknisten kokeilujen tekemiseen.

Viscult-festivaali on nyt pidetty 10 kertaa, joista 2003 festivaali pidettiin Karjalan tasavallan pääkaupungissa, Petroskoissa, kaupungin 300 -vuotisjuhlan kunniaksi. Vuoden 2008 Viscult vietiin Joensuun tapahtuman jälkeen pienimuotoisempaan uudelleen Petroskoihin ohjaajavieraineen. Tämä yhteistyö tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa.

Ensimmäiset festivaalit 2001 ja 2002 pidettiin Joensuun Tiedepuiston auditoriossa, ja 2004 elokuvateatteri Aallottaressa, jonka viimeiset esitykset ennen teatterin lopettamista olivat Viscultin elokuvat. Vuodesta 2005 alkaen Viscult on pidetty uudistuneessa elokuvateatterikeskus Tapiossa.

VISCULT-FESTIVAALI JA SEN VAIKUTUKSET

Festivaali tuo Joensuuhun joka vuosi 20–25 elokuvaohjaajaa eri puolilta maailmaa, samoin eri yliopistojen visuaalisen antropologian ja mediakulttuurin professoreja ja tutkijoita. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton kulttuuripäällikkö Raimo Turunen totesi Viscultin olevan Joensuun kansainvälisin vuosittainen tapahtuma. Tapahtumaa on seurannut vuosittain 1500–1700 katsojaa paikan päällä ja 2500–3500 katsojaa Internetin kautta eri puolilta maailmaa. Yhteensä Joensuussa on Viscultin vieraina käynyt noin 200 elokuvan tekijää. Heistä noin 90 % on ulkomaalaisia, jotka eivät olleet käyneet Suomessa aiemmin. Samoin Joensuu ja Pohjois-Karjala ovat tulleet tutuksi tuhansille Internetin kautta tapahtumaa seuraaville katsojille. Yhteistyö Karelia Expert Oy:n kanssa on mahdollistanut Pohjois-Karjalan mainostamisen Internet-lähetysten yhteydessä.

Tapahtuman budjetista suurin osa käytetään paikan päällä. Paikallinen matkatoimisto, hotellit, matkailuyritykset, ravintolat ja myymälät hyötyvät tapahtumasta, ja tietenkin yleisö. Viscult tarjoaa ainutlaatuisen tilaisuuden sekä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun että Itä-Suomen yliopiston opiskelijoille nähdä elokuvia, joita muuten ei näe Suomessa, ja tavata niiden tekijöitä Joensuussa. Kaikki opiskelijat, jotka sisällyttävät Viscult-festivaalin opinto-ohjelmaansa (tästä päättävät heidän

opettajansa) pääsevät festivaalille ilmaiseksi. Samoin muut joensuulaiset, jotka ovat kiinnostuneet ympärillä olevasta maailmastamme, nauttivat tapahtumasta. Festivaali palvelee yhä kasvavaa monikulttuurista väestönosaamme, mukaan lukien sadat vaihto-opiskelijat, koska osallistuminen ei vaadi suomen kielen osaamista. Viscult luo Joensuusta ja maakunnastamme kansainvälisen ja myönteisen kuvan muualla Suomessa ja ulkomailla.

Kansallisella tasolla Viscult-festivaali on osa Suomen elokuvafestivaalientää, oman genrensä arvostettu ja ainoa edustaja. Suomen elokuvasäätiön levityspäällikkö Harri Ahokas totesi avatessaan vuoden 2008 Viscult-festivaalia olevansa ylpeä Joensuusta, jossa on todella kansainvälinen ja esitysteknologista huippua edustava festivaali.

Viscult 2001 ja DocPoint 2002 Helsingissä vastasivat yhdessä siihen yhteiskunnalliseen haasteeseen, jonka dokumenttielokuvafestivaalin puuttuminen Suomessa asetti. Pelkästään dokumenttielokuvaan keskittyvää elokuvafestivaalia ei ollut Suomessa ennen Viscult 2001 festivaalin järjestämistä!

Viscult tekee yhteistyötä Suomen Dokumenttikillan, Yle:n TV 2 dokumenttiprojektin, muiden levittäjätahojen ja myös Joensuun paikallistelevisio K5:n kanssa.

Vuosi 2010 osoitti tämän pitkän tien kantaneen hedelmää suomalaisen dokumenttielokuvan osalta. Dokumenttielokuva on noussut parrasvaloihin ja elokuvateattereihin, ei tietenkään pelkästään Viscultin ja DocPointin ansiosta vaan myös niiden ponnistelujen tuloksena. Suomalaiset ovat pikkuhiljaa oppineet menemään elokuvateattereihin katsomaan dokumenttielokuvia. Dokumenttielokuva on parhaimmillaan draamaa, jännitystä, komiikkaa ja ennen kaikkea inhimillistä tunnetta.

Viscult-festivaali on tunnettu ja tunnustettu oman elokuvagenrensä edustaja Suomessa ja myös kansainvälisesti. Pelkästään ne noin 200 ohjaajavierasta jotka ovat vierailleet Joensuussa, ovat luoneet positiivista kuvaa Viscultista, samoin kuin suorat Internet-lähettykset. Kukaan festivaaleille valituista ohjaajista ei ole kieltäytynyt tulemasta Joensuuhun. Kerran vierailleet ohjaajat lähettävät uudet elokuvansa vuosittain Viscultin valintaraadille päästäkseen takaisin Joensuuhun. Festivaalille lähetetään tarjolle elokuvia kirjaimellisesti joka puolelta maailmaa.

Viscult-festivaali oli tärkeässä roolissa, kun 2006 Pariisissa perustettiin CAFFE (Coordinating Anthropological Film Festivals in Europe). Tämä tapahtui Viscultin, Beeld vor Beeld'n (Amsterdam) ja NAFA:n festivaalijohtajien aloitteesta. Nykyisin siihen kuuluu 15 festivaalia eri Euroopan maista.

Viscult on myös pystynyt auttamaan suomalaisia dokumenttiohjaajia luomaan uusia kontakteja eri maiden festivaaleille ja suosittelut suomalaisia dokumenttielokuvia festivaalien ohjelmistoihin. Hyvä esimerkki on vuoden 2002 Viscult festivaalin aikana solmittu sopimus suomalaisten dokumenttielokuvaviikon järjestämisestä Buenos Airesissa, Argentiinassa vuonna 2003. Viscult on ollut myös auttamassa useiden uusien elokuvafestivaalien aloittamisessa eri maissa.

Kaikki edellä mainittu on tulosta pitkäjänteisestä työstä, jota on tehty monilla tahoilla Viscult-festivaalin eteen. Tapahtumaa on rakennettu hitaasti kiiruhtaen ja tavoitteena on ollut se, että 10 vuodessa festivaali on vakiinnuttanut paikkansa paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Ja siinä olemme onnistuneet.

VISCULT-FESTIVAALIN YHTEISTYÖTAHOT JA KUMPPANIT

Festivaalin yhteistyötahot on jo osittain mainittu edellä. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu ja varsinkin sen viestinnän koulutusohjelman merkitystä ei voi liikaa painottaa. Ilman heitä tapahtumaa ei olisi sen nykyisessä muodossa. Itä-Suomen yliopiston kanssa tehdään yhteistyötä muun muassa sopivien luennoitsijoiden löytämiseksi täydentämään festivaalia. Muita pitkä-aikaisia kumppaneita ovat olleet Joensuu kaupunki, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Hotelli Karelia, Matka Agentit Oy ja tietysti valtakunnalliset elokuva-alan toimijat ja organisaatiot.

Savon Kinot Oy:n kumppanuus on ollut vuodesta 2004 lähtien erittäin merkityksellinen. Viscult on voitu järjestää oikeassa elokuvateatterissa, joka sen lisäksi on esitysteknologisesti alansa huippua maassamme. Savon Kinot Oy on panostanut digitaaliseen esittämiseen ensimmäisten elokuvateattereiden joukossa. Yhteistyö heidän kanssaan on monipuolistanut kaupungin elokuvatarjontaa ja se hyödyttää molempia osapuolia.

FESTIVAALIN TULEVAISUUS

Viscult-festivaalin tulevaisuus näyttää hyvältä. Festivaali on tehnyt itsensä tunnetuksi myös kansainvälisesti ja yhteistyöverkostoa laajennetaan edelleen. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelman kanssa on kehitteillä uusia teknologisia sovellutuksia festivaalille. Töitä tehdään jatkuvasti monilla tahoilla Viscultin, Joensuun ja maakunnan hyväksi. Siitä suuri kiitos kaikille siihen osallistuville.

Kuten lukija huomaa, tässä kertomuksessa ei ole mainittu vastoinkäymisiä eikä vaikeuksia olleenkaan koko Viscult-festivaalin historian aikana. Se johtuu yksinkertaisesti siitä, että niitä ei muisteta olleen. Kuten Miikkulan kylässä, jossa on kesä aina.

PETRI VARIS

ROKUMENTTI ROCK FILM FESTIVAL - MIKÄ HITON KANSAINVÄLISYYS?

Joensuuko elokuvakaupunki? Maailman mittakaavassa Joensuu on oikeastaan melko huvittava paikka kansainvälisen elokuvateollisuuden kanssa flirttailuun, tai tarkemmin ajateltuna yhtään mihinkään mielenkiintoiseen kulttuuripuuhaan, jonka on tarkoitus koskettaa muitakin kuin pohjoiskarjalaisia. Joensuu sijaitsee maassa, joka on syrjässä kaikesta ja vielä sellaisessa kolkassa, johon kellään täysipäisellä ei pitäisi olla asiaa. Kaupungissa syntyneenä ja ikänsä asuneena sitä välillä unohtaa, miten kaukana kaikesta täällä ollaan. Todellisuus iskee päin näköä Varkauden tiellä kotia kohti matkalla. Joensuu on määränpää, ei välietappi. Kaupunkiin ei eksytä noin vain. Tämä pakottaa miettimään, mitä järkeä on järjestää kansainvälistä elokuvataapahtumaa Joensuussa. Sillä sellainen Rokumentti Rock Film Festival yrittää olla.

Rokumentti sai alkunsa vuonna 2005 ja siirtyi tapahtumaa nykyisin järjestävän Joensuun Popmuusikot ry:n vastuulle vuonna 2007. Ensimmäisestä Popmuusikoiden vuodesta lähtien Rokumentti on pyrkinyt kansainvälistymään kynsin ja hampain. Molempia on todella pitänyt käyttää, koska Joensuu on vääjäämättömästi syrjässä. Välillä on joutunut katsomaan peiliin ja kysymään itseltään mikä siinä kansainvälisyudessa on niin hienoa? Ei mikään, mutta muita vaihtoehtoja ei ole. Rokumentti on rockelokuvafestivaali, jonka ohjelmisto koostuu musiikkiaiheisista dokumenteista, fiktioista, kokoomanäytöksistä ja poikkitaiteellisista teoksista. Näin tarkasti rajattua festivaalia tehdessä on pakko suunnata katseensa koko maailmaan, sillä Suomessa ei yksinkertaisesti tuoteta riittävästi elokuvia Rokumentin tarpeisiin.

Otetaanpa esimerkki. Vuosi 2010 oli kotimaisen elokuvan ja varsinkin dokumenttelokuvan kultavuosi, tarkasteli sitten katsojalukuja, elokuvien määrää taikka taiteellisia ansioita. Teatterilevitykseen päässeet dokumenttelokuvat kuten Reindeerspotting, Vesku ja Freetime Machos todella ansaitsivat paikkansa suurissa saleissa ja hyvillä esitysohjelmilla. Vaikka vuosi oli dokumenttelokuvan mittapuulla ennenkuulumaton, vain viisi Rokumentin ohjelmistossa ollutta kotimaista elokuvaa onnistui saavuttamaan

kaupallisen teatterilevityksen. Kaupallinen levitys ei tietenkään ole mikään universaali kriteeri elokuvan ansioille, sillä Suomessakin tehdään paljon hienoja elokuvia, jotka eivät koskaan pääse teattereiden valkokankaille, mutta se auttaa festivaalijärjestäjää. Levittäjät pystyvät yleensä tarjoamaan elokuvasta filmikopion ja markkinoimaan elokuvaa. Kaksi tärkeää asiaa, jotka eivät valitettavasti onnistu elokuvilta joiden tie ei vie teattereihin. Rokumentissa esitetään vuosittain 40–50 elokuvaa, joten on hyvin ymmärrettävää, etteivät kotimaiset tuotannot riitä mitenkään festivaalin tarpeisiin. Ulkomaille on pakko tähyillä. Festivaalin valitsema tyyliisuunta on musiikkielokuva, joka on maailman mittakaavassa niin marginaalinen ilmiö, että laadukkaan ohjelmiston kasaamiseksi on luodattava koko planeetta. Kotimaisia toimijoita on vähän, joten on helpompaa olla suoraan yhteydessä kansainvälisiin levittäjiin, tuotantoyhtiöihin ja ohjaajiin. Rokumentti on tuonut Suomeen olemassaolonsa aikana noin 250 musiikkielokuvaa maailmalta. Suurinta osaa ei oltaisi koskaan nähty koko maassa ilman itäsuomalaista elokuvatapahtumaa. Jokin saavutus sekín. Jos Joensuu ei mene maailmalle, on maailman tultava Joensuuhun.

ROKUMENTIN SYNTY

Rokumentti käynnistyi vuonna 2005 Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun digitaalisen elokuvateatterikeskuksen kehittämisprojektin eli tuttavallisesti DEK:n osana. Projektin tavoite oli kehittää Joensuuhun rakennetun elokuvateatterikeskus Tapion toimintamalleja ja palveluita. Eräs uusista palveluista oli uuden elokuvatapahtuman kehittäminen. Syntyi Rokumentti. Oikeastaan Rokumentin syntysanat oli lausuttu jo jokin aika sitten Joensuun Popmuusikot ry:n aktiivien ja elokuva-alan touhumiesten, usein pikkutunneille venyneissä keskusteluissa. Joensuu tunnettiin jo ennestään aktiivisena musiikkikaupunkina, jossa rockkulttuurin edistämiseksi jaksettiin nähdä vaivaa. Elokuva-ala oli taas Markku Pölösen paluumuuton ja ammattikorkeakoulun panostusten myötä vahvassa kasvussa ja tulevaisuus näytti valoisalta. DEK-projektin kehittäjä Tero Koistinen ja Popmuusikot löivät päänsä yhteen ja tässä törmäyksessä syntyi ajatus kaksi aktiivista kulttuurimuotoa yhdistävästä rockelokuvafestivaalista. Projekti mahdollisti taloudellisesti Rokumentin kehittämisen ja hanke olikin vastuussa festivaalista sen kaksi ensimmäistä vuotta.

Ensimmäisen, vuoden 2005 Rokumentin ohjelma koostettiin Koistisen kontaktien avulla. Parikymmentä elokuvanäytöstä pitivät sisällään pääasiassa kotimaisilta levittäjiltä ja yhteistyökumppaneilta hankittua ohjelmistoa. Vuoden tapaus oli suureen suosioon kohonnen Johnny Cash -elämäkertaelokuvan Walk the Line Suomen ensi-ilta, joka myöhemmin osoittautui yhdeksi koko maailman ensimmäisistä julkisista esityksistä kyseisestä elokuvasta. Koistisen pesti festivaalijohtajana jäi lopulta vain yhden vuoden mittaiseksi, kun miehen tie vei Helsinkiin elokuvateatteriliiton toiminnanjohtajaksi. Koistisen lähdön jälkeen DEK-projektin päällikkö Marika Turkia huolehti Rokumentin toisen vuoden koordinoimisesta ja ohjelmanhankinnasta. Ohjelmanhankintaan ja käytännön työhön Turkia palkkasi Petri Variksen eli allekirjoittaneen apuvoimaksi. Samalla Joensuun Popmuusikot ry:n vaikutus festivaalin sisältöön voimistui. Yhdistys toimi ensimmäiset kaksi vuotta Rokumentin tuottajana huolehtien festivaalin konkreettisesta järjestämisestä kuljetuksineen, tekniikoineen

ja erilaisine muuttuvine tekijöineen. Toisen vuoden ohjelmisto oli jo selvästi ensimmäistä vuotta kansainvälisempi, elokuvia hankittiin suoraan ulkomaisilta tuotantoyhtiöltä ja levittäjiltä. Koistisen mukana katosi suuri kasa kontakteja ja kokemusta, mutta tämä korvattiin ennakkoluulottomalla asenteella ja nuoruuden huumalla. Uusi tekijäkaarti otti rohkeasti yhteyttä tekijöihin ympäri maailman, oli kyseessä sitten Hollywoodissa vaikuttava ohjaaja tai tšekkiläinen elokuva-alan opiskelija. Vuoden mieleenpainuvimmaksi tapaukseksi kohosi The Hangover-hittikomediasta sittemmin kuuluisuuteen kohonnen ohjaaja Todd Phillipsin innokkuus osallistua Rokumentin järjestelyihin. Mies kolusi lapsuuskotinsa ullakot etsiessään julisteita nuoruustyönsä Hated: GG Allen & Murder Junkies -näytöstä mainostamaan. Rokumentin järjestäjät olivat tietenkin Hollywood-tähden touhukkuudesta kovin otettuja, vaikka julisteet jäivätkin saapumatta. Vuosi 2006 toi Rokumenttiin myös ensimmäiset kansainväliset ohjaajavieraat, kun American Hardcore-dokumenttielokuvan tekijät Paul Rachman ja Steven Blush saapuivat Joensuuhun.

Kaksi ensimmäistä vuotta olivat Rokumentille kävelemään opettelun aikaa, kolmantena syksynä oli aika kokeilla jalkojen kantavuutta. DEK-projektin päätyttyä festivaalin otti harteilleen ensimmäisinä vuosina tuotannosta vastannut Joensuun Popmuusikot ry ja todellinen työ festivaalin parissa oli valmis alkamaan. Hankkeen aikana festivaalin talous oli turvattu, mutta kolmantena syksynä budjetti oli kasattava uusin keinoin. Allekirjoittanut palkattiin festivaalin vastaavaksi tuottajaksi ja edessä oli melkoinen yrityksen ja erehdyksen kautta etenevä oppimisprosessi. Onneksi Joensuun Popmuusikot ry:n tapahtumatuotannon osaaminen oli korkealla tasolla, seikka joka helpotti aloittelevan festivaalituottajan elämää huomattavan paljon.

JOENSUUN POPMUUSIKOT RY

Joensuun Popmuusikot ry on vuonna 1971 perustettu elävän musiikin yhdistys, joka tunnetaan parhaiten heinäkuisesta Ilosaarirock-festivaalista. Ilosaarirock on varsinaisen pohjoiskarjalainen menestystarina, festivaali on myyty loppuun vuodesta 1995 lähtien. Popmuusikoiden toiminta pitää sisällään kuitenkin hyvin paljon muutakin kuin rockfestivaalin järjestämisen, vaikka Ilosaarirock paljon aikaa ja tarmoa viekin. Tätä kirjoittaessa yhdistys järjestää kahta suurta tapahtumaa, pyörittää ympärivuotista kulttuurikeskusta, jakaa apurahoja paikallisille yhtyeille, toimii vahvasti mukana Joensuun aluekehityksessä ja on aktiivinen toimija Suomen ja Euroopan musiikki- ja tapahtuma-aloilla.

Yhdistys työllistää yhtiöineen kymmeniä kokoaikaisia työntekijöitä ja on eräs Suomen suurimmista yhdistysmuotoisista tapahtumajärjestäjistä. Rokumentin siirtymässä Joensuun Popmuusikot ry:n vastuulle vuonna 2007 yhdistys eli voimakasta muutosvaihetta. Yhdistykselle palkattiin samana vuonna 2000-luvun ensimmäiseksi toiminnanjohtajaksi Markku Pyykkönen, joka otti vetovastuun yhdistyksen voimakkaista laajentumissuunnitelmista. Rokumentin siirtyminen Popmuusikoiden järjestettäväksi sopi pyrkimykseen kasvaa ulos pelkän Ilosaarirockin tuomasta maineesta ja pelkästään musiikkitapahtumiin keskittyvästä imagosta.

Joensuun Popmuusikot ry oli hankkinut käytännön kokemusta elokuvatapahtuman järjestämisestä kahden DEK-vuoden aikana. Elokuvafestivaalissa oli kuitenkin paljon eroavaisuuksia verrattuna rocktapahtumiin, joiden tuotannosta yhdistyksellä oli vuosikymmenien kokemus takanaan. Suurimmat erot liittyivät ohjelmanhankintaan. Rokumentin tapauksessa ohjelman osto eroaa huomattavasti musiikkialalta tutuista sopimuksista esiintyjän ja tapahtuman välillä. Kotimaisilla rockfestivaaleilla ja musiikkialalla yleensäkin sopimuskäytännöt sekä alan järjestäytyminen ovat pidemmällä kuin elokuvatapahtumissa. Musiikkibisneksessä eri maantieteelliset alueet on jaettu agenttien hallinnoimiksi ja kansainvälistenkin artistien sopimukset solmitaan pääasiassa kotimaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Kuvio on Popmuusikoille tuttu ja suhteet agentteihin ja ohjelmatoimistoihin ovat rakentuneet vuosien yhteistyön myötä.

Rokumentin ohjelmaa laatiessa yhdistys oli kuitenkin uuden tilanteen edessä. Tapahtuma-alan osaaminen oli yhdistyksellä hyvin hallussa, mutta elokuvien ostoon liittyvät kiemurat jouduttiin opettelemaan alusta alkaen. Elokuva-ala toimii toki järjestelmällisesti, kun kyseessä on elokuvateattereiden ja levittäjien väliset sopimukset, mutta elokuvatapahtumien osalta – ainakin uuden pohjoiskarjalaisen rockelokuvafestivaalin näkökulmasta – näytöksistä sopiminen näyttäytyi melkoisen tiheänä viidakkona. Popmuusikot olivat Rokumentin suhteen myös valinnan edessä, mitä tehdä tapahtuman suhteen? Kaksi ensimmäistä vuotta olivat osoittaneet, että Rokumentille oli tilausta Joensuussa, mutta tapahtuman puitteet ja näkyvyys olivat kuitenkin kohdalaisen suppeat. Kuilu kansallista ja kansainvälistä tunnustusta nauttiviin vanhempiin elokuvafestivaaleihin oli suuri, mutta toisaalta Rokumentilla oli mahdollisuuksia kasvaa pienimuotoista kylätapahtumaa kookkaammaksi.

SUOMEN ELOKUVAFESTIVAALIT

Popmuusikoiden hartioille siirtyessään Rokumentti alkoi hahmottaa paikkaansa Suomen elokuvatapahtumien joukossa. Kaksi ensimmäistä vuotta oli sujunut pitkälti ope-
teltaessa alaa ja sen kulttuuria. Suurin tarve hahmottaa alan logiikka syntyi budjetin-
hallinnan myötä. Suomalaiset elokuvatapahtumat elävät julkisen tuen avulla, ainakin
sellainen kuva syntyi ensimmäistä yhdistyksen järjestämän festivaalin budjettia raken-
taessa. Rockfestivaaleilla ja yleisesti populaarimusiikin piirissä julkinen tuki ei näyt-
tele suurta roolia, vaan tulovirta koostuu asiakkaitten rahankäytöstä sekä yhteistyö-
kumppanuuksista. Elokuva festivaaleilla pelkällä näytöslippujen myynnillä on todella
vaikea kattaa tapahtuman kuluja, eikä esimerkiksi anniskelun kaltaista tulonlähdettä
ole. Siksi julkinen tuki tai vaihtoehtoisesti todella hyvät yhteistyökumppanuudet ovat
elokuvatapahtumille välttämättömiä. Suomessa elokuvatapahtumia tukevat monet
eri tahot, joista varsinaisella elokuva-alalla tärkeimmät ovat Suomen Elokuvasäätiö
sekä taiteen keskustoimikunnan alainen elokuvataidetoimikunta. Rokumentti on
verrattuna muihin suomalaisiin elokuvafestivaaleihin omintakeinen tapahtuma. Fes-
tivaalin vastuullinen järjestäjä on elävän musiikin yhdistys ja elokuvanäytösten lisäksi
tapahtumassa on paljon keikkoja ja oheistapahtumia. Musiikin suuri rooli vaikuttaa
todennäköisesti jollain lailla tapahtumaan suhtautumiseen, Rokumenttia roolia tai
agenda voi olla vaikea hahmottaa. Järjestäjät itse pitävät Rokumenttia uusiuo-
toisena kulttuuritapahtumana, joka hakee vaikutteita yhdysvaltalaisilta musiikkia ja
elokuvaa yhdistäviltä festivaaleilta. On mielenkiintoista koettaa asettaa Rokumentti
Suomen kulttuuri- ja varsinkin kulttuuripoliittiselle kentälle. Ennen yritystä taustoja
on syytä hieman selventää.

ROKUMENTTI SUOMEN KULTTUURIKENTÄLLÄ

2000-luvulla Suomen kulttuuripolitiikka on elänyt vahvassa muutostilassa, jossa
kulttuurin julkisen tuen perusteena ovat alkaneet toimia entistä voimakkaammin ta-
loudelliset perusteet. Kehityksen myötä myös elokuva ja kevyt musiikki ovat saaneet
osansa julkisesta tuesta. Musiikkia ja elokuvaa alettiin arvostaa kulttuuripolitiikassa
enemmän hyvinvointivaltion kulttuuripolitiikkaa muokkaavien uusliberalististen aja-
tusten myötä. Rajuimmillaan nämä 90-luvun laman jälkeen syntyneet taloudellisia
arvoja korostavat tavoitteet pelkistivät kulttuurin pelkäksi elinkeinopolitiikan mark-
kinointivälineeksi, mutta musiikille ja elokuvalle uusliberalistinen politiikka tarjosi
uusia mahdollisuuksia. Korkeakulttuurin puolella uusliberalismi nähtiin lopullisena
kulttuurin tuhona, mutta elokuvan ja kevyen musiikin osalta kulttuuripolitiikan
muutos avasi uusia tukikanavia. Rockfestivaalien järjestämiseen muutos ei ole suu-
resti vaikuttanut, mutta esimerkiksi elokuvan puolella määrärahat ovat nousseet run-
saasti. Kulttuurin tukemisen muutosta vauhditti vahvasti suomalaisen kevyen musi-
ikin maailmanvalloitus, joka sai runsaasti julkisuutta vuosituhannen alussa. Menestys
maailmalla toimi eräänlaisena katalysaattorina kulttuuripolitiikan muutokselle, joka
oli käynnistynyt jo aiemmin Paavo Lipposen ensimmäisen hallituksen tietoyhteiskun-
tahankkeiden myötä. Karkeasti jaoteltuna ennen tuettiin kulttuuria, joka ei tuottanut

riittävästi toimintansa ylläpitämiseksi ja tuen perusteena olivat esteettiset arvot, kun taas 2000-luvun politiikassa erilaiset hyödyt kuten imago, kansalaisten hyvinvointi sekä puhdas taloudellinen tulos toimivat perusteina tukipäätöksissä. Jos mietitään kulttuuripolitiikan muutosta Rokumentin näkökulmasta, niin tapahtuma sijoittuu jonkekin kahden kulttuuripoliittisen ajattelutavan väliin.

Oman näkökulmani mukaan suomalaiset suuret elokuvafestivaalit sijoittuvat kulttuurin julkisen tukemisen näkökulmasta pikemminkin korkeakulttuuriin kuin imagohyödyillä tai taloudellisilla mittareilla tuettavaan kulttuuriin. Valtaosa Suomen elokuvasäätiön valtakunnallisesti merkittävien elokuvatapahtumien tukea nauttivasta festivaaleista, jotka ovat DocPoint, Espoo Ciné, Rakkautta & Anarkiaa, Oulun kansainvälinen lasten- ja nuorteneelokuvien festivaali, Sodankylän elokuvajuhlat, Tampereen elokuvajuhlat ja Suomalaisen elokuvan festivaali, ovat imagoaltaan korkeakulttuurisia. Tapahtumat korostavat elokuvaa seitsemäntenä taiteena, erotuksena viihteellisistä ja kaupallisiin arvoihin perustuvista elokuvista. Rakkautta & Anarkiaa sekä Espoo Ciné eroavat muista valtakunnallisesta tukea nauttivista festivaaleista ollessaan lähempänä nykyaikaisia kansainvälisiä suuren luokan elokuvafestivaaleja, mutta niilläkin elokuva esitetään nimenomaan itsenäisenä taidemuotona. Perusajatus festivaaliohjelmistossa on, että tapahtumassa esitetään elokuvia, joita ei ole muuten mahdollista nähdä valkokankaalta. Toisin sanoen festivaalit esittävät elokuvia, joiden ei uskota kiinnostavan riittävästi suurta yleisöä, jotta ne uskallettaisiin ottaa kaupalliseen elokuvateatterileivitykseen. Rokumentti toteuttaa ohjelmistossaan toki samaa tavoitetta. Kuten edellä jo mainittiin, festivaalilla esitettävistä elokuvista vain harvat on mahdollista nähdä Joensuussa tai Suomessa ilman Rokumenttia. Kuitenkin Rokumentin imago eroaa huomattavasti esimerkiksi Tampereen tai Sodankylän elokuvajuhlilta. Vaikka festivaalit esittävätkin usein samoja elokuvia, tuodaan ne tapahtumissa esille eri tavoin. Tampereella ja Sodankylässä korostetaan elokuvataidetta, jota arvioidaan elokuvataiteen estetiikalla. Rokumentissa korostuvat elokuvien tarina ja suhde musiikkiin. Valintaprosessissa vaikuttaa elokuvallisten ansioiden lisäksi se, mitä elokuva tarjoaa musiikkikulttuureista ja -historiasta kiinnostuneille.

Musiikin vahva rooli korostuu myös festivaalin tukipäätöksissä ja -perusteissa. Rokumentin on helpompi saada julkista tukea erilaisilta musiikkiin ja tapahtumiin liittyviltä tahoilta, kuin elokuva-alan tukimuotojen kautta. Elokuvatapahtumia tukevat pääasiassa Suomen Elokuvasäätiö ja elokuvataidetoimikunta. Elokuvasäätiö jakaa tukea valtakunnallisesti merkittävillä festivaaleille. Elokuvasäätiölle toimitetut hakemukset, joita säätiö ei tue, lähetetään käsiteltäväksi elokuvataidetoimikunnalle, joka tukee pienempiä elokuvatapahtumia. Tähän mennessä Rokumentin saama tuki elokuvataidetoimikunnalta on huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi esittävän säveltaiteen esittämiskeskuksen ESEK:n tapahtumalle myöntämä tuki. Tämä, sekä tapahtuman imago huomioiden voidaankin todeta, että Rokumentti sijoitetaan pikemminkin musiikkitapahtumien kuin elokuvafestivaalien joukkoon Suomen kulttuurikentällä. Näin ollen Rokumentin tulee rakentaa budjetinsa musiikkitapahtumien tapaan pääasiassa yhteistyökumppanuuksien ja lipputulojen varaan. Julkinen tuki on kuitenkin tapahtumalle välttämätöntä ja sen puute vaikeuttaa festivaalin kehittämistä. Kehittymisen kannalta olisi välttämätöntä käyttää enemmän varoja palkkakustannuksiin, mutta vielä se ei ole mahdollista.

Rokumentti on muokkaantunut vuosi vuodelta sisältönsä puolesta kohti perinteisiä elokuvafestivaaleja, joissa korostetaan elokuvataiteen esteettisiä arvoja. Ohjelmiston ulospanossa festivaali kuitenkin korostaa populaarikulttuurin ilmiötä ja suhtautuu usein varsin rohkeasti ja leikkimielisesti aiheisiin, joita ei muualla tuoda esiin. Festivaalin ydin on suhteellisen analyttisessä nykykulttuurin ilmiöiden käsittelyssä ja elokuvataiteen arvostuksessa, mutta tapahtuman markkinointi ja oheistapahtumat ovat usein viihteellisiä. Tämä erottaa Rokumentin monista muista elokuvafestivaaleista ja heikentää tapahtuman korkeakulttuurista imagoa. Imagollisesti Rokumentti onkin lähempänä trash- ja kauhuelokuvatapahtumia kuin esimerkiksi dokumenttielokuvatapahtumia. Varsinaista ohjelmistoa tarkasteltaessa ero esimerkiksi Suomen suurimpaan dokumenttielokuvafestivaaliin DocPointiin on huomattavasti pienempi, tapahtumissa esitetään paljon samoja elokuvia. Tulevaisuus näyttää mihin Rokumentti sijoittuu kotimaisten elokuvatapahtumien kartalla.

KLUBIT, KEIKAT JA KONSERTIT

Joensuun Popmuusikot ry:n vuodet 2007–2011 ovat merkinneet Rokumentille voimakasta kehityksen aikaa. Ensimmäisenä kahtena vuonna Rokumentti keskittyi pääasiassa kahdessa salissa esitettäviin elokuviin ja muutamaan pienimuotoiseen klubiin. Jo kolmantena vuonna elokuvaesitysten määrä kasvoi voimakkaasti ja festivaalin oheistapahtumat levisivät laajalle. Vuonna 2008 festivaalilla järjestettiin kaksi suurta areenakonserttia, joilla esiintyivät muun muassa suositut kotimaiset yhtyeet CMX, Apulanta, Hanoi Rocks ja Eläkeläiset. Kuin huomaamatta myös festivaalin pituus alkoi kasvaa. Ensimmäisinä vuosina Rokumentti oli kolmipäiväinen viikonlopputapahtuma, joka kesti perjantai-illasta sunnuntaihin. Elokuvaohjelman määrän kasvessa näytösaikoja laajennettiin vuosi vuodelta, kunnes vuonna 2009 Rokumentti päätettiin järjestää viisipäiväisenä. Kokeilu oli onnistunut ja näyttääkin, että tapahtuma vakiintuu laajempaan muotoonsa. Oheistapahtumiensa osalta Rokumentti on lähempänä kaupunkifestivaalia kuin elokuvatapahtumaa. Festivaalilla järjestetään erilaisia klubeja, seminaareja ja tilaisuuksia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Parhaimmillaan erilaisten tapahtumien määrä on kohonnut lähemmäksi kahtakymmentä. Tapahtumat vaihtelevat soolokeikoista seminaareihin ja teatteriesityksistä sinfoniaorkesterin elokuvamusiikkikonsertteihin. Vuonna 2010 festivaalin yhteydessä järjestettiin musiikkialan ammattilaistapahtuma Ilosaari Summit, joka houkutteli paikalle vajaa sata alan toimijaa eri puolelta maata sekä useita ulkomaisia panelisteja. Tapahtuma sai hyvää palautetta ja se tullaan jatkossakin järjestämään Rokumentin yhteydessä. Samana vuonna myös festivaalin kansainvälinen toiminta sai sysäyksen Popmuusikoiden Kohti Kansainvälisyyttä-hankkeen avustuksella. Kansainvälisiä verkostoja alettiin rakentamaan eri musiikkielokuvafestivaalien ja -toimijoiden välille, jotta festivaalin ohjelmistoa olisi mahdollista kehittää entistä laadukkaammaksi ja kattavammaksi. Rokumentti on saanut ohjelmistostaan varsin hyvää palautetta erilaisilta kansainvälistä toimijoilta ja tapahtumalla on mahdollisuudet nousta musiikkielokuvan genressä huomatuksi ja tunnustetuksi festivaaliksi. Genre on maailman mittakaavassa varsin suppea ja määrätietoista työtä tekeviä tapahtumia ei ole varsinkaan Euroopassa liikaa. Hyvän verkoston ja riittävän työtuntimäärän avulla Rokumentin on mahdollista

hankkia tärkeimmät musiikkielokuvat Joensuuhun vielä kun ne ovat ajankohtaisia. Aiempien vuosien onnistunut ohjelmansuunnittelu auttaa yhteyksien luomisessa.

Työ festivaalin ympärillä ei ole mennyt hukkaan. Vuosi 2010 oli yleisömäärän ja ohjelmiston laadukkuuden näkökulmasta ennätysellinen. Rokumentin kävijämäärät kohosivat huomattavasti, aiempaa enemmän näytöksiä myytiin loppuun ja festivaalille saapui entistä enemmän ihmisiä Pohjois-Karjalan ulkopuolelta. Näyttääkin siltä, että tapahtuma on löytänyt oman vakiintuneen yleisönsä ja sana kiirii kaupungin ulkopuolelle. Tapahtumalle on myös kehityksessä oma, muista elokuva- ja musiikki-tapahtumista eroava imago, joka vetoaa tiedostavaan ja laajasti kulttuurista kiinnostuneiden ihmisten ryhmään.

TEEMAOHJELMISTO: EIKÖ NÄITÄ IHMISIÄ HETKAUTA MIKÄÄN?

Rokumentin yleisö koostuu laajasti eri kulttuurin alueita seuraavista ihmisistä, jotka ovat valmiita ottamaan vastaan ajattelua vaativia teoksia. Vaikka festivaalin imago on varsin keveä, ei Rokumentin elokuvat ole useinkaan kovinkaan helppotajuisia. Japanilaisen avant garde-metelin tai rastafarismi-uskoa käsittelevien vieraskielisten dokumenttielokuvien lippujen myyminen loppuun osoittaa, että Rokumentin yleisö on valmis kohtaamaan perinteisistä elokuvanäytöksistä poikkeavia elämyksiä. Osa Rokumentin viehätystä on myös festivaalin vaihtuva teemaohjelmisto, johon tapahtuma on panostanut voimakkaasti viimeisen kolmen vuoden aikana. Festivaalin teemaelokuvat ja -seminaarit ovat usein provosoivia ja aiheet yhteiskunnallisen keskustelun tabuja sivuavia.

Rokumentti on pyrkinyt tietoisesti herättämään keskustelua aiheidensa valinnoilla. Vuonna 2008 festivaalin teemaohjelmistossa esitettiin kirkonvastaista black metal-kulttuuria valottavia elokuvia sekä skinhead-ilmiöön liittyviä dokumentteja. Aiheiden valinnat olivat harkittuja. Joensuu ei ole vielääkään toipunut yhdeksänkymmentäluvun skinheadien aiheuttamasta traumasta ja aihe vaatii keskustelua ja läpikäymistä, varsinkin kun tiukkenevan taloudellisen tilanteen takia ulkomaalaisvastainen kulttuuri on taas nostamassa päätään. Metallimusiikista taas tuli hyväksyttävä osa suomalaista populaarimusiikkia viimeistään Lordin vuoden 2006 Euroviisuvoiton myötä, mutta mustan metallin juuret ovat kuitenkin Lordin sarjakuvarockia synkemmissä ja rikollisemmissä vesissä. Metallimusiikin kapinallisesta sanomasta koetettiin saada keskustelemaan myös kirkon edustajia, sillä juuri heihin suurin kritiikki kohdistuu. Valitettavasti kirkon puolelta haasteeseen ei tartuttu, eikä keskustelu näin päässyt käynnistymään.

Vuoden 2009 festivaalisällöstä eniten puhuttivat seksiin ja pornoteollisuuteen liittyvät elokuvat sekä suuri suomalainen pornokeskustelu-nimellä kulkenut seminaari, jota seurasi täysi salillinen ihmisiä. Pornoteollisuutta ja seksiä käsiteltiin keskustelussa analyttisesti, mutta hyvin suoraan. Keskustelu ja siihen liittyvät elokuvat herättivät ainakin Joensuussa melko paljon puhetta, joka oli yllättäen pääasiassa positiivissävytteistä. Festivaaliyleisö puhui vapautuneesti hyvin henkilökohtaisesta aiheesta ja järjestäjät saivat olla tyytyväisiä valintoihinsa. Vuosi osoitti, että elokuvilla ja

seminaareilla on mahdollista vaikuttaa ajatteluun ainakin henkilökohtaisella taholla, eikä festivaalin sisällön tarvitse olla pelkästään esteettistä elämystä korostavaa.

Vuonna 2010 teemaohjelmisto käsitteli ulkopuolisuutta. Rokumentin seminaareista suurimman huomion sai rockmuusikoiden häiriökäyttäytymistä käsittelevä perjantaikeskustelu, johon osallistuneet muusikot ja toimittajat olivat varsin herkässä ja suorapuheisessa mielentilassa. Sisällön kannalta merkittävämpi oli kuitenkin maahanmuuttajaseminaari, jossa käsiteltiin ulkopuolisuutta ja syrjäytymistä hyvin konkreettisin esimerkein. Seminaarissa ääneen pääsivät pohjoiskarjalaisen vastaanotokeskuksen asukkaat, joiden kuva Suomesta on hyvin erilainen kuin maan kansalaisilla. Vuosi osoitti myös, että Rokumenttikin on tapahtumana poliittinen, kun eräs seminaarin puhujista ei halunnut esiintyä omalla nimellään ja kasvoillaan, koska hän pelkäsi kotimaahan jääneen sukunsa turvallisuuden olevan vaarassa.

Teemaohjelmistosta on tullut oleellinen osa Rokumenttia ja se antaa festivaalille mahdollisuuden laajentua tiukan musiikkielokuvagenren ulkopuolelle. Teemaelokuvissa käsitellään populaarikulttuurin lieveilmiötä, joista ei puhuta riittävästi julkisuudessa. Yhteiskunnallisen keskustelun herättäminen ei ole helppoa, varsinkaan Joensuusta käsin, mutta Rokumentti kokee velvollisuudekseen yrittää.

ROKUMENTIN ARVOT

Tapahtumien järjestäminen on hektistä puuhaa. Aikataulut ovat tiukkoja, rahaa on aina liian vähän ja muuttuvia tekijöitä aina aivan liikaa. Välillä on kuitenkin hyvä pysähtyä miettimään mitä oikein tekemässä, ja ennen kaikkea miksi. Kun Rokumentti siirtyi Joensuun Popmuusikoille, oli kiire opetella toimintatavat. Seuraavina vuosina oli taas kiire kehittää tapahtumaa eteenpäin ja koittaa vakiinnuttaa festivaalin muoto ja tuotantoon liittyvät asiat. Tälläkin hetkellä on kiire, mutta hetki ajatustyölle on syytä uhrata. Rokumentti on Joensuun Popmuusikoiden toiminnassa jonkinlainen musta lamma. Yhdistyksen toimintatarkoitus on sääntöjen mukaan edistää ja tukea popmusiikin harrastusta Pohjois-Karjalassa sekä kohottaa sen taiteellista tasoa. Tarkoitusta on palveltu jakamalla tukea yhtyeille ja järjestämällä konsertteja sekä koulutustilaisuuksia. Rokumentti ei näin ollen ole perinteistä yhdistyksen toimintaa, mutta silti sen järjestämiselle löytyvät vankat perusteet. Festivaali tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden tutustua musiikin ilmiöihin, musiikkikulttuureihin, tapoihin soittaa, arvoihin musiikin taustalla ja ennen kaikkea erilaisiin tarinoihin.

Henkilökohtaisesti Rokumentin ohjelman suunnitteluun osallistuminen on merkinnyt enemmän kuin mikään musiikkialan koulutus mitä olen saanut. Tai enemmän kuin kirjat, joita olen lukenut. Musiikki on elävää kulttuuria, jota on hankala tavoittaa kansion välistä. Paras tapa nauttia musiikista on kokea se elävänä, mutta silloin kun se ei ole mahdollista, tarjoaa elokuvateatteri loistavan elämyksen. Ilosaarirockiin ei ole mahdollista tuoda kaikkia kiinnostavia esiintyjä kerralla, mutta Rokumentti antaa mahdollisuuden nähdä samana viikonloppuna jo manan majoille siirtyneiden harmaapartojen jazzia, venäläistä rockabillyä, iranilaista punkkia tai vaikka maailmantähtien intiimiä takahuone-elämää. Kaikesta oppii, jos niin haluaa.

ROKUMENTIN TULEVAISUUS

Rokumentin tulevaisuus on avoin. Tai kuten Linda Hamiltonin esittämä Sarah Connor lausuu Terminator 2: The Judgement Day -elokuvassa: ”The future, always so clear to me, had become like a black highway at night”. Festivaali voi kehittyä kansainvälisesti huomatuksi oman alansa merkittäväksi tapahtumaksi, jonne elokuvatekijät ympäri maailman haluavat osallistua. Yhtä hyvin se voi jäädä ennalleen, Suomessa oman intohimoisen yleisönsä kerääväksi genretapahtumaksi, joka kasvaa tasaisen varmasti suurempien festivaalien varjossa. Vaihtoehto voi myös olla näivettyminen työmäärän ja kiinniveivattujen rahahanojen aiheuttaman paineen alla. Kaikki vaihtoehdot ovat mahdollisia ja tulevaisuus riippuu silkasta energianmäärästä, joka tapahtuman eteen on mahdollista uhrata. Kuuden vuoden aikana festivaalille on rakennettu sellaiset perusteet, joiden uskoisi kestävän jo suuremmankin tapahtuman toteuttamisen. Ilo-saarirock täyttää tänä vuonna neljäkymmentä vuotta. Tuo luku antaa uskoa tulevaisuuteen. Mikäli pitää jalat tukevasti maassa, muistaa määrätietoisien työn merkityksen ja jaksaa uskoa asiaansa, voi pää levätä rauhassa pilvissä.

Tämän julkaisun painoon mennessä toivutaan vuoden 2011 Rokumentista. Festivaali oli Joensuun näkökulmasta huikea menestys nostoen edellistä kävijäennätystä miltei tuhannella katsojalla ja keräten huiman positiivista palautetta valtamedioita myöten. Festivaalin avauselokuvana esitettiin mestariohjaaja Martin Scorsesen uusi dokumenttielokuva Suomen ensi-illassa. Festivaalin teemaohjelmistoa ja -seminaria seurattiin loppuunmyytyjen salien penkeiltä. Uskoa tulevaisuuteen riittää.

RAIJA PESONEN-LEINONEN

SUOMALAINEN ELOKUVAMUSIIKKI

MYKKÄELOKUVASTA ÄÄNIELOKUVAAN

Äänielokuvan läpimurto Suomessa tapahtui 1920-luvun lopulla, kun turkulaisen Lahyn-Filmin Lennart ja Alvar Hamberg sekä Yrjö Nyberg (myöh. Norta) järjestivät Suomen ensimmäisen äänifilmikoe-esityksen Turun Kinolassa 9.9.1929. On oikeastaan väärin puhua mykkäelokuvasta, koska elokuvan varsinainen esitystilanne ei ollut äänetön. Elokuvia säestivät pianistit ja kokonaiset orkesterit. Kun elokuvissa ei vielä ollut puhe- ja tehosteääniä, musiikilla oli korostunut merkitys. (Heiskanen 2009, 103,111.)

Suomalainen elokuvakulttuuri syntyi äänielokuvan yleistymisen myötä. Suomen kielestä tuli se valtti, jolla yleisö saatiin kiinnostumaan nimenomaan kotimaisesta elokuvasta. (Honka-Hallila 1996, 469; Nummelin 2009, 137.) Äänielokuvan myötä elokuvateattereista katosi elävä musiikki, elokuvamuusikoita ei enää tarvittu, ja kokonainen ammattikunta hävisi.

KULTAKAUSI

1960-luvun loppuun mennessä Suomessa ei ollut vielä yhtään päätoimista säveltäjää. Ammattisäveltäjiä oli noin 60, jotka elättivät itsensä muun muassa opettajina, arvostelijoina, kuoron- tai orkesterinjohtajina, muusikkoina tai muilla vakinaisilla tai tilapäisillä töillä. Sävellystilauksia oli niin harvoin, ettei niillä ollut merkitystä ansiotulojen kannalta. Eniten oli elokuvamusiikkitalauksia, jotka kuitenkin vain harvoin koskivat taidemusiikkia. (Marvia 1970, 111–112.)

Suomalaisen elokuvan kultakausi ajoittuu 1930-luvun lopulta 1950-luvun lopulle, jolloin nähtiin useita laadukkaasti tehtyjä studioelokuvia (Nummelin 2005, 381–382; 2009, 132). Kauden tunnetuimmat säveltäjät ovat viihdemuusikoita.

Harry Bergström (1910–1989), *George de Godzinsky* (1914–1994), *Heikki Aaltoila* (1905–1992) ja *Toivo Kärki* (1915–1992) olivat aikakauden suuria nimiä. Bergströmin ura alkoi elokuvasta *Vaimoke* (1936), jota seurasivat muun muassa *Juurakon Hulda* (1937), *Morsian yllättää* (1941), *Dynamiittityttö* (1944), *Pieni luutatytty* (1958) sekä *Tyttö ja hattu* (1961). Bergström kokosi Kipparikvartetin *Kaunis Veera* (1950) -elokuvaa varten, ja menestys oli niin valtaisa, että yhtye sai oman musiikkikomedian *Kipparikvartetti* (1952). (Elonet; Juva 1995, 123–128; Saarela 2000, 38; Kari 2004, 33.)

Godzinsky oli yksi suosituimmista suomalaisista viihdemusikoista. Tunnetuimmat hänen säveltämänsä elokuvat lienevät *Kulkurin valssi* (1941) ja *Onnellinen ministeri* (1941), joista jälkimmäinen on täynnä vauhdikkaita laulu- ja tanssinumeroita. Nykyisin klassikko on elokuvassa *Birgit Kronströmin laulama ja viheltämä Katupoi-kien laulu*. (Kari 2004, 10.) Godzinsky sävelsi lisäksi muun muassa *Kuollut mies –trilogian* kaksi ensimmäistä elokuvaa (*Kuollut mies rakastuu* 1942 ja *Kuollut mies vihastuu* 1944), *Niskavuori*-sarjan ensimmäisen elokuvan *Loviisa – Niskavuoren nuori emäntä* (1946), farssin *Hormoonit valloillaan* (1948), draaman *Lähellä syntiä* (1955) ja harvoin televisiossa nähdyn *Rakastin sinua, Hilde* (1954). (Elonet; Juva 1995, 129–132; Saarela 2000, 38.)

Aaltoilan elokuvamusikon ura alkoi mykkäelokuvien säestäjänä, ja *Ansa Ikosen* ainoa ohjaus *Nainen on valttia* (1944) oli ensimmäinen hänen säveltämänsä äänielokuva. Aaltoilan elokuvamusiikkituotannossa on runsaasti komedioita ja farsseja, kuten *Pontevat pommaripojat* (1949), *Aaltoska orkaniseeraa* (1949), *Rakkaus on nopeampi Piironen passiäkin* (1950), *Rakas lurjus* (1955), *Pikku Ilona* ja hänen karitsansa (1957) sekä *Syntipukki* (1957). Hän sävelsi *Kuollut mies –trilogian* päätöselokuvan *Kuollut mies kummittelee* (1952) sekä *Niskavuori*-sarjan kolme viimeistä elokuvaa: *Niskavuoren Heta* (1952), *Niskavuoren Aarne* (1954) ja *Niskavuori taistelee* (1957). *Täällä Pohjantähden alla* (1969) -elokuvasta hitiksi kohosi *Akselin ja Elinan häävalssi*. (Elonet; Juva 1995, 140–144; Saarela 2000, 38.)

Toivo Kärjen elokuvista suurimman osan käsikirjoitti Reino Helismaa. Kaksikon ansiota olivat *Ola Fogelbergin* sarjakuvahahmoihin perustuvat *13 Pekka Puupää* -elokuvaa ja *rillumarei*-käsite. Heidän erikoisuutenaan olivat valmiista iskelmistä otettujen aiheiden perusteella tehdyt elokuvat, kuten *Muhoksen Mimmi* (1952), *Lentävä kalakukko* (1953), *Me tulemme taas* (1953), *Minä soitan sinulle illalla* (1954) ja *Taikayö* (1954). Kärki ei säveltänyt lainkaan niin sanottuja vakavia elokuvia, ainoastaan komedioita ja farsseja. Hänen elokuvissaan nähtiin usein otteita uusimmista ilmiöistä. *Isän vanha ja uusi* (1955) -elokuvassa nähdään jivea, ja *Ville Salmisen* ohjaamassa *Yks’ tavallinen Virtanen* (1959) tanssii rock ’n’ rollin suomenmestari 1957 *Jouni Brännare* parinsa *Pirkko Alatalon* kanssa Kärjen säveltämää jivea. Elokuvissa *Oho, sanoi Eemeli* (1960) ja *Kaks’ tavallista Lahtista* (1960) esiintyy lapsitähti *Vesa Enne*. Kärki aloitti elokuvaauransa komediolla *Poikamies-pappa* (1941) ja tuotteliaan (ks. taulukko 1.) uran päätökseksi jäi *Severi Suhonen* -elokuva *Meiltähän tämä käy* (1973). (Elonet; Juva 1995, 145–150; Saarela 2000, 38.)

Selvästi elokuvaan profiloitui *Tapio Ilomäki* (1904–1955), joka aloitti vuonna 1931 mykkäelokuvalla *Tukkipojan morsian*. Pitkän uransa aikana hän laati musiikin monenlaisiin elokuvaan historiallisista aiheista (*Isoviha* 1939) sotilasarfarsseihin (*San-karialokas* 1955). Koko perheen elokuvia olivat muun muassa *Suomisen taiteilijat*

(1943) ja Suomisen Olli rakastuu (1944). Viihdemuusikko *Georg Malmstén* (1902–1981) sävelsi enimmäkseen komedioita ja farsseja, joista nousi useita aikansa iskelmiä. Leila, Aallokko kutsuu, Potkut sain ja Sinitakkien marssi soivat eri yhteyksissä nykyisinkin. Tuberkuloosin vastaiskuksi suunnattu elokuva *Ne 45000* syntyi vuonna 1933. (Elonet; Juva 1995, 102, 119–120; Saarela 2000, 38.)

Taidemusiikin ammattilaisista muutamia elokuvia sävelsivät *Selim Palmgren* (1878–1951), *Väinö Haapalainen* (1893–1945), *Sulho Ranta* (1901–1960) ja *Nils-Eric Fougstedt* (1910–1961). Rannan elokuvista tunnetuin on Artturi Järviluoman näytelmään perustuva *Pohjalaisia* (1936) (ks. Pesonen-Leinonen 2008). Fougstedtin esitetyn teos on *Romanssi elokuvasta Katariina ja Munkkiniemen kreivi* (1943). (Elonet)

Oopperasäveltäjä *Tauno Pykkäsen* (1918–1980) esikoistyö elokuvamaailmassa oli *Erehtyneet sydämet* (1944). Hän kirjoitti musiikin myös *Juhani Ahon* romaaniin perustuvan *Juha* -elokuvan (1956), joka on ensimmäinen kotimainen värielokuva. *Leevi Madetoja* ja *Aarre Merikanto* olivat kumpikin laatineet *Juhan* oopperaksi ja elokuvanakin se oli filmattu jo vuonna 1937. Pykkäsen muita elokuvia ovat *Pimeänpirtin hävitys* (1947), *Ryysyrannan Jooseppi* (1955), historiallinen *Risti ja liekki* (1957) sekä *lappiaiheinen Maaret – tunturien tyttö* (1947). *Aino Räsänen* romaaneista filmattiin neljä *Helena*-elokuvaa, joista viimeinen *Pää pystyyn Helena* (1957) lankesi Pykkäsen sävellettäväksi. Hän laati musiikin yhteensä 13 elokuvaan, jotka olivat aiheiltaan vakavia tai jopa veristisiä. Pykkäsen elokuvatuotannossa ei ole yhtään farsssia tai komediaa. (Elonet; Juva 1995, 135–137.)

Tauno Marttisen (1912–2008) tuotannossa on kymmenen elokuvaa, joista kahdeksan on *Teuvo Tulion* ohjaamia melodraamoja. *Marttinen* sävelsi myös jatko-osan *Radio tulee hulluksi* (1952) aiemmin menestyneelle *Ahti Sonnisen* säveltämälle *jännityskomedia*lle *Radio tekee murron* (1951). Hänen viimeiseksi elokuvatyökseen jäi realistinen *alkoholistikuvaus Mies tältä tähdeltä* (1958). (Elonet; Juva 1995, 137–138.)

Monipuolinen ja tuottelias *Ahti Sonninen* (1914–1984) oli hyvin kiinnostunut elokuvamusiikista. Hänen läpimurtoteoksensa oli baletti *Pessi ja Illusia*, joka filmattiin 1954. *Sonninen* aloitti elokuvalla *Koskenkylän laulu* (1947), jota seurasivat muun muassa laulaja *Abraham Ojanperän* elämästä kertova *Ruusu ja kulkuri* (1948), veristinen *Härmästä poikia* kymmenen (1950) sekä *jännityskomedia Radio tekee murron* (1951). Täysosumaksi muodostui *Maija löytää sävelen* (1950), josta hänelle ojennettiin Suomen ensimmäinen musiikki-Jussi (ks. taulukko 2.). *Sonnisen* elokuvista tunnetuin on epäilemättä *Edvin Laineen* ohjaama *Tuntematon sotilas* (1955). Viimeisenä elokuvanaan hän sävelsi *Anni Swanin* nuortenromaniin *Iiris rukka* perustuvan *Pikku Suorasuun* (1962). (Elonet; Juva 1995, 138–140.)

Sinfonikkona 1940-luvun lopulla läpimurron tehnyt *Einar Englund* (1916–1999) aloitti elokuvamuusikkona vuonna 1952 elokuvalla ... ja *Helena* soittaa. Hänen taidokasta pianonsoittoaan on mahdollista kuulla ensimmäisen elokuvan lisäksi elokuvassa *Näkemiin, Helena* (1955). *Englund* sävelsi yhdessä *Aarre Merikannon* kanssa *Helsingin olympialaisista* kertovan *Kultaa ja kunniaa* (1953) -dokumenttielokuvan. Menestynein elokuva (ks. taulukko 2.) on *Erik Blombergin* ohjaama *Valkoinen peura* (1952), joka on edelleenkin yksi eniten ulkomaisia palkintoja kerännyt suomalainen elokuva. *Valkoinen peura* on omalaatuinen sekoitus taide- ja kauhuelokuvaa. *Tauno Palon* ja *Ansa Ikosen* viimeinen yhteinen elokuva *Ratkaisun päivät* (1956) esitet-

tiin televisiossa ensimmäisen kerran vasta vuonna 1991. Elokuva oli tarkoitus esittää vuonna 1974, mutta neuvostovastaisuutensa vuoksi se vedettiin ”lisätarkastuksiin” vedoten viime hetkellä pois. Englundin viimeiseksi elokuvaksi jäi Mikko Niskasen ohjaama *Pojat* (1962). (Pesonen-Leinonen 2004; 2011.) Englundin monipuolisuus on kuultavissa hänen elokuvamusiikkituotannossaan.

Bergströmin, Aaltoilan ja Kärjen aloitteesta vuonna 1954 perustettiin elokuvasäveltäjien järjestö Elokuvasäveltäjät ry (myöh. Elvis ry). Klassisen musiikin ammattilaisista muun muassa Tauno Pylkkänen, Ahti Sonninen, Einari Marvia, Sulho Ranta, Taneli Kuusisto ja Matti Rautio olivat toiminnassa mukana alusta saakka. Järjestön perustamisen jälkeen elokuvamusiikille laadittiin tarkat maksuperusteet. Kärki (Niiniluoto 1982, 165) näki järjestön tarpeelliseksi ohjaaja T. J. Särkän kitsauden ja siitä johtuvien jatkuvien riitojen vuoksi. Elokuvamusiikot olivat jopa lakossa 1950-luvun alussa elokuvatuottajien maksamien huonojen palkkojen vuoksi. (Niiniluoto 1982, 160, 165; Salmenhaara 1995, 9; Laine 1997, 89; Saarela 2000, 38.)

TAULUKKO 1. Tuotteliaimmat kultakauden elokuvasäveltäjät (Elonet).

Säveltäjä	Pitkät näytelmäelokuvat
Harry Bergström	78
Heikki Aaltoila	57
George de Godzinsky	53
Toivo Kärki	49
Tapio Ilomäki	43
Martti Similä	34
Einar Englund	17
Ahti Sonninen	14

Studiojärjestelmä jatkui 1960-luvulle saakka, jolloin musiikissa ja elokuvassa koettiin murros, ja suurten studioiden pitkien elokuvien tuotanto väheni huomattavasti. Uuden ohjaajapolven myötä esiin astuivat myös uudet elokuvasäveltäjät. Nuoret ohjaajat halusivat uudistuksia elokuvamusiikkiin: suuret orkesterit eivät enää kelvanneet, kiinnostuttiin pienistä kokoonpanoista, jazzista ja muusta kevyestä musiikista. (Laine 1997, 89; Kasper & Lampila 1998, 114; Saarela 2000, 39.)

Monet studiokaudella elokuvan parissa työskennelleet siirtyivät television palvelukseen. Vuosina 1959–1966 valmistui seitsemän pitkää elokuvaa, joiden aiheena oli iskelmämusiikki. Elokuvista yksikään ei ole merkkiteos, mutta niiden avulla saa käsityksen ajan iskelmämusiikista ja äänilevyteollisuudesta. (Gronow 1991, 282.)

STUDIOKAUDEN JÄLKEEN

1960-luvun alussa alettiin puhua elokuvan uudesta aallosta. Modernia taidemusiikkia elokuviin sävelsivät muun muassa *Usko Meriläinen* (1930–2004), *Osmo Lindeman* (1929–1987) ja *Kalevi Hartti* (1927–1964). Jazz tuli elokuviin lähinnä Kale-

vi Hartin, *Olli Hämeen* (1924–1984) ja *Jaakko Salon* (1930–2002) vaikutuksesta. (Korhonen 2004, 79.) Meriläisen täysosumaksi muodostui ensimmäinen elokuva Yksityisalue, josta hän sai musiikki-Jussin vuonna 1963. Osmo Lindeman kirjoitti 11 pitkää fiktiivistä näytelmäelokuva. Hänen ensimmäinen elokuvansa oli Ilmari Kiannon romaaniin perustuva veristinen Punainen viiva (1959), josta hän sai musiikki-Jussin. Lindeman sävelsi myös suosittuun Komisario Palmu -sarjan tärkeimmät elokuvat Komisario Palmun erehdys (1960), Kaasua, komisario Palmu (1961), ja Tähdet kertovat komisario Palmu (1962), joista Kaasua, komisario Palmu toi hänelle toisen musiikki-Jussin. Tauno Palon viimeisen elokuvan Tulipunainen kyyhkynen (1961) musiikki on myös Lindemanin käsialaa. Hänen viimeiseksi elokuvakseen jäi Mauri Sariolan samannimiseen romaaniin perustuva Totuus on armoton (1963). Lindemanin tavoin myös Kalevi Hartin tuotannossa on 11 pitkää fiktiivistä näytelmäelokuva. Hän aloitti elokuvalla Kuningas kulkureitten (1953), jota ennen hän oli tutustunut elokuvamaailmaan näyttelemällä neljässä Suomisen perhe -elokuvassa. Hartti sävelsi sotilasfarssin Tyttö lähtee kasarmiin (1956) ja komediat Vihdoinkin hääyö (1957), Paksunahka (1958) ja Olin nahjuksen vaimo (1961). Vuonna 1960 ilmestynyt Nina ja Erik on Pirkko Mannolan tähdittämä nuorisokuvaus. Hartin viimeinen elokuva on Harha-askel vuodelta 1964. (Elonet; Juva 1995, 155–160; Saarela 2000, 40.)

Olli Häme sävelsi vain kolme pitkää näytelmäelokuva. Hän aloitti komediolla Hän tuli ikkunasta (1952) yhdessä Erkki Melakosken kanssa ja jatkoi nuoriso- ja jännityskuvauksella Yö on pitkä (1952), joka jäi tuotantoyhtiö Junior-Filmin viimeiseksi elokuvaksi. Jaakko Salolla on laaja elokuvamusiikkituotanto. Hän teki Speden kanssa paljon yhteistyötä, josta syntyi kymmeniä farsseja, muun muassa 20 Uno Turhapuro -elokuva. Samaa linjaa edustavat viisi Pekko-elokuva. Farssilinjasta poikkeavat vain uran avauselokuva Lasisydän (1959) sekä elokuvat Opettajatar seikkailee (1960), Päämaja (1970) ja Laulu tulipunaisesta kukasta (1971). Erikoinen poikkeus on uskonnollisävytteinen Kiusausten vuori (1960), joka esitettiin yhden kerran vain Helsingissä pääsiäisviikolla 1960. Toiseksi säveltäjäksi elokuvaan on merkitty Tampereen Tuomiokirkon urkuri Heikki Seppälä. (Elonet; Juva 1995, 160–163; Saarela 2000, 40.)

Jazz- ja viihdemusiikko *Erkki Melakoski* (1926–1997) laati musiikin kymmenen hyvin erilaiseen elokuvaan. Olli Hämeen tavoin Hän tuli ikkunasta (1952) oli myös Melakoskelle uran ensimmäinen elokuva. Musiikkielokuvia olivat Tähtisumua (1961), Kertokaa se hänelle (1961) ja Kun tuomi kukkii (1962). Tähtisumua keskittyi iskelmään, Kertokaa se hänelle rakentui väljästi Mauno Kuusiston elämäkeran ympärille ja Kun tuomi kukkii -elokuvassa kuultiin Mauno Kuusiston ja Tamara Lundin laulua. Melakosken elokuvista Hän varasti elämän (1962) on jännityselokuva, Älä nuolase... (1962) ja Turkasen tenava (1963) komedioita. Villin Pohjolan kulta (1963) parodioi lännenelokuvia ja Jengi (1963) on nuorisokuvaus, jonka alkuperäistä nimeä Ota minut nuorena elokuvatarkastus ei hyväksynyt. Melakosken viimeinen elokuva on suomalais-amerikkalaisena yhteistyönä syntynyt Juokse kuin varas (1964). (Elonet; Juva 1995, 164–165; Saarela 2000, 40.)

Pentti Lasasen (1936–) ensimmäinen elokuva oli jazzvaikutteinen Kesällä kello 5 (1963), jossa on ranskalaisen uuden aallon merkkejä. Elokuvista Onnelliset leikit (1964), Käyntikorttini... (1964) ja Vaaksa vaaraa (1965) hänelle myönnettiin musiikki-Jussi (ks. taulukko 2.). Ura jatkui vielä parikymmentä vuotta myöhemmin

elokuvilla *Elämän vonkamies* (1986) ja *Iskelmäprinssi* (1991). (Elonet; Juva 1995, 165; Saarela 2000, 40.)

Henrik Otto Donnerin (1939–) esikoiselokuvassa *Tuulinen päivä* (1962) on myös ranskalaisen uuden aallon merkkejä ja musiikin lähtökohtana ovat jazz ja dodekafoonia. Donner sävelsi liki parikymmentä pitkää näytelmäelokuva, joista Jaakko Pakkasvirran ohjauksessa syntyivät *Vihreä leski* (1968), *Jouluksi kotiin* (1975), *Runoilija ja muusa* (1978), *Pedon merkki* (1981), *Ulvova mylläri* (1982) ja *Linna* (1986). Yhteistyöstä Maunu Kurkvaaran kanssa syntyivät *Rottasota* (1968), *Miljoonaliiga* (1968), *Punatukka* (1969), ja *Menestyksen maku* (1983). Tuotantoon mahtui myös *Spede-farssi X-Paroni* (1964). (Elonet; Juva 1995, 165-167; Saarela 2000, 40.)

1960-luvulla elokuvien säveltämisen aloitti myös *Kari Rydman* (1936–). Hänen ensimmäinen elokuvansa oli draama *Tie pimeään* (1962). Risto Jarvan ohjauksessa hän sävelsi elokuvat *Onnen peli* (1965) ja realistisen työläiskuvauksen *Työmiehen päiväkirja* (1967), joka kohosi tärkeäksi elokuvan murrosvaiheen dokumentiksi. Yhteistyö Rauni Mollbergin kanssa tuotti elokuvat *Milka* (1980), *Ystävät, toverit* (1990) ja *Paratiisin lapset* (1994). Uransa aikana Rydmanilta ilmestyi myös lastenelokuva *Pessi ja Illusia* (1983). (Elonet; Juva 1995, 167–170; Saarela 2000, 40–41.)

1970-luku oli tuotantomäärältään suomalaisen äänielokuvan heikoin vuosikymmen elokuvan historiassa. Tuolloin ensi-iltansa saivat *Markku Kopiston* (1949-) ja Risto Jarvan yhteistyöstä elokuvat *Mies, joka ei osannut sanoa ei* (1975), *Loma* (1976) ja *Jäniksen vuosi* (1977), jotka ovat Kopiston tunnetuinta tuotantoa. Hyvin alkanut yhteistyö Jarvan kanssa päättyi tämän kuolemaan vuonna 1977. Myöhemmin Kopistolta ilmestyivät vielä lastenelokuvat *Kiljusen herrasväki* (1981) ja *Kiljusen herrasväen uudet seikkailut* (1990). (Elonet; Juva 1995, 175–177; Saarela 2000, 41.)

1960–1980 -luvuilla elokuvamusiikkia kirjoittivat myös *Rauno Lehtinen* (1932–2006) ja *Esko Linnavalli* (1941–1991). Lehtinen aloitti uransa komediolla *Vain neljä kertaa* (1968). Hänen tunnetuinta tuotantaan ovat komisario Palmu -sarjan päätöselokuva *Vodkaa*, komisario Palmu (1969), *Havukka-ahon ajattelija* (1971), *Niska-vuori* (1984) sekä *Kun Hunttalan Matti Suomen osti* (1984). Esko Linnavalli sävelsi viisi elokuvaa, jotka ovat kaikki komedioita tai farsseja. Hän aloitti elokuvalla *Äl' yli päästä perhanaa* (1968), jota seurasivat *Pohjan tähteet* (1969), *Jussi Pussi* (1970) ja *Piilopirtti* (1978). Piilopirtin alkuteksteissä on ilmoitettu säveltäjäksi myös Yrjö Pelli, jota ei ole kuitenkaan mainittu Teoston musiikki-ilmoituksessa. Linnavallin viimeinen elokuvatyö oli *Koomikko* (1983). (Elonet; Juva 1995, 175; Saarela 2000, 40.)

UUSI MURROS

1980-luvulle tultaessa tapahtui toinen murros ja esiin astui uusi sukupolvi elokuvan tekijöitä. Helmikuussa 1980 ensi-iltansa sai nuorisokuvaus *Täältä tullaan elämä* (musiikki *Pelle Miljoona* ja *Maukka Perusjätkä*), joka vaikutti piristysruiskeen tavoin elokuvamaailmaan (Toiviainen 2007, 233–235). Elokuva on 1980-luvun nuorisokuvaus, jonka vaikutus oli samanlainen kuin *Käpy selän alla* -elokuvalla oli ollut 1960-luvulla. Punkrock oli nuorisomusiikin ehdoton suosikki muutaman vuoden ajan 1970-luvun lopulta alkaen. Sen kärkinimiä olivat *Pelle Miljoona* ja *Maukka Pe-*

rusjätkä, jonka moottorisahan kanssa esittämä Säpinää päätyi elokuvaan protestiksi koulun ymmärtämätöntä johtoa vastaan. (Kari 2004, 98.)

Aki ja Mika Kaurismäki nousivat yleisön tietoisuuteen elokuvallaan *Arvottomat* (1982), johon musiikin laati *Anssi Tikanmäki* (1955–). Tikanmäestä tuli Mika Kaurismäen luottosäveltäjä ja yhteistyöstä syntyivät elokuvat *Klaani* (1984), *Rosso* (1985), *Paperitähti* (1989), *Cha Cha Cha* (1989) sekä *The Last Border* (1993). (Kari 2004, 98.) Tikanmäki sävelsi myös elokuvat *Rakkauselokuva* (1984), *Kuningas lähtee Ranskaan* (1986), *Kaivo* (1992), *La vie de bohème* (1992), ja toimintaelokuvan *The Iron Horseman* (1994), *Juha* (1998). Musiikki-Jussin (ks. taulukko 2.) Tikanmäki sai elokuvasta *Klaani*. (Elonet; Juva 1995, 181–183; Saarela 2000, 42–43.)

Suomalaisessa elokuvassa on 1960-luvulta saakka käytetty vuorotellen klassista musiikkia, jazzia ja rockia. *Jukka Linkolan* (1955–) tuotannossa on vaikutteita klassisesta musiikista ja jazzista. Hänen uransa alkoi elokuvalla *Kuningas*, jolla ei ollut sydäntä (1982), jota seurasivat elokuvat *Kolme miestä* (1983), *Lumikuningatar* (1986), *Ihmiselon ihanuus ja kurjuus* (1988) sekä *Kaikki pelissä* (1994). *Lumikuningatar*-elokuvasta (ks. taulukko 2.) Linkola sai musiikki-Jussin. (Elonet; Juva 1995, 186–188; Saarela 2000, 42.)

Mauri Sumén on tehnyt yhteistyötä muun muassa Mika ja Aki Kaurismäen kanssa. Yhteistyö alkoi elokuvalla *Leningrad Cowboys Go America* (1988), jota seurasivat *Tulitikkutehtaan tyttö* (1990), *Zombie* ja *Kummitusjuna* (1991), *Condition Red – hälytystila* (1996) ja *Highway Society* (1999). Sumén on säveltänyt eniten Veikko Aaltosen ohjaamia elokuvia: *Tuhlaajapoika* (1992), *Isä meidän* (1993), *Rakkaudella Maire* (1999) sekä *Juoksuhaudantie* (2004). Musiikki-Jussin hän sai elokuvasta *Tuhlaajapoika*. Elokuvien lisäksi Sumén on säveltänyt musiikkivideoita. (Elonet; Juva 1995, 192–195; Saarela 2000, 43.)

Tuomas Kantelinen (1969-) on laatinut musiikin useisiin menestyselokuviin, ja hänen ensimmäinen pitkä elokuvansa oli *Kaupunkisinfonia* (1995). Kantelinen on säveltänyt eniten Olli Saarelan ohjaamia elokuvia, joita ovat *Lunastus* (1997), *Rukajärven tie* (1999), *Bad Luck Love* (2000), *Rölli ja metsänhenki* (2001) sekä *Suden vuosi* (2007). Muiden ohjauksia ovat *Hylätyt talot, autiot pihat* (2000), *Minä ja Morrison* (2001), *Pahat pojat* (2002), *Näkymätön Elina* (2002), *Mosku* (2003), *Pelikaanimies* (2004), *Matti* (2005), *Lupaus* (2005) ja *Äideistä parhain* (2005). (Elonet; Saarela 2000, 43.) Syksyllä 2010 lehdissä sai runsaasti palstatilaa osittain Joensuussakin kuvattu *Prinsessa* (2010).

Vesa Mäkinen on säveltänyt kaikki Markku Pölösen ohjaamat elokuvat. Kaksikon yhteistyötä ovat elokuvat *Kivenpyörittäjän kylä* (1995), *Kuningasjätkä* (1998), *Badding* (2000), *Emmauksen tiellä* (2001), *Koirankynnen leikkaaja* (2003), *Liekse!* (2007) ja *Ralliraita* (2009). (Elonet) Mäkinen on säveltänyt myös Pölösen ohjaaman TV-sarjan *Karjalan kunnailla*, ja vuodesta 2004 TV-sarjaa *Salatut elämät*.

Elokuvilla musiikkina on lisäksi käytetty alunperin muuhun tarkoitukseen sävellettyjä melodioita. Esimerkkinä tästä voi mainita swing-musiikkielekuvan *Keisarinkunta* (2004), joka suurimmaksi osaksi koostuu ulkomaisista lauluista. Kotkalainen jazzlegenda Pertti Metsärinne laati 50 teoksen listan ja äänitteen, joista elokuvan musiikki valittiin. Keisarikunnan musiikista vastannut Marzi Nyman sovitti lopullisen musiikin elokuvan käsikirjoitukseen. (Forss 2004, 34–35.)

TAULUKKO 2. Musiikin Jussi-patsaat (Elonet; Jussi - suomalainen elokuvapalkinto).

Vuosi	Säveltäjä	Elokuva
1950	Ahti Sonninen	Maija löytää sävelen
1951	Harry Bergström	Rion yö, Kenraalin morsian
1952	Einar Englund	Valkoinen peura
1953	Harry Bergström	Jälkeen syntiinlankeemuksen
1954	Heikki Aaltoila	Niskavuoren Aarne
1955	Simon Parmet	Nukkekauppias ja kaunis Lilith
1956	Heikki Aaltoila	Pastori Jussilainen
1957	Ahti Sonninen	Elokuu
1959	Osmo Lindeman	Punainen viiva
1962	Osmo Lindeman	Kaasua, komisario Palmu
1963	Usko Meriläinen	Yksityisalue
1964	Kari Rydman	Lyhytelokuva Kitka
1966	Pentti Lasanen	Onnelliset leikit, Käyntikorttini..., Vaaksa vaaraa ja TV-sarja Jörn Donner kertoo Helsingistä
1967	Kaj Chydenius	Käpy selän alla
1978	Harry Bergström	Viimeinen savotta
1982	Antti Hytti	Ramses ja unet
1985	Anssi Tikanmäki	Klaani – tarina sammakoiden suvusta
1987	Jukka Linkola	Lumikuningatar
1989	Jukka Linkola	Ihmiselon ihanuus ja kurjuus
1990	Juha Tikka	Talvisota
1992	Juha Tapaninen ja työryhmä	Iskelmäprinssi
1993	Mauri Sumén	Tuhlaajapoika
1994	Yari	Akvaariorakkaus
1998	Tuomas Kantelinen	Lunastus
1999	Richard Einhorn	Tulennielijä
2000	Tuomas Kantelinen	Rukajärven tie
2002	Timo Hietala	Cyclomania
2003	Eero Ojanen	Haaveiden kehä
2004	Kerkko Koskinen	Nousukausi
2005	Sanna Salmenkallio	Melancholian 3 huonetta
2006	Jukka Immonen	Tyttö sinä olet tähti
2007	Kimmo Pohjonen ja Samuli Kosminen	Jadesoturi
2008	Eicca Toppinen	Musta jää
2009	Iiro Rantala ja Markku Kanerva	Risto Räppääjä
2010	Dani Strömbäck	Postia pappi Jaakobille
2011	Juri Seppä ja Miska Seppä	Rare Exports

MELKEIN POHJOISKARJALAISIA ELOKUVASÄVELTÄJIÄ

Joensuussa nuoruutensa viettänyt *Kaj Chydenius* (1939–) avasi elokuvasäveltäjän uransa elokuvalla *Käpy selän alla* (1966), jonka monista lauluista muun muassa *Jos rakastat*, *Mitä sai tällainen tyttö* ja *Laulu kuolleesta rakastetusta* ovat jääneet elämään. 1960-luvun puolivälissä elokuvaan alettiin sisällyttää laulu tai lauluja, joihin elokuvan idea tiivistyi: Chydeniuksen tuotannosta näitä elokuvia olivat edellä mainitun lisäksi *Asfalttilamfaat* (1968) ja *Kreivi* (1971), joiden laulut *Sinua, sinua rakastan* (*Asfalttilamfaat*) ja *Nuoruustango* (*Kreivi*) ovat nykyisin klassikkoja. Tunnettuihin Chydeniuksen elokuvaan kuuluvat myös *Lapualaismorsian* (1967) sekä *Herra Puntila* ja hänen renkinsä *Matti* (1979). Chydeniukselle ojennettiin musiikki-Jussi (ks. taulukko 2.) esikoiselokuvastaan. (Elonet; Juva 1995, 170–172; Saarela 2000, 41.)

Ensimmäisessä oikeassa rock-elokuvassa *Saimaa-ilmio* (1981) esitti joensuulainen *Hassisen kone* musiikkiaan kokoonpanossa Ismo Alanko (laulu, kitara), Reijo Heiskanen (kitara), Harri Kinnunen (rummut) ja Jussi Kinnunen (basso). Elokuva kuvattiin osittain Joensuussa ja sen ensiesityskierros alkoi muutaman muun kaupungin ohessa myös Joensuun Aallottaressa 11.9.1981. (SKF 9 2000b, 65-70.) Joensuun konservatoriossa vuosina 1982–1983 työskennelleet *Kai Pihlström* ja *Anu Ekholm* sävelsivät elokuvan *Jousiampuja* (1982), joka syntyi lähes talkoovoimin (SKF 9 2000a, 177, 180).

Jari ”Yari” Knuutinen (1957–) ei pidä ihmeenä ajautumistaan elokuvasäveltämisen pariin, koska hänen isänsä toimi muusikkona ja äiti elokuvateatterinhoitajana. Yarin ura elokuvasäveltäjänä alkoi, kun Claes Olsson, Love Records -levy-yhtiön Atte Blomin suosituksesta, pyysi häntä laatimaan musiikin elokuvaan *Elvis-kissan jäljillä* (1987). Kuten edellä olevasta taulukosta ilmenee, Yari sai elokuvamusiikin Jussi-patsaan vuonna 1994 elokuvasta *Akvaariorakkaus*, johon sisältyivistä lauluista *Punaista vaniljaa* ja *Kuu tanssii* tehtiin musiikkivideot. Tunnettu on myös elokuva *Underbara kvinnor vid vatten* (1998). Viimeisin työ on Joakim Grothin *En kväll på Krogen* (2011). Yarin tuotannossa on yhteensä 24 näytelmäelokuva. (Knuutinen 2011; SKF 11 2004, 270–271, 275.)

LOPUKSI

Kultakauden säveltäjistä suurin osa oli klassisen musiikin ammattilaisia, jotka olivat ansioituneet suurimuotoisten teosten kirjoittajina ja monet myös muusikkoina jo ennen elokuvauransa alkua. Viihdemuusikoiksi profiloituivat Bergström, Godzinsky ja Kärki. Ilomäki on ainoa, jonka lähteet mainitsevat vain elokuvasäveltäjänä. Klassisen musiikin säveltäjät hyötyivät elokuvatyöstä siten, että he pystyivät siirtämään elokuvissa ”testaamaansa” temaattista materiaalia muihin teoksiin (esim. Englund: elokuva *Rakkaus kahleissa – IV sinfonia*, elokuva *Valkoinen peura – orkesterisarja Valkoinen peura*). Toisaalta esimerkiksi kiire saattoi pakottaa käyttämään aikaisempien teosten materiaalia elokuvissa (esim. Englund: II sinfonia – elokuva *Yhden yön hinta*). (Pesonen-Leinonen 2011.) Tauno Marttinen meni niin pitkälle, ettei hän välittänyt elokuviensa teostokorvauksista, koska musiikki hänen mielestään koostui hänen aiemmin säveltämästään tuotannosta (Seitajärvi 2002, 285).

1960-luvun murroskauden jälkeen viihdesäveltäjät valtasivat elokuvamusiikin. Perinteisten suurten studio-orkestereiden aika oli ohi, vaihtelua haettiin pienemmillä kokoonpanoilla ja erilaisilla musiikkityyleillä. Uudet tekniikat saapuivat Suomeen 1950-luvun lopulta alkaen ja muun muassa dodekafoniaa kokeiltiin elokuvassakin. Klassiseen musiikkiin profiloituneita Jukka Linkolaa ja Tuomas Kantelista yhdistää monipuolisuus, ja he pystyvät mukautumaan joustavasti erilaisten tehtävien vaatimuksiin.

Häyrysen (1999) mukaan elokuvamusiikkia on Suomessa usein pidetty lähes välttämättömänä pahana. Hyvienkin elokuvasäveltäjien (mm. Aaltoilan, Godzinskyn, Sonnisen ja Englundin) musiikkia joutuu kuuntelemaan liian pienten tai huonosti harjoitelleiden orkestereiden soittamana. Elokuvamusiikkia on pidetty jonkinlaisena epätaiteellisenä kummajaisena, jolla ei ole minkäänlaista arvoa. (Häyrynen 1999, 38–39.)

Brownin (1994) mielestä suurimmat muutokset elokuvamusiikissa eivät ole tahtuneet sävellystekniikassa, vaan äänenvärissä ja soinnissa. Näitä voidaan tuottaa laitteiden, muun muassa syntetisaattoreiden ja sämplereiden avulla, ja jopa koko elokuvan musiikki voidaan luoda ja esittää erilaisilla laitteilla ilman soittajia. (Brown 1994, 264.) Rautavaara (1989) ei kuitenkaan pidä suurenmoisten äänten löytämistä säveltämisenä vaan vasta soitinrakennuksena, mikä kokeilustudioissa toimivilta jää hänen mielestään usein huomaamatta (Rautavaara 1989, 272–273). Tekniikan kehittymisen myötä nykyisin on mahdollista tehdä musiikkivideoita, vaikka esiintyjä olisi kuollut. Tulevaisuudessa todennäköisesti katsoja voi muokata elokuvaa tietokoneen avulla. Saattaa myös olla, että katsoja voi valita itse haluamansa musiikin elokuvaan: musiikki voi olla jo sävelletty tai katsoja luo sen itse. Jälkimmäisessä tapauksessa ero luovan taiteilijan ja katsojan välillä hämärtyy. (Brown 1994, 266–267.)

LÄHTEET

- Brown, R. S. 1994. *Overtones and Undertones. Reading Film Music*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Elonet. Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Valtion elokuvatarkastamon elokuvatiетokanta. <http://www.elonet.fi>. 26.2.2011.
- Forss, T. 2004. Pekka Mandart kertoo – Ei oltu niin kuin muut. Teoksessa P. Mandart ja T. Forss (toim.) *Keisarikunta. Elokvakäsikirjoitus ja esseitä*. Helsinki: Like, 29-41.
- Gronow, P. 1991. Iskelmäelokuvien aika. Teoksessa K. Uusitalo (toimituskunnan puheenjohtaja) *Suomen kansallisfilmografia 6, 1957-1961. Vuosien 1957-1961 suomalaiset kokoillan elokuvat*. Helsinki: Valtion painatuskeskus/Suomen elokuva-arkisto, 282-287.
- Heiskanen, O. 2009. Elohuvia. *Elokvateatterien kotimainen kulta-aika*. Helsinki: Otava.
- Honka-Hallila, A. 1996. Äänielokuva tulee Suomeen. Teoksessa K. Uusitalo (toimituskunnan puheenjohtaja) *Suomen kansallisfilmografia 1, 1907-1935. Vuosien 1907-1935 suomalaiset kokoillan elokuvat*. Helsinki: Edita, 463-469.
- Häyrynen, A. 1999. Taidesäveltäjät elokuvien pauloissa. *Rondo 38 (4)*, 37-39.
- Jussi – suomalainen elokuvapalkinto. <http://www.jussit.fi>. 27.2.2011
- Juva, A. 1995. *Valkokangas soi! Kirja elokuvamusiikista*. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Kari, V. (toim.) 2004. *Kauas pilvet karkaavat. Suomifilmin säveliä 1933-2003*. Helsinki: Fazer.
- Kasper, E. & Lampila, R. 1998. *Opus. Näyttämömusiikkia*. Helsinki: Otava.
- Knuutinen, J. 2011. Sähköposti tekijälle.
- Korhonen, K. 2004. Suomen säveltäjiä neljältä vuosisadalta. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu/Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus FIMIC.
- Laine, K. 1997. SF-paraati – ensimmäinen suomalainen revyy- ja musiikkielokuva. Teoksessa H. Salmi, ja A. Koivunen (toim.) *Varjojen valtakunta. Elokvahistorian uusi lukukirja*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja. Sarja A: 9, 89-97.
- Marvia, E. 1970. *Suomen säveltäjien 25 vuotta*. Helsinki: Suomen Säveltäjät ry.
- Niiniluoto, M. 1982. *Toivo Kärki. Siks oon mä suruinen*. Helsinki: Tammi.
- Nummelin, J. 2005. *Valkoinen hehku. Johdatus elokuvan historiaan* Tampere: Vastapaino.
- Nummelin, J. 2009. *Elokuvan lyhyt historia*. Helsinki: BTJ Kustannus.
- Pesonen-Leinonen, R. 2004. Einar Englundin pienimuotoisten sävellysten tarkastelua. *Opinnäytetyö. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu*.
- Pesonen-Leinonen, R. 2008. *Artturi Järviluoman Pohjalaisia. Näytelmä, ooppera, elokuva. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja. A: Tutkimuksia, 19*.
- Pesonen-Leinonen, R. 2011. *Einar Englundin Valkoinen peura. Lisensiaatintyön käsikirjoitus*.
- Rautavaara, E. 1989. *Omakuva*. Porvoo: WSOY.
- Saarela, T. 2000. *Selluloidi soikoon! Suomalaisen elokuvasäveltämisen ihanuus ja kurjuus*. Helsinki: Stellanum.
- Salmenhaara, E. 1995. *Säveltäjänä Suomessa. Suomen säveltäjät 50 vuotta*. Helsinki: Otava.
- Seitajärvi, J. 2002. *Teuvo Tulio ja hänen elokuviensa säveltäjät*. Teoksessa S. Toiviainen (toim.) *Tulio. Levottoman veren antologia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 265-305.
- SKE, Suomen kansallisfilmografia 9, 1981-1985. 2000a. *Vuosien 1981-1985 suomalaiset kokoillan elokuvat. Jousiampuja*. Helsinki: Edita/Suomen elokuva-arkisto, 177-182.
- SKE, Suomen kansallisfilmografia 9, 1981-1985. 2000b. *Vuosien 1981-1985 suomalaiset kokoillan elokuvat. Saimaa-ilmiö*. Helsinki: Edita/Suomen elokuva-arkisto, 65-71.
- SKE, Suomen kansallisfilmografia 11, 1991-1995. 2004. *Vuosien 1991-1995 suomalaiset kokoillan elokuvat. Akvaariorakkaus*. Helsinki: Edita/Suomen elokuva-arkisto, 269-277.
- Toiviainen, S. 2007. *Sata vuotta – sata elokuvaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimintuksia 1130.

JULKAISUN KIRJOITTAJAT

<i>Petri Raivo</i>	johtaja, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
<i>Lasse Neuvonen</i>	kehittämisjohtaja, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
<i>Marika Turkia</i>	hankekoordinaattori, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
<i>Niina Myller</i>	tuotantokoordinaattori, East Finland Film Comission
<i>Satu Sadinkangas</i>	tuottaja, Suomen Filmitoimittajien SF oy
<i>Jarno Suni</i>	tutkija, Itä-Suomen yliopisto
<i>Raija Komppula</i>	professori, Itä-Suomen yliopisto
<i>Pekka Silvennoinen</i>	festivaalijohtaja, Viscult-elokuvafestivaali
<i>Petri Varis</i>	projektipäällikkö, Joensuun Popmuusikot ry
<i>Raija Pesonen-Leinonen</i>	lehtori, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULUN C-SARJASSA ILMESTYNEITÄ JULKAISUJA

- C:53 Kalliojärven vesistöalueen järvialtaiden vedelaatu ja fosforikuormitus vuonna 2010 sekä fosforimallitarkastelu kunnostussuunnittelun lähtökohdaksi. Tarmo Tossavainen. 2011.
- C:52 Kolin Purnulammen limnologinen tila vuonna 2010 kunnostussuunnittelun lähtökohdaksi: tutkimusraportti. Tarmo Tossavainen. 2011
- C:51 Juuret Wärtsilän raudassa. Insinöörikoulutusta 50 vuotta. 2011.
- C:50 Esiselvitys harjoittelu- ja työtilahotellin toteuttamisesta Joensuun seudulla. Toim. Teemu Turunen, Tuomas Turunen ja Niina Hattunen. 2011.
- C:49 Ageing in working life. Laitinen, Pertti et al. 2011.
- C:48 Luovat alat Pohjois-Karjalassa. Toim. Henna Liiri, Niina Hattunen ja Maria Kahreman. 2011.
- C:47 Mobiiliteknologia tuutoroinnin tukena. 2011
- C:46 HOME CARE 24h. Myller Henna (toim.). 2011
- C:45 Kansainvälistyvä Pohjois-Karjala. Anneli Airola. 2011.
- C:44 Työhyvinvoinnin ja ergonomian kehittäminen yhteys- ja palvelukeskustoimialalla. Riitta Makkonen ja Pilvi Purmonen (toim.). 2011.
- C:43 KOTIHOITO24h : osaamisen vahvistumista ja toimintamallien uudistumista. Henna Myller (toim.). 2011.
- C:42 Muutosjohtaminen, osaamisen johtaminen ja esimiestyö yhteys- ja palvelukeskusalalla. Riitta Makkonen ja Pilvi Purmonen (toim.). 2010.
- C:41 Monikulttuurisista kohtaamisista innostavaan ikäosaamiseen. Ritva Väistö (toim.). 2010.
- C:40 Tuotteen elinkaaren hallinnan palvelukonsepti. Juha Kareinen ja Jyri Pötry. 2010.
- C:39 Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmän sisäinen auditointi. Mervi Vidgrén, Pekka Auvinen, Lauri Hirvonen, Susanna Hukka, Anne Ilvonen, Jaakko Meriläinen, Mikko Penttinen, Jarmo Renvall, Raimo Saarelainen, Vesa Saarikoski, Asko Saatsi. 2010.

Julkaisumyynti
Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
Tikkarinne 9 A, 80200 Joensuu
julkaisut@pkamk.fi
<http://www.tahtijulkaisut.net>

Alueellisista elokuva- ja tv-tuotannoista on viime vuosina tullut merkittävä osa joidenkin alueiden elämystaloutta. Pohjois-Karjala on profiloitunut lukuisten mediatuotantojen alueena, jonne on syntynyt paitsi koko tuotantoketjun kattavaa elokuva- ja tv-alan ammattiosaamista myös tuotantoja tukevaa festivaali- ja matkailutoimintaa. Kyseessä ei ole ollut pelkkä onnellinen sattumusten sarja vaan taustalla on ollut systemaattinen ja määrätietoinen kehitystyö, jonka tavoitteena on ollut rakentaa Pohjois-Karjalaan tuotantoja tukeva laite- ja koulutusinfrastrukturi, kehittää tuotantoyhtiöiden tarpeet huomioivaa palvelutoimintaa sekä tukea erilais- ten kehityshankkeiden kautta elokuvamaakunnan rakentumista. Elokuva- ja tv-tuotannot ovat nykyisin merkittäviä paikallisten ja alueellisten matkailumielikuvien rakentajia, ylläpitäjiä ja uudistajia. Elokuvi- en tai tv-sarjojen todellinen tai kuviteltu aluesidos tarjoaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia markkinoinnissa ja matkailupalveluiden tuotteistamisessa.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja

C: 54

ISBN: 978-952-275-000-6 (painettu)
ISBN: 978-952-275-001-3 (verkkojulkaisu)
ISSN: 1797-3848 (painettu)
ISSN: 1797-3856 (verkkojulkaisu)